

STJECANJE, DIOBA I BORBA ZA OČUVANJE DUBROVAČKOG PRIMORJA 1399—1405.

Dr Josip Lučić

PRVI DIO

I

Područje od Osojnika na zapad povrh Rijeke Dubrovačke preko Orašca, Trstenog, Slanog do Imotice kod Neum-Kleka zvalo se za vrijeme Dubrovačke Republike Primorje ili Terre Nove. Taj prostor obuhvaća 27 735 ha površine.¹ Republika ga je stekla 1399. Do tog vremena Primorje se uklapa u povijest Zahumlja (Huma), a preko njega i u prošlost zetske, raške, hrvatsko-ugarske i bosanske države, kojima je pripadalo u srednjem vijeku. U sumarnom pregledu preći ćemo historiju tog kraja s obzirom na Dubrovnik.

Zahumlje se, prema podacima Konstantina Porfirogeneta, prostiralo između Dubrovnika i rijeke Neretve, tako da je Dubrovnik ležao između Zahumlja i Travunje. Primorje je, dakle, dio Zahumlja.²

Zahumljem u početku vladaju župani, koji katkad nose titulu arhonta.³ Veoma rano razvijaju svoju vojničku pomorsku snagu. Zajedno s ostalim Slavenima na Jadranskoj obali sudjeluju u opsadi Barija 871. godine. Tamo su ih prevezli Dubrovčani.⁴ Zahumljani potječu od nekršćenih stanovnika na rijeci Visli. Doselili su se ovamo, u svoju srednjovjekovnu postojbinu, kad i ostali južni Slaveni u VII st. Na svojem prostoru imali su naseljene gradove: Ston, Mokriskik, Josli, Galumainik, Dobri-

¹ D. Roller, *Agrarno-proizvodni odnosi na području Dubrovačke Republike od XIII do XV stoljeća*, Zagreb 1955, 227.

² Konstantin Porfirogenet, *De administrando imperio*, gl. 30 (kratica DAI) u redakciji B. Ferjančić, *Vizantinski izvori za istoriju naroda Jugoslavije II*, 1959. — U povijesnoj znanosti se smatra da je Neretva samo u jednom dijelu toka bila granica Zahumlja (Ferjančić, n. dj., 34). Postoji mišljenje da granica Zahumlja nije dopirala neposredno do samog Dubrovnika, nego do granica njegova kopnenog teritorija zvanog Astoreja. Usp. V. Foretić, *Ugovor Dubrovnika sa srpskim velikim županom Stefanom Nemanjom i stara dubrovačka djedina*, Rad JAZU 283, str. 56 i passim. J. Lučić, *Prvotni teritorij Dubrovnika (problem njegova stjecanja)*, »Dubrovnik« 3, 1966, str. 51.

³ Ferjančić, n. dj. 14, 78.

⁴ *ibidem*, gl. 29.

skik.^{4a} Zahumlje je u početku bilo pod suverenitetom Bizanta. Kasnije su bili neko vrijeme samostalni »i nezavisni ne pokoravajući se nikome«.⁵

Zahumlje, odnosno kako se u srednjovjekovnim ispravama češće spominje kao Hum, nalazilo se, prema Ljetopisu popa Dukljanina u Crvenoj Hrvatskoj i prema glavi 30. istog Ljetopisa, u ovim županijama: Stantania (Ston), Papava (Popovo Polje), Yabsko (Zažablje, Ošlje), Luca (s obje strane Neretve), Vellica (oko Ljubuškog), Gorimita (Imotsko polje), Vecenike (između Nevesinja i Broćna), Dubrava (na lijevoj obali Neretve), Dobre (Dabarsko polje).⁶

Granice humske zemlje, najprije kao Zahumlja, a kasnije Huma, prostirale su se u početku od Dubrovnika do srednjeg toka Neretve. Na mjestu gdje je bilo staro Zahumlje do XII st., od XII st. dalje podrazumijeva se Hum ili Humska zemlja. Povijesno-geografski teritorijalni pojam Huma obuhvaća na zapadu područje nekadašnje Neretljanske oblasti i hrvatske Imotske župe, na sjeveru se proteže do župe Rame na Neretvi i rijeke Bune. Obuhvaća, zatim, Blagaj do Konjica i gornji tok Neretve. Na istoku seže do Čemerna i Sutjeske. Unutar tog područja Humske zemlje ostaje oblast starog Zahumlja između Neretve, Dubrovnika, Trebinja i Gacke.⁷

Sve do X st. nema spomena o imenima zahumskih vladara. Prvi poznati vladar je Mihajlo Višević (umro oko 930), suvremenik hrvatskog kralja Tomislava (910—928). Višeslav se spominje u aktima splitskog sabora 925. Prema tome bi izgledalo da je saveznik Bizanta. Međutim, 926. zauzeo je bizantski grad Sipont. Navodi se i kao saveznik bugarskog vladara Simeona u borbama protiv Bizanta. Tek nakon Simenove smrti 927. prilazi Bizantu i dobiva titulu konzula i patricija.⁸ Potkraj X st. Zahumlje je kratkotrajno pod vlašću makedonskog vladara Samuila.

U XI st. Zahumlje dolazi pod vlast Duklje. Naime, 1042. dukljanski vladar Vojislav priključio je Zahumlje i Travunju Duklji. Otada je Zahumlje višemanje kroz cijelo XI st. čvršće ili slabije povezano s tom državom. Za vrijeme kraljeva Mihajla (1050—1082) i Bodina (1082— oko

^{4a} ibidem, gl. 30. — O smještaju tih gradova, kao i o čitavoj filološkoj i toponomastičkoj problematici s naznakom literature usp. Ferjančić, n. dj., 59—61. — J. Kovačević, Istorija Crne Gore I, Titograd 1967, u poglavlju »Od dolaska Slavena do kraja XII vijeka, str. 297—338. — O pogrešnoj koncepciji povijesti stare Duklje koju sprovodi J. Kovačević usp. kritiku S. M. Štedimilija, Razmatranja o povijesti Hrvata, Crkva u svijetu, sv. 5, 1967, str. 73. — O netačnosti K. Porfirogeneta iznesenoj u gl. 33 DAI da su Zahumljani Srbi, usp. M. Vego, Povijest humske zemlje (Hercegovina) I, Samobor, 1937, 69. Zatim B. Grafenauer, Pitanje srednjovjekovne etničke strukture prostora jugoslavenskih naroda i njenog razvoja, JIC 1—2, 1966, 27. — Općenite podatke o Primorju donose Fortunić—Milas, Slano, Zagreb 1935, passim. — Dominik Mandić, Bosna i Hercegovina I—III, Chicago 1960, Rim 1967, osobito sv. I, str. 82—328, gdje naglašava hrvatstvo Zahumlja.

⁵ DAI, gl. 29.

⁶ F. Šišić, Letopis popa Dukljanina, Beograd—Zagreb 1928, 327, 452. — Ljetopis popa Dukljanina (priredio V. Mošin), Zagreb 1950, 75. — Ljetopis popa Dukljanina (priredio S. Mijušković), Titograd 1967, 226—228. — O smještaju tih županija v. Kovačević, n. dj., 339—346.

⁷ V. Trpković, Humska zemlja, Zbornik Fil. fakulteta VIII-1, Spomenica M. Dinica, Beograd 1964, 225—260.

⁸ Ferjančić, n. dj., 54, 60. — F. Šišić, Pregled povijesti hrvatskog naroda, (ed. Šidak), Zagreb 1962, 121. — M. Dinic, Srpske zemlje u ranofeudalno doba (do XII st.), Historija naroda Jugoslavije I, Zagreb 1953, 252—4. — Nedavno je u Stonu pronađen natpis u kojem se spominje Mihajlo. Neki povjesničari su skloni vidjeti u tom imenu Mihajla Viševića. Drugi smatraju da se to ime odnosi na dukljanskog vladara Mihajla iz XI st. Usp. Kovačević, n. dj., 363, da je to Višević. — J. Lučić, Marginalije uz novopronađen natpis u Stonu, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 14, 1962, 23—33, s pregledom mišljenja da bi to mogao biti kralj Mihajlo iz XI st.

1101) nema posebnih vijesti o Zahumlju.⁹ Smatra se jedino da lik donatora u crkvi sv. Mihajla u Stonu predstavlja nekog dukljanskog vladara iz druge pol. XI st.^{9a}

U XI st., osim spomenutih vladara, zabilježen je i Ljutovid, koji je kao bizantski strateg Srbije i Zahumlja darovao 1054. lokrumskom benediktinskom opatu Petru crkvu sv. Pankracija na Babinu Polju u Mljetu.¹⁰

U XII st. dinastičke borbe razdiru Duklju. U te borbe miješaju se Bizant i Raška. Zahumlje kao da nije čvrsto povezano s Dukljom, jer se tamo sklanjaju različiti pobijedjeni pretendenti na prijestolje, kao npr. Gradihna (1125—1126). Nakon propasti dukljanskog vladara Đure (oko 1130—31) »izgleda da se i Zahumlje pridružilo Raškoj kao oblast, ali su njome upravljali članovi raške dinastije«.¹¹ Iz tog je razloga 1151. u Zahumlju knez Desa, sin raškog župana Uroša I, a brat velikog župana raškog Uroša II, inače oca Stevana Nemanje. Desa je poznat po tome što je 1151. darovao samostanu sv. Marije na Monte Garganu u Apuliji otok Mljet.^{11a}

Nešto više znamo o povijesti Huma za vrijeme vladanja velikog kneza humskog Miroslava (1165 — prije 1197), brata velikog župana raškog Stevana Nemanje.¹² Vlast raške države definitivno se učvrstila u Humu akcijom Stevana Nemanje 1186, kad je zauzeo Crnogorsko primorje i kad je Raška izbila na more na širokom prostoru od Neretve do Bojane, isključujući područje Dubrovnika.

⁹ Kovačević, n. dj., 404—410.

^{9a} L. J. Karaman, Pregled umjetnosti u Dalmaciji, Zagreb 1952, 26.

¹⁰ S. Sakač, Ljudovid, strateg Srbije i Zahumlja i njegova lokrumska povelja (g. 1054), Mandićev zbornik, Rim 1965, 39—79, s literaturom i problematikom o toj ispravi. Nju neki povjesničari smatraju falsifikatom.

¹¹ Šišić, Ljetopis, 248.

^{11a} Isprava se sačuvala u zbirci tzv. lokrumskih falsifikata. Šišić (n. dj., 242—8) smatra je autentičnom. Kasnije je V. Foretić pronašao još jednu Desinu ispravu iz 1151. sačuvanu u prijepisu od 10. VII 1284. Foretić smatra da je prva isprava, koju je objelodanio Šišić, darovnica, a koju je on pronašao i objavio fundacijska, kojom se cijeli otok Mljet daruje »ad opus eiusdem monasterii«. Desa ujedno oslobađa samostan od »ius descensus« i daje mu pravo azila (Dvije isprave zahumskog kneza Dese o Mljetu iz 1151, Anali Hist. instituta JAZU, Dubrovnik 1952, 63—72). — G. Cremošnik, ustraje da prva Desina isprava iz 1151. nije falsifikat. Za drugu ispravu, koju je pronašao Foretić, tvrdi da je patvorina, jer se spominje moneta »centum libras uenetorum grosso-rum«, a Mlečani su počeli kovati svoje groševe tek oko 1204 (Isprave zahumskog kneza Dese, Anali Hist. instituta III, 1954, 71—74). Uz tvrdnju da je Desina isprava iz 1151. autentična, ustraje i J. Vrana u raspravi: Isprave zahumskih vladara iz XI i XII st. o Babinu Polju na otoku Mljetu, HZ XIII, 1960, 165. — Međutim, M. Dinić odlučno zastupa mišljenje da je novopronađena druga Desina isprava (Foretićeva) iz 1151. falsifikat, a za prvu Desinu ispravu iz 1151, koju Šišić drži autentičnom, smatra da treba biti obazriv, jer se u njoj nalaze neki elementi koji pobuđuju sumnju (Povelje kneza Dese o Mljetu, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor XXVIII, sv. 1—2, 1962, 5—16). — I. Kampuš odbacuje Dinićeve sumnje glede prve Desine isprave iz 1151. i smatra je autentičnom (Novi prilozi o lokrumskim falsifikatima i Desinoj darovnici pul-sanskim bedediktincima, HZ XV, 1962, 317—321). Napokon, N. Klaić proglašava obje Desine isprave falsifikatima (Mljetški falsifikati, Arhivski vjesnik X, 1967, 194—198).

Medu tzv. lokrumskim falsifikatima nalazi se isprava kojom ban Borić potvrđuje lokrumskom samostanu crkvu sv. Pankracija na Mljetu (Šišić, Letopis, 195). Šišić tu ispravu smatra falsifikatom, jer se navodna vlast bosanskog bana Borića (1153—57) nije širila po Zahumlju (ibidem, 219). J. Vrana naprotiv drži da nema dokaza da je ta isprava lažna (Vrana, n. dj., 165). Kampuš ustraje uz Šišićevo mišljenje o toj ispravi (Kampuš, n. dj., 322—4). Drugačije misli B. Nedeljković. On smatra da je Borićeva isprava falsifikat, ali da je tačna tvrdnja zapisana u njoj, da je Borić bio ban u Humu, i da je, po Nedeljkoviću, odatle doveden za bana u Bosnu (Postojbina prvog bosanskog bana Borića, IC, 1959, 55—69). Vijest o ratu bosanskog bana Borića s Dubrovnikom 1160. donose i M. Orbini, Il regno degli Slavi, Pesaro 1601, 192, i Rastić, Chronica Ragusina Junii Restii (ed. Nodilo), 53.

Iznosim ova mišljenja o nekim ispravama iz XII st. koje se tiču Huma da pokažem kako je teško rekonstruirati političke prilike u tom kraju u XII st.

¹² Šišić, Letopis, 97, 249.

Hum, kao granična pokrajina prema Hrvatskoj, bio je neko vrijeme sastavni dio hrvatsko-ugarske države kad je herceg Andrija, kasniji kralj Andrija II, vladao područjem od Drave do Neretve.¹³ Andrija se od 1198. do 1200. titulira kao »Chulmeque dux«.¹⁴ Nije sigurno da li je herceg Andrija podvlastio čitav Hum ili samo jedan njegov dio. Naime, nakon smrti Miroslava, Nemanjin sin Rastko vladao je neko vrijeme Humom.¹⁵ Ipak vlast u Humu, odnosno dijelu Huma, drži Miroslavljev sin Petar, koji je potisnuo malodobnog Andriju, također Miroslavljeva sina.¹⁶ Petar je imao samo dio Huma, jer ga je porazio Stevan Nemanja i razdijelio Hum na tri dijela: područje između Neretve i Cetine ostalo je Petru; Stonsko primorje i Popovo dobio je Andrija, drugi sin Miroslavljev; a ostali dio pripao je Radoslavu. Čitava ta razdioba dogodila se prije 1219, jer se otada Stevan Prvovjenčani naziva kraljem Duklje, Travunje, Dalmacije i Zahumlja.¹⁷ Taj je Petar bio izabran i za splitskog kneza (1223—1227).¹⁸ Po naravi je bio ratoboran.¹⁹ Petra nasljeđuje Toljen (1227—1239).²⁰ On se uzalud borio protiv hrvatskog hercega Kolomana, koji je zauzeo i držao njegovo područje 1238—1239 god. Dok u tom dijelu Zahumlja drže vlast najprije Petar, a kasnije Toljen i Koloman, u istočnom dijelu, tj. u Stonskom primorju, a to znači i u kasnijem kraju Terre Nove, na vlasti je knez Andrija. Uspio se proširiti na Toljenovo područje kad je ovaj umro dobivši njegovu državinu kao leno od ugarskog kralja. Andrija je živio u dobrim odnosima s Dubrovnikom. Umro je 1250. god.²¹ Vlast preuzimaju njegovi sinovi: Bogdan, koji drži istočne predjele, Radoslav u zapadnim. Oni ne nose više naziv kneza, nego župana. Usprkos tome što u Humu postoji stanoviti redosljed vlasti, bilo knezova bilo župana, Hum je u vazalnom odnosu prema raškim vladarima. Raški kraljevi u svojim titulama nose i vladarski naslov Huma. U drugoj polovici XIII st., a osobito pri njegovu kraju, redosljed vlasti domaćih župana nije čvrst i potkraj 1278. nema u Humu pravog domaćeg gospodara. Stanje se popravilo u korist Raške kad je Milutin uzeo Hum u početku XIV st.²²

Učvršćenje Nemanjića na Pelješcu i Primorju (Terre Nove) povuklo je za sobom i učvršćenje pravoslavlja. Već je humski knez Miroslav otjerao 1170. stonskog katoličkog biskupa Donata, koji se potom, uz dopuštenje dubrovačke vlade, smjestio na Lokrumu. To je izazvalo otpor pape, koji prokune Miroslava.²³ Otada katoličanstvo počinje nazadovati na Pelješcu i Primorju u korist pravoslavlja i patarenstva. Humski knez

¹³ Šišić, Pregled povijesti, 179—180. — O Andriji kao hrvatskom hercegu usp. Vj. Klaić, O hercegu Andriji, Rad JAZU 136, 200—222.

¹⁴ T. Smičiklas, Codex diplomaticus regni Croatiae, Sclavoniae et Dalmatiae, II, 293—361 passim. Kratica: SCD.

¹⁵ M. Dinić, Srbija i Makedonija od sredine XII do sredine XIV st., Historija naroda Jugoslavije I, Zagreb 1953, 357.

¹⁶ Vego, n. dj., 87.

¹⁷ Vl. Corović, Historija Bosne, Beograd 1940, 233.

¹⁸ G. Novak, Povijest Splita I, 1957, 301.

¹⁹ »erat autem idem Petrus uir potens et bellicosus, sed non sine infamia hereticæ feditatis« — Thomas Archidiaconus, Historia salonitana (ed. Rački), 103.

²⁰ K. Jireček, Toljen, sin kneza Miroslava humskog, Glas SAN XXXV, 1892, 3—15. — Corović, n. dj., 227.

²¹ Corović, n. dj., 228.

²² ibidem, 229—232.

²³ N. Z. v. Bjelovučić, Povijest poluotoka Rata (Pelješca), Split 1921, 26. — A. Solovjev, Svedočanstva pravoslavnih izvora o bogumilstvu na Balkanu, Godišnjak istorijskog društva BiH V, 1953, 71.

Petar pokušao je izmamiti novac od Dubrovčana da bi za uzvrat dopustio povratak biskupa Donata u svoju rezidenciju, ali bez uspjeha. Budući da je stonska biskupija bila dugo nepopunjena (Donat je umro 1211. na Lokrumu), papa uzima pravo da on neposredno imenuje stonske biskupe.²⁴ 1219. raški arhiepiskop Sava osnuje pravoslavnu episkopiju u Stonu i za prvog episkopa imenuje svog učenika Ilariona. Postoji mišljenje da je ta episkopija na granici srpske države, pravoslavlja, imala posebnu ulogu »da bude svetionik pravoslavlja« i da bdije nad interesima srpske države i crkve.²⁵ Sjedište episkopije bilo je u Stonu u Bogorodičinu manastiru, u crkvi zvanoj »Gospa od Luža«.²⁶ Srpski su vladari bogato darivali tu episkopiju. Posjedi koji su pripadali humskoj eparhiji smještenoj u Stonu i vezani uz Bogorodičinu crkvu, nalazili su se oko Neretve, u okolici Makarske, na poluotoku Pelješcu i u Primorju.²⁷ Činjenica da humska episkopija ima jaku ekonomsku bazu izvan granica svoje eparhije, ponukala je neke povjesničare na zaključak da su se episkopi u njoj osjećali nesigurni zbog prevlasti patarena na tom području.²⁸ Sjedište humske episkopije seli se 1252. iz Stona u manastir sv. Petra i Pavla na Limu. »Tu činjenicu možemo objasniti samo jačanjem bogumilskog pokreta na Stonu, koji je istovremeno i katoličkog biskupa primorao da beži iz Stona i da se skloni najpre u Dubrovnik, a zatim na Korčulu.«²⁹ Postoji, međutim, mišljenje da je to preseljenje iz Stona na Lim uzrokovao potres, koji je ošteti Bogorodičin manastir u Stonu i činjenica da se humski župan Radoslav 1254. podvrgao ugarskom kralju. Osim toga, Dubrovčani, kad su stekli Ston 1333, našli su na Pelješcu raške kaludere i popove. Dubrovačka Republika uspjela je, pomoću franjevac a i glagoljaša, privesti stanovništvo Pelješca i Stona opet natrag katolicizmu.³⁰ Ne bi, dakle, isključivi razlog preseljenju humske eparhije iz Stona na Lim bilo patarenstvo, premda je ono bilo zaista dosta rašireno u Humu, nego su tu bili i drugi razlozi.

Dinastičke borbe u Raškoj potkraj XIII st. između Milutina i Dragutina, otvorile su put prodoru hrvatskih velikaša Šubića u Hum.³¹ Oni su zagospodarili Bosnom i Humom. Mladen Šubić nosi naslov »gospodar čitave zemlje Huma« (1304). Bio je, u stvari, gospodar jednog dijela Huma sve do 1318,³² premda je titulu »humski knez« nosio sve do 1322. god.³³ U dijelu Huma, u nekim humskim župama vlada od 1304. hrvatski knez Konstantin Nelipić. Koliko je vremena trajala ta njegova vlast, ne može se tačno znati. Poznato je da je još 1313. njegov otac Izan držao Drijeva. Humsku oblast oteo je od Mladena II Šubića Milutin 1319. god.³⁴

²⁴ Solovjev, n. dj., 71.

²⁵ Corović, n. dj., 224.

²⁶ O toj crkvi usp. A. Dračevac, Da li je već u IX stoljeću postojala crkva Bogorodice u Lužinama kod Stona, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 16, 1966, 176–183.

²⁷ R. Ivanović, Srednjovekovni baštinski posedi Humskog eparhiskog vlastelinstva, IC, 1959, 79–95.

²⁸ Solovjev, n. dj., 73.

²⁹ ibidem.

³⁰ J. Šidak, Humska eparhija, Enciklopedija Jugoslavije 4, 304.

³¹ S. Cirković, Istorija srednjovekovne bosanske države, 1964, 79.

³² SCD VIII, 497 »Mladinus secundus, Croatorum et Bosne banus terreque Hlm dominus generalis«.

³³ Vego, n. dj., 94. — O Mladenu II Šubiću usp. Vj. Klaić, Bribirski knezovi od plemena Šubića do god. 1348, Zagreb 1897, 81 i d.

³⁴ M. Dinić, Comes Constantinus, Zbornik radova Vizantološkog instituta 7, 1961. 1–11.

Mir, međutim, nije došao u Hum. Kraljevska vlast u Srbiji nakon smrti Milutina (1321) sve više slabi zbog prijestolnih borbi. Pad Mladena II Šubića 1322. omogućuje da se vlastela u Humu osamostaljuje. Pojedina humska vlastela, kao npr. Poznanj Purčić, prelaze bosanskom vladaru. Raški vladari gube ne samo utjecaj nego i stvarnu vlast u Humu.³⁵ U tim prilikama vlastelinska obitelj Branivojevići potpuno se osamostaljuje. Četiri brata: Mihajlo, Brajko, Branoje (Branko) i Radivoje, sinovi Branivoja (umro vjerojatno 1318), postaju od kraja 1321. samostalni gospodari u Humu. Ti Branivojevići sve do 1326. žive u dobrim odnosima s Dubrovnikom, usprkos povremenim malim razmiricama. Od 1326. počinje protiv njih akcija bosanskog bana Stjepana Kotromanića i Dubrovčana. Dubrovčani navode razloge: pljačkanje i prepadi protiv Dubrovčana i njihove općine. Dubrovčani uspijevaju zarobiti Brajka i ženu mu. Brat mu Branoje žestoko se tuče protiv Dubrovčana, koji ucjenjuju njegovu glavu: tko ga ubije dobit će 2000 perpera. Branoje pobjegne 30. VII 1326. Stevanu Dečanskom, a Mihajlo i Radivoje pogibaju, kako piše Orbini, u borbama protiv bosanskog bana kod Brijesta u Humu. Na zahtjev Dubrovčana Branoje je ubijen u Kotoru nakon 26. XI 1326. Brajka su Dubrovčani zatvorili i umorili. Tako je nestao rod Branivojevića. Oni su se uzdigli zbog rasula raške vlasti u Humu nakon 1321. i pada hrvatskih velikaša Šubića 1322. Propali su zbog uspona Bosne i posebne politike Dubrovčana.³⁶ Raška se nije zauzela za Branivojeviće, jer joj nije bilo u interesu obnavljati granicu na zapadu, već voditi ekspanziju prema jugu — Makedoniji.³⁷

Nakon propasti Branivojevića, bosanski ban Stjepan Kotromanić zauzima 1326. Hum.³⁸ Time svršava razdoblje nemanjićke vlasti u Humu, a počinje bosanska. Osvajanje Huma bilo je za Bosnu od prvorazrednog značenja, naročito za njen privredni razvoj. Ona je preko Huma došla u neposredni doticaj s primorskim trgovačkim gradovima.³⁹

Dolazak bosanskog bana u Hum prekinuo je povezanost Pelješca i Stona s Raškom. Bosna je postala susjed Dubrovčana. Ston i Pelješac nemaju više važnosti za srpsku državu, jer bosanski ban drži obje obale stonske prevlake.⁴⁰ U stvari, s Pelješcem i Stonom stanje je slijedeće: u sastavu su Raške do smrti Milutinove 1321. Otada ih drže Branivojevići do svoje propasti 1326. Dubrovčani, pobijedivši Branivojeviće, de facto ulaze u posjed Pelješca i Stona. Svim silama nastoje isposlovati ispravu od Stevana Dečanskog da im ustupa svoja prava na taj teritorij. To im ne uspijeva dok je on bio na vlasti (do 1331). Tek za vrijeme Dušana 1333. dobivaju, da se tako izrazimo, de jure, Ston i Pelješac za 8000 perpera i 500 perpera godišnjeg tributa.⁴¹ Zaposjevši Ston i Pelješac, Dubrovčani su dobili solane u Stonu, a time i značajan izvor prihoda za općinu. Vastela su, razdijelivši zemlju, proširila svoje zemljišne posjede. Napokon,

³⁵ K. Jireček, *Istorija Srba I*, 1952, 203.

³⁶ Usp. V. A. Trpković, *Branivojevići*, IG, 3—4, 1960, str. 55—85, s literaturom.

— B. Krekić, *Uz jednu studiju o Branivojevićima*, IG, sv. 4, 1963, str. 95—97.

³⁷ Dinić, *Srbija i Makedonija*..., 397.

³⁸ V. A. Trpković, *Kad je Stevan II Kotromanić prvi put prodro u Hum*, IG, sv. 1—2, 1960, str. 151—154.

³⁹ D. Kovačević, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, Naučno društvo NR BiH, XVIII, 1961, 15.

⁴⁰ A. Babić, *Humska zemlja*, Enciklopedija Jugoslavije 4, 304—5.

⁴¹ V. A. Trpković, *Oko »ustupanja« Stona i Pelješca Dubrovčanima (1326—1333)*, IG, sv. 1, 1963, str. 39—60.

Pelješac ima važan položaj pred ušćem Neretve kuda vodi jedan od najglavnijih trgovačkih puteva u unutrašnjost.⁴²

Iako su Bosanci zakoračili u Hum, nisu odmah u početku uživali čvrstu podršku humskih podanika. Uz bosanskog su bana odmah pristali Poznan Purčić i Nikolići iz Popova Polja, inače potomci humskog kneza Miroslava, odnosno Andrije Humskog.⁴³ Neki humski župani, kao npr. Milten Draživojević i vojvoda Ružir, vraćaju se 1336. raškom kralju. Sve je to, međutim, bilo privremeno, mislim to odmetanje od bosanskog bana. Bosanski se ban ipak kroz kratko vrijeme solidno učvrstio u Humu, Neretvi i današnjoj gornjoj Hercegovini. Posljednji pokušaj poduzeo je Dušan 1350. Osvojio je privremeno Hum, ali ga je iduće godine napustio. Nakon toga Dušan nema više prilike da ide na Hum ni bilo koji srpski vladar poslije njega.⁴⁴ Zapadni dio Huma, tj. desnu obalu Neretve i Završje i Drijeva dobio je 1357. ugarsko-hrvatski kralj Ludovik u ime miraza svoje žene Jelisavete. Tim dijelom Huma upravlja neko vrijeme hrvatsko-dalmatinski ban Ivan Čuz, koji se naziva »gospodar Humske zemlje«.⁴⁵ Na području od lijeve obale Neretve pokušao je uzurpirati vlast Vojislav Vojinović proglašivši se »humskim knezom«. Rat protiv njega završio se 1362. Ban Tvrtko je 1363. gospodar istočnog dijela Huma, a najznačajniji velikaš u tom području je Sanko Miltenović, koji je od 1362. do 1366. Tvrtkov velikaš. Uz Sanka je ugledna još i obitelj Čihorića na tom području.^{45a} Sanko se kolebao, bio nevjeran, odricao se pa opet mirio s Tvrtkom, konačno je 1369. pristao opet uz Tvrtka.⁴⁶ Kad je Ludovik umro 1382, Tvrtko vraća zapadni Hum Bosni. Neposredno nakon toga Hum osjeća prve udarce turske vojske 1386. i 1388. Smrt kralja Tvrtka 1391. omogućila je osamostalivanje pojedinih bosanskih i humskih velikaša (Vlatko Vuković Kosača, Radivojevići i dr). Počinje razdoblje građanskih ratova. Tada u Humu izuzetnu ulogu igraju Sankovići. Porijeklom iz Zagorja, gornjeg toka Neretve, proširili su se prema moru, Primorju. Vuku porijeklo od Miltena Draživojevića, koji ima dva sina: Sanka, po kojem obitelj dobiva ime, i Gradoja. Sanko postaje poslije 1348. građanin Dubrovnika. 1366. izbijaju prolazne nesuglasice između njega i Tvrtka. U jednom okršaju s vojskom protivnika Tvrtka i Dubrovčana smrtno je stradao 1372. Sin njegov Beljak Sanković držao je nakon očeve smrti Primorje, Nevesinje, Dabar i Popovo. Posljednja poznatija ličnost ove obitelji bio je drugi sin Sankov: Radič Sanković.⁴⁷ U njegovo vrijeme Dubrovčani su konačno uspjeli dobiti 1399. Primorje od bosanskog kralja Ostoje, iako je Hum bio glavno uporište Ostojinih protivnika. Dobili su Primorje, tj. morskou obalu od Zatona, zapravo Obrova do Stona i kopno s morskom obalom od Petrova Sela do blizu Neum-Kleka. Sankoviće je iz Huma potisnuo Sandalj Hranić Kosača.

⁴² I. Mahnken, Dubrovački patricijat u XIV veku, PI SANU CCCXL, 1960, 25.
⁴³ Corović, n. dj., 244—7. — O Nikolićima usp. Dinić, Humsko-trebinjska vlastela, Beograd 1967, 4—15.

⁴⁴ Corović, n. dj., 256—71. — Čirković, n. dj., 118—121.

⁴⁵ Novak, n. dj., 180.

^{45a} Corović, n. dj., 287. — M. Vego, Nadgrobni spomenici porodice Sankovića u selu Biskupu kod Konjica, GZM NS X, 1955, 157—66.

⁴⁶ O tim prilikama usp. K. Jireček, Vlastela humska na natpisu u Veličanima, Zbornik K. Jirečeka I, 425—32. — M. J. Dinić, O Nikoli Altomanoviću, SAN, 1932. — Čirković, n. dj., 131—33.

⁴⁷ M. Dinić, Zemlje hercega svetoga Save, Glas SAN CLXXXII, 1940, 151—61. — Vego, n. dj., 127—41. — J. Mijušković, Humska vlasteoska porodica Sankovići, IČ XI, 1961, 17—54.

II

Područje Primorja obuhvaćalo je 1399, u času darovanja Dubrovniku, slijedeća sela: Kurilo (Petrovo Selo), Osojnik, Ljubuč, Gromača, Orašac, Trsteno, Mrčevo, Brsečine, Mravinac, Dulgo, Gornje i Donje Majkove, Slano, Trnova, Podgora, Čepikuće, Podimoč, Kotezi, Zaton, Visočani, Točionik, Smokovljani, Ošlje, Topola.⁴⁸ Kasnije je Primorju priključeno selo Lisac. Kraj sam po sebi nije osobito plodan. Prema poznatom opisu dubrovačkog kraja Jurja Ferića, ovdje se uzgajaju i rastu orasi i masline u Orašcu; platane i masline u Trstenom. Tu je ujedno i dobra voda i ugodan hlad. Nađe se u Primorju jabuka, smokava, grožđa, jagoda, trstike (od koje se prave ljese za sušenje smokava i sl.). Narod je tvrd, čak pomalo neuljudan (»moribus asper incultus nimis«). Kraj je veoma brdovit. Od povrća se uzgaja zelje (kaul), šparge, blitva. Od stočarskih proizvoda najviše se prodaje sir. Muškarci love zečeve, a dječaci drozgove itd.⁴⁹ Očito je da sve to nije ponukalo Dubrovčane da se bore da steknu i priključe to područje svojoj državi.

Primorje je, kako smo istaknuli, dio Zahumlja, odnosno Huma. Dubrovčani već od IX st. plaćaju zahumskim i travunjskim vladarima tribut 36 zlatnika da mirno obrađuju vinograde. Taj tribut je kasnije prozvan mogoriš. Dubrovačka ga je općina ubirala od vlasnika vinograda na granici prema Zahumlju i Travunji i plaćala kao pravno tijelo za svoj teritorij.⁵⁰ U XIII st. raški kralj Vladislav ukinuo je 1234—1235. trebinjski mogoriš. Zahumski se i dalje plaćao. U XIV st. je taj mogoriš bio vezan za stanovničke Dediće u Popovu Polju i njima se isplaćivao. U stvari, primali su ga gospodari Popova Polja. Potkraj XIV i u XV st. ubiru ga bosanski vladari ili ga prepuštaju pojedinim velikašima. Za uzvrat su Dubrovčanima darivali kravu, koja je trebala biti debela. Od 1363. mogoriš je iznosio 60 perpera. Kasnije se nije davala krava, pa se zato od mogoriša odbijalo 10 perpera. Plaćao se sve do pada Bosne 1463. god.⁵¹ Putem tributa (mogoriša) Dubrovčani su, dakle, zarana, već u IX st. dolazili u dodir sa zahumskim vladarima. Tokom kasnijih vjekova njihove se političke i privredne veze produbljuju. U mirovnom ugovoru iz 1186. između Dubrovnika i vladarske braće Nemanje, Strazimira i Miroslava, pored ostalog se kaže da Dubrovčani mogu trgovati po njihovoj zemlji, posebno po Humu. Slobodno im je koristiti se lukom Drijeva (portum Narenti = današnja Gabela). Isto tako Humljani smiju slobodno dolaziti u Dubrovnik po trgovačkom poslu.⁵² Otada se nižu brojni ugovori u kojima humski vladari dopuštaju Dubrovčanima slobodnu trgovinu po svom teritoriju i uglavljaju mir s njima. Spomenimo npr. ugovor humskog kneza Miroslava 1190. ili povelju o prijateljstvu velikog humskog kneza Andrije 1214—1217.⁵³ Kad je Hum došao neposrednije pod vlast Nemanjića, i tada se Dubrovčanima jamči sloboda trgovanja po čitavoj njihovoj zemlji, što uključuje i Hum. Npr., povelja Stevana Prvovjenčanog 1215—1219. Zbačeni raški kralj Radoslav 1234. posebno im dopušta trgovanje po Humu, ako povratu kraljevsku krunu. Veliki humski knez Andrija 1247—

⁴⁸ Lj. Stojanović, Stare srpske povelje i pisma I, 1929, 422.

⁴⁹ G. Ferrich, Periegesis orae Rhacusanae, Dubrovnik 1803, 57—84.

⁵⁰ Foretić, n. dj., 112 i passim.

⁵¹ M. Dinić, Dubrovački tributi, Glas SAN 168, 1935, 207—223.

⁵² Foretić, n. dj., 53.

⁵³ SCD II, 245. — Stojanović, 4.

1249. podvlači »da si idou Dubrovčane po našei zemlji s svojim dobitkom«. Spomenimo da se sloboda trgovine po Humu nalazi i u daljim ugovorima, npr. 1254. u ugovoru s humskim županom Radoslavom.⁵⁴ Ta se trgovina sa Humom ne prekida ni nakon silaska bosanskih vladara do mora i njihova zaposjedanja Huma. Bosanski ban Stjepan Kotromanić jamči 1332. Dubrovčanima slobodu u Humu.⁵⁵ Kad su se u zaleđu Dubrovnika u drugoj pol. XIV st. osilili pojedini velikaši i kad središnja vlast kralja nije bila jaka, tada neki velikaši svojim posebnim ispravama dopuštaju slobodu trgovanja po Humu i svojoj oblasti. Npr., 1391. velikaš Radić Sančević.⁵⁶ Trgovačka povezanost Dubrovnika s Humom uvjetovana je dakle mnogim razlozima i ona je veoma stara.

Gradovi koji se spominju u Zahumlju i Travunji još u IX i X st. bili su tvrđave s vojnim i upravnim središtima. Neki su od njih mogli imati i ekonomsku ulogu. Ti su gradovi rano došli u ekonomske veze s Dubrovnikom, pa je to uzrokovalo brže raslojavanje društva nego u njegovoj dubljoj kopnenoj unutrašnjosti. Dolazak Bosanaca na granicu Dubrovnika ojačava trgovačke veze Bosne i Dubrovnika, između ostalog i preko Huma.⁵⁷ Sve je to našlo odraza u dubrovačkim dokumentima. U Statutu se na mnogo mjesta govori o Humu. Dubrovački poklisari koji idu u Drijeva (Narentum) ili Hum dobivaju od općine brod, odgovarajuće prinadležnosti, konje i šest perpera. Sporovi koji su nastajali između Dubrovčana i Humljana glede duga, krivičnog djela i sl. rješavali su se na sastancima između predstavnika Huma i Dubrovnika zvanom stanak. Stanak se održavao kod crkve sv. Stjepana u Zatonu, tj. na granici Zahumlja i Dubrovnika (ad sanctum Stephanum in Malfo de foris). Na ročištu su se imali naći jednak broj sudaca s jedne i druge strane, koji će raspravljati sva sporna pitanja i tužbe. Dubrovački knez je morao voditi računa da svi Dubrovčani koji se nalaze u gradu, a pozvani su od Humljana na stanak, moraju doći ili poslati svoja mišljenja, objašnjenja, dokaze. Na isti su način bili dužni tako postupati humski knez i Humljani. Određuje se procedura prilikom polaganja zakletve, ročišta, donošenja presuda i izvršenja odluke. Ako neki Humljanin dođe tražiti pravdu pred dubrovačkim knezom i njegovim sucima, može se stanak održati u Dubrovniku na određenom mjestu. Ako jedna od stranaka ne dođe, iz neopravdanih razloga, gubi parnicu. Ako na takvom sudu ne dođe do pravde, tad će Dubrovčani otići na stanak Humljanima. Ako neki Humljanin dođe u Dubrovnik i bude uhvaćen od nekog Dubrovčanina u dugu ili krivičnom djelu, Humljanin može pristati da ga se sudi pred dubrovačkim sudom ili može zahtijevati stanak. Međutim, oni se mogu nagoditi, ako hoće, i prije parnice. Svaki Dubrovčanin koji želi tražiti pravdu pred humskim knezom zbog spora s nekim iz Huma, dobit će od svoga kneza potrebne isprave da može ići u Hum. I u ovom slučaju stranka koja neopravdano ne dođe na stanak gubi parnicu. Nitko ne smije prejudicirati odluku stanka i sam uzeti zadovoljštinu (zalag, opljačkati protivnika) prije nego se izreče presuda. Ove odredbe o rješavanju sporova putem stanka između Dubrovčana i Humljana primjenjivale su se i u rješavanju sporova između Dubrovčana i Zadrana, Sibenčana, Trogirana, Omišana, Splitsana. Za rješavanje njihovih sporova

⁵⁴ SCD III, 140, 395, IV, 414—15, 558—59. — Stojanović, 5, 11, 24.

⁵⁵ Stojanović, n. dj., 44.

⁵⁶ Stojanović, 126—27.

⁵⁷ Dinić u Historiji naroda Jugoslavije I, 246—47, 573.

održavao se stanak kod crkve sv. Marije na Hvaru. Sporovi između tih općina i dubrovačke rješavali su se na sastancima na Prevlaci kod Stona. Posebno se naglašava »quod stanicum debet fieri secundum ordinem capituli de Chelmo«. Dubrovčani su se služili stankom i za rješavanje sporova s ljudima iz Raške i Zete. I tom se zgodom naglašavalo da će se u proceduri raspravljanja primjenjivati odredbe stanaka o Humu. Dubrovčani su, osim toga, bili dužni, ako je to bilo potrebno, ići jamčiti u Hum, ali su mogli tražiti i stanak.⁵⁸ Stanak za rješavanje sporova između Dubrovčana i Humljana primjenjivao se mnogo puta. Spominje se npr. već 1169—70. kad općina iz Popova prigovara Dubrovčanima da su narušili mir i zato traži stanak o Durđevu danu. Inače se spominje stanak u Stonu, gdje su se rješavali sporovi između Dubrovnika, Splita i Omiša.⁵⁹

Hum, a s njim i Primorje, spadao je u ono šire područje dubrovačkog uvoza-izvoza na koje se primjenjuju posebni carinski propisi. Koji god Dubrovčanin izvozi u područje od Vrulja kod Omiša do rijeke Lješ u Albaniji ili na otoke Mljet, Korčulu, Vis, Hvar, Brač različite vrste tekstila (platno, sukno, vunena tkanja), pokrivače, štavljenu kožu, krzno, odjeću, obuću, stoku sitnog i krupnog zuba, grabežljive ptice izvježbane za lov, predmete i preradevine iz zlata ili bilo koju vrstu robe (mercationes), plaća carinu u Dubrovniku. Nijedna lađa ne smije napustiti dubrovačku luku i otići u smjeru tog područja dok ne dobije dopuštenje carinika. Carina se plaćala i na izvoz crepova, cigla, sira, loja. Za uvoz u Dubrovnik, na područje od Valone u Albaniji do Caput Comari na Pelješcu, plaća se pristojba na uvoz ribe, ulja, vina, žita, vapna, pakline (smole), sira, platna, voća, mliječnih proizvoda, kože i sl. Zabranjuje se uvoz vina i octa u Dubrovnik na širokom području od Trogira do Ulcinja.⁶⁰

Drugi dio uvoza-izvoza dubrovačkog kretao se, samo da spomenem taj smjer i put pored niza drugih, dolinom Neretve u Hum i Bosnu. Jer »dolina Neretve predstavlja nesumnjivo najvažniju saobraćajnu vezu, prirodnom označenu, između naše obale Jadranskog mora i njegovog zaleđa«. ⁶¹ Na ušću Neretve i oko njega nastalo je nekoliko trgova kao stanice i postaje na trgovačkom putu između zaleđa i primorskih gradova, među njima i Dubrovnika. To su luke Ploče, Nekranj, Brštanik i dr. Dubrovčani su uzalud nastojali prisvojiti otočiće Osinj i Posrednicu kako bi potpuno zagospodarili ušćem Neretve.⁶² Dolina Neretve je svakako predstavljala značajnu prometnu arteriju i Bosni veoma potrebnu vezu s morem. Neretva je od svih rijeka bila najvažniji vodeni put srednjovjekovne Bosne. Posebnu ulogu u tom trgovačkom prometu igrali su Dubrovčani.⁶³ Svakako najznačajnije prometno trgovačko središte bila su Drijeva na Neretvi. Njegova je važnost osobito porasla kad je to mjesto došlo pod vlast Bosne. Prikladan položaj Drijeva »omogućavao je na širokoj osnovi

⁵⁸ V. Bogišić-C. Jireček, *Liber statutorum civitatis Ragusii compositus anno 1272*, MH-JSM IX, lib. II, 24-III, 49, 50, 51, 53, 54, 56.

⁵⁹ SCD II, 126; IV, 53, 62, 77; V, 57. — Stojanović, 68.

⁶⁰ M. Peterković, *Statut carinarnice grada Dubrovnika*, Dubrovački zakoni i uredbe I, SAN, 1936, 400—429.

⁶¹ M. J. Dinić, *Trg Drijeva i okolina u srednjem veku*, *Godišnjica Nikole Čupića*, 80 (47), 1938, 109.

⁶² Dinić u *Historiji naroda Jugoslavije* I, 574—75.

⁶³ D. Kovačević, n. dj., 20, 158—59.

razmjenu dobara koja su pristizala morskim i kopnenim putem.⁶⁴ Iz Drijeva i Nekranja kretale su se karavane do Bišća pod gradom Blagajem prema Bosni, Visokom, Olovu, Sutjesci.⁶⁵ To je onaj glasoviti put »per la via de Narente«, koji se spominje još 1375. Put Dubrovčana išao je prema Drijevim a morem ili kopnom preko Stona do ušća Neretve, odatle do Drijeva i Nekranja. To je taj put »vja Narente« ili »via Chelmi«. On je služio i u obratnom smjeru.⁶⁶ Dolinom Neretve se iz Bosne izvozilo roblje, srebro, olovo, željezo, žito, vosak, konji, stoka, a uvozilo se sol, platno i različita roba (mercationes).⁶⁷ Budući da su Dubrovčani držali glavne niti trgovačkih poslova na području Bosne, bilo radi izvoza ili uvoza,⁶⁸ oni su predstavljali najaktivniji element u bosanskoj privredi kao zakupnici carina u pojedinim gradovima, vlasnici velikog broja rudarskih okna (»rupa«), uzimali su pod zakup kovnice novca i sl.⁶⁹ Prijenos robe vršio se karavanama, ali tako da su Drijeva bila polazna i završna tačka putovanja i prometa.⁷⁰ S obzirom na takvu važnost Drijeva i uloge Dubrovčana u privredi Bosne, razumljivo je da će se Dubrovčani veoma aktivno angažirati u samim Drijevim a. Drijevo je trg, forum, mercatum, burgus kamo se sliježe šaroliki svijet trgovaca iz Dalmacije, Italije, Venecije i Dubrovnika. Dubrovčani u tom unosnom trgovištu zakupljuju carine i ugovaraju 1357. visinu zakupa na 6000 perpera. Inače se za carine na Drijevu tražilo 5000, a neki put i 8000 dukata.⁷¹

Dubrovčani preko Neretve i Drijeva uvoze žitarice.⁷² Oni ne uvoze uvijek neposredno žito iz Drijeva, nego ga kupuju u južnoj Italiji, odnosno žitorodnoj Apuliji i prevoze ga u Drijevo kao sigurno mjesto gdje će ga prodati.⁷³ Osim uvoza bakra i olova s Neretve, Dubrovčani krcaju i iskrcavaju u Drijevim a sol. Oni dovoze sol iz Barcelone, Šibenika, Trogira, Valone, Brindizija, pa je iz Drijeva transportiraju ili prodaju u Bosni.⁷⁴ Trg Drijeva služio je Dubrovčanima za pretovar robe za Bosnu, Srbiju i Ugarsku.⁷⁵ Treba, naime, upozoriti da su Drijeva bila jedno od četiriju mjesta u kojima se smjela prodavati sol. To su: Drijeva, Dubrovnik, Kotor i Sv. Srđ na Bojani. Dubrovčani su bez sumnje bili glavni dobavljači soli za Bosnu putem Neretve, odnosno Drijeva.⁷⁶ Osim solju Dubrovčani su u Drijevim a trgovali, prodavali su vino, vlastito ili strano. Preko Neretve se vino izvozilo u Hum i Krajinu ili se preprodavalo vino uvezeno iz južne Italije.⁷⁷ Ne iznenađuje, stoga, što su zabilježeni brojni

⁶⁴ ibidem, 20.

⁶⁵ ibidem, 159.

⁶⁶ ibidem, 159.

⁶⁷ ibidem, 19, 185.

⁶⁸ ibidem, 21.

⁶⁹ Dinić u Hist. naroda Jugoslavije 1, 575.

⁷⁰ ibidem, 576.

⁷¹ Dinić, Trg Drijeva, 122—147.

⁷² Gelcich-Thalloszy, *Diplomatarium relationum rei publicae Ragusanae cum regno Hungariae*, Budapest, 1887, 699. — B. Hrabak, *Izvoz žitarica iz Bosne i Hercegovine u Primorje od kraja XIII do početka XVII veka*, Godišnjak Društva istoričara BiH XIV, 1963, 123—125 i passim. — D. Dinić-Knežević, *Trgovina žitom u Dubrovniku u XIV veku*, Godišnjak Filozofskog fakulteta u N. Sadu X, 1967, 90, 106, 115—6. — Mahnken, n. dj., 144, 311, 447.

⁷³ Mahnken, 433.

⁷⁴ ibidem, 29, 109, 147, 150, 298, 310, 322, 391.

⁷⁵ ibidem, 254, 305.

⁷⁶ O važnosti trgovine solju u vezama Dubrovnika sa zaleđem usp. B. Stulli, *Dubrovnik*, Enciklopedija Jugoslavije 3, str. 130—133.

⁷⁷ D. Dinić-Knežević, *Trgovina vinom u Dubrovniku u XIV veku*, Godišnjak Filozofskog fakulteta u N. Sadu IX, 1966, 66, 68. — Mahnken, 428.

boravci Dubrovčana u Drijevimama u poslovnoj, trgovačkoj misiji, da se tu nalaze kao carinski zakupnici, trgovci (mercatores). Oni su ubirali prihode od cjelokupnog uvoza soli u Bosnu.⁷⁸ Dubrovčani su u Drijevimama raščišćavali svoja potraživanja za robu npr. kupljenu 1297. u Veneciji i zacijelo dovezenu da se ovdje proda.⁷⁹ Zbog velikog robnog prometa postojala je i posebna »drijevska mjera«, koja je bila veća, teža od dubrovačke. U Drijevimama i Brštaniku prodavalo se i roblje, koje neki put ima uza se oznaku pataren, patarenka.⁸⁰ U Drijevimama se nalazila jaka skupina Dubrovčana. Radi rješavanja različitih sporova, Dubrovčani imaju u tom mjestu i svoje suce.⁸¹

Osim tih podataka, koji su više manje općenitije naravi, donijet ćemo još nekoliko činjenica koje će detaljnije i dublje rasvijetliti ne samo važnost nego i povezanost Dubrovnika s Humom, svojim bližim, neposrednijim zaleđem u koje spada i Primorje.

Trgovački je promet u srednjem vijeku, kao i danas, bio ugrožen i pljačkanjem, otimanjem i sl. Dubrovčani su 1315. bili prisiljeni objaviti posebnu odredbu koja se tiče pljačkanja. Po toj odredbi (reformaciji), ako je neki Dubrovčanin opljačkan u okolici Dubrovnika, uključujući i Hum, a ne pronađe se krivac, poglavar one knežije ili župe u kojoj je izvršena pljačka dužan je dati zadovoljštinu. Ako to ne učini, oštećeni Dubrovčanin može se naplatiti putem represalija bilo u imovini ili osobi u onom kraju u kojem je oštećen.⁸²

Dosta podataka o nesigurnosti dubrovačkih trgovaca u Humu pružaju notarski spisi iz kraja XIII st. G. 1278. Marin Petra de Chisegna plovio je s trgovcima u jednoj splitskoj barci »in Narentum ad lucrandum«. Putem je opljačkan. Na traženje dubrovačke općine obećao je Bogdan Radojev, kaznac u Humu, istragu, ali nije ništa postigao izjavivši da je zemlja bez gospodara.⁸³ Župan Stona Dobroslav Toplić s drugovima opljačkao je 1280. žito Dubrovčanima Fuskui Bincoli i Petru Slaucio.⁸⁴ Neki drugi Stonjani iste su godine oduzeli Dubrovčaninu Dobrihni, inače čovjeku (homo) samostana sv. Andrije, 8 perpera i lađu.⁸⁵ Juraj, sin pok. kneza Andrije Humskog, oteo je te godine Dubrovčanima vino vrijedno 9 perpera.⁸⁶ Dubrovčaninu Matehni Blaža de Putigna oteli su 1285. neki s Orašca sol.⁸⁷ Palma Getaldić išao je kupiti jarca u Hum. Međutim, 1284. kod Orašca su ga opljačkali ljudi župana Tvrtka i oteli mu novac, platno, komade odjeće i obuće, oružje i izranjavali ga.⁸⁸ Ivan Sorgočević prijavljuje 1285. da mu je, dok je bio na Neretvi kao trgovac, jedan Humljanin opljačkao barku i odnio tekstil u vrijednosti 5 perpera.⁸⁹ Dubrovčani su vodili stoku na ispašu u Hum (Primorje). Jednom zgodom 1296. ljudi stonskog episkopa oteli su u Trnovi Dobroslavu Dragušću sa

⁷⁸ Mahnken, 117, 139, 147, 170, 179, 189—91, 194, 244—5, 392, 398, 405, 409 i dr.

⁷⁹ G. Čremošnik, Kancelariski i notarski spisi, I (1278—1301), SAN Beograd 1932, br. 422. Kratica: Čremošnik II.

⁸⁰ M. Dinić, Iz dubrovačkog arhiva, III, SANU, 1967, br. 100, 107, 109, 112, 113, 155, 165.

⁸¹ Dinić, Trg Drijeva, 142.

⁸² A. Solovjev, Liber omnium reformationum civitatis Ragusii, Dubrovački zakoni i uredbe, I, Beograd 1936, lib. VI, 8.

⁸³ Čremošnik II, 5. — Jireček, Istorija Srba II, 40. — Mahnken, 178.

⁸⁴ Čremošnik II, 29. — Čorović, 234.

⁸⁵ Čremošnik II, 35.

⁸⁶ Čremošnik II, 36. — Čorović, 232.

⁸⁷ Čremošnik II, 370.

⁸⁸ Čremošnik II, 376. — Čorović, 232.

Šipana kravu, tele i 10 grla stoke sitnog zuba.⁹⁰ Stoka je bila predmet krađe i 1282. kad je župan Tvrtko oteo kod Zatona 12 grla stoke sitnog zuba i 2 krave.⁹¹ Tužbe Dubrovčana protiv Humljana nastavljaju se i u XIV st. Dubrovčani se žale na Poznana Purčića zbog robljenja dubrovačkih trgovaca.⁹² Osobito su tužbe bile uperene protiv Petra Toljanovića, koji je 1320. oteo neku stoku Dubrovčanima, a 1324. im oduzeo vosak. Dosta muke su Dubrovčanima zadali i Starčići iz Glavske na Površi. Na dnevnom redu su bile pljačke, tučnjave, odvođenja ljudi pa čak i ubijanja građana Dubrovnika.⁹³ Pole de Mence i Marin Martola de Cereva žale se 1361. da im je u Bosni ili Humu oteta roba.⁹⁴ Dabiživ Čihorić ispričava se 1380—1390. Dubrovčanima da ne može plaćati odštetu koja se od njega traži.⁹⁵ Dubrovčani su 1380. molili dalmatinsko-hrvatskog bana Nikolu Seča neka isposluje od kapetana Neretve (Drijeva) i kneza Huma da Radoslav Obuganić vrati dubrovačkim trgovcima ono što im je oduzeo.⁹⁶

Tužbe Dubrovčana pokazuju da oni veoma intezivno trguju s Humom osobito s onim dijelovima Huma koji su blizu njegovim granicama (Orašac, Ston). Prema robi koja se spominje u tim otimanjima, možemo zaključiti što Dubrovnik uvozi-izvozi: žito, vino, sol, tekstil, odjeću, obuću, vosak. U Humu Dubrovčani pasu svoja stada, stoku sitnog i krupnog zuba. Oduzimanje novca također je češći objekt nasilnog prisvajanja tuđeg.

Takvi pojedinačni obračuni nisu ipak ometali trgovinu Humljana s Dubrovčanima. U mirovnim ugovorima još iz XII st., vidjeli smo da Dubrovčani smiju slobodno trgovati po Humu, isto tako Humljani u Dubrovniku. Stanovnici Huma, uključujući i Primorje, dovode svoju djecu u Dubrovnik da uče obrte.⁹⁷ U Dubrovniku se prodavalo roblje iz Huma.⁹⁸ U toku 1282. i 1283. zabilježeno je u Dubrovniku 5 slučajeva prodaje roblinja iz Huma.⁹⁹ Cijena im je bila 8, 9, 17, 22 perpera. Neki se Humljani dobrovoljno predaju u ropstvo zbog neimaštine.¹⁰⁰ Neka se humska roblinja uspijeva otkupiti.¹⁰¹ U Dubrovniku se moglo naći roblinja iz Bosne kupljenih u Drijevima.¹⁰² Neke su robljinje iz Huma dospjele prodajom u Apuliju, gdje su ih naše osobe iskupljivale.¹⁰³ Dok su tako stanovnici Huma bili u XIII st. prodavani kao roblje, isto se tako našlo i robovlasnika iz Huma koji prodaju svoje sunarodnjake iz Bosne i Huma.¹⁰⁴ U XIV st. nastavlja se trgovina robljem. Brojni su robovi iz Huma

⁸⁹ Čremošnik II, 379.

⁹⁰ Čremošnik II, 404.

⁹¹ Čremošnik II, 263. — Corović, 232.

⁹² Corović, 244.

⁹³ Dinić, Trebinjsko-humska vlastela, 5, 25.

⁹⁴ Mahnken, 345, 361.

⁹⁵ Stojanović, 169.

⁹⁶ Gelcich - Thalloczy, 413.

⁹⁷ G. Čremošnik, Spisi dubrovačke kancelarije (1278—1282), Zagreb 1951, br. 406, 646. Kratica: Čremošnik I.

⁹⁸ Corović, 233.

⁹⁹ Čremošnik I, 989. — Čremošnik II, 197, 244, 247, 473.

¹⁰⁰ Čremošnik II, 81.

¹⁰¹ Čremošnik II, 334.

¹⁰² Čremošnik II, 176. — O prodaji roblja u Dubrovniku usp. V. Vinaver, Trgovina bosanskim robljem tokom XVI veka u Dubrovniku, Anal II, Dubrovnik 1953, 132 i dalje.

¹⁰³ Čremošnik II, 186.

¹⁰⁴ Čremošnik II, 38, 42, 44, 49, 82, 84, 52, 153, 463.

u Dubrovniku. Da ih se lakše prokrijumčari, proglašava ih se patarenima, odnosno patarenkama. Zabilježeni su slučajevi da se robinja iz Huma, konkretno iz Primorja iz Majkova, oslobađa,¹⁰⁵ ili su pak Humljani robovlasnici, odnosno prodavači roblja, pa ih prodaju bilo u Dubrovniku ili Neretvi.¹⁰⁶ Osim kao trgovaca, moglo se u Dubrovniku naći Humljana i po drugim poslovima. G. 1219. zabilježen je Sergius Zachulmie kao svjedok.¹⁰⁷ Različite su, dakle, bile veze Dubrovnika i Huma.

III

U širem zaleđu Dubrovnika, uključujući i Hum, razvija se nakon doseljenja Slavena društvena i klasna diferencijacija. Ona se odražava u jačanju kneževske vlasti. Ojačani knez uzdiže župane i druge prvake. Oni postaju začetnici feudalne klase. Pored te vlastele žive i rade robovi, koji nisu patrijarhalni tip ropstva. Postoji sukob starog i novog plemstva. Ovi posljednji su uz kralja, koji im osigurava zemljišni posjed. Slobodno seljaštvo prelazi u zavisni i podložan položaj. Vladar je vrhovni vojskovođa i zakonodavac. Oslanja se na župane i velikaše, ali postoji i narodna skupština. U pojedinim oblastima predstavnici kraljevske vlasti su banovi, župani, satnici koji ubiru danak i sude. Seljačko se stanovništvo dijeli na zemljoradnike i stočare. Stočarstvo je bilo dobro razvijeno u Humu, Trebinju i gornjem Podrinju. U zaleđu Dubrovnika nailazi se na ljude koji su slobodni, homo liber, homo sui iuris. U drugoj pol. XIV st. feudalno plemstvo sve manje sluša kralja, pa je potkraj tog stoljeća kraljevska vlast skoro iščezla. Vlastela prisvajaju carine na svom području.¹⁰⁸ Jedna od posebnih značajki vlastele u zaleđu Dubrovnika bila je da oni imaju svoje stalne baštinske posjede. Nemoguće je bilo nekoga prognati s njegove baštinske zemlje. Ako ga se i izbacilo, on bi morao dobiti naknadu ili bi ga se moralo povratiti natrag na njegovo plemenito. Ne postoji slobodno seljaštvo. Svi slobodni ljudi su vlastela. Oni za sebe govore da su »na svojoj zemlji na plemenitoj«.¹⁰⁹ Takav položaj vlastele omogućavao je širu slobodu djelovanja, a u momentima slabosti središnje kraljevske vlasti čak i neposlušnost. Plemstvo je tokom vremena povećavalo svoje »plemenite baštine«, a kralj nije mogao organizirati protutežu koja bi ograničavala moć velikaša. Vlasteoske obitelji su, oslanjajući se na svoje obiteljsko vlasništvo, na baštinsku zemlju, uživale stabilnost i samostalnost. Darovana zemlja postaje feudalčevo vlasništvo kojim on može slobodno raspolagati, čak i u slučaju izumrća koljena predati drugom. Svi dohoci s tog imanja pripadaju feudalcu. Uza sve to on uživa punu slobodu i zaštitu vladara. To znači da mu vladar čak i u slučaju krivice ne može oduzeti darovanu zemlju. Postoji, dakle, nedjeljivost i nepovredivost baštinske vlasteoske zemlje bilo darovane, bilo stečene. Viša vlastela određuju samostalno svoje odnose prema nižoj vlasteli. Zbog takvog razvoja feudalnih odnosa u Bosni, vlastela su nametnula još u XIV st. takav oblik države koji je samo izvana sličio monarhiji. U tim

¹⁰⁵ Slučaj iz 1322. — Dinić, Iz dbr. arhiva III, br. 12.

¹⁰⁶ ibidem, 69, 70, 177, 185. i d.

¹⁰⁷ SCD III, 171.

¹⁰⁸ O tom razvoju usp. tekstove M. Dinića i I. Sindika u Historiji naroda Jugoslavije I, 247—253, 261—264, 582—593.

¹⁰⁹ Dinić, Humsko-trebinjska vlastela, 99—101.

prilikama, potkraj XIV st. i u XV st., isprave bosanskih kraljeva za Dubrovčane nisu više bile jamstvo slobodne trgovine po Bosni, nego se takve povelje traže i od velikaša u XV st.¹¹⁰

Politika Dubrovnika prema zaleđu morala je voditi i vodila je računa o takvom društveno-političkom razvoju u svojem susjedstvu. Dubrovčani su osjetili i snažnu vlast kneza, odnosno bana, kao i samovolje velikaša. Njihova je politika bila usmjerena na one osobe iz zaleđa koje joj mogu u danom času pomoći. Znadu koga treba birati za saveznika, protiv koga se odlučno i energično boriti.

Potkraj XII i u početku XIII st. vlast humskih knezova dosta je čvrsta i samostalna. Dubrovčani stoga od njih traže jamstvo za slobodu trgovine. To im 1186. dopušta humski knez Miroslav. Između 1214—17. humski veliki knez Andrija izdaje ispravu o prijateljstvu, kojom Dubrovčanima jamči mir, slobodu trgovine u smislu da je Dubrovčanima otvorena njegova zemlja i da im ne smiju praviti nikakve neprilike.¹¹¹ Jači zahvat raških vladara u Zahumlju od Stevana Prvovjenčanog dalje učinio je da domaći knezovi nemaju dovoljno snage ni ugleda. Dubrovčani dobivaju povelje neposredno od raških vladara u kojima je uključena sloboda trgovine po Humu. Izgleda, međutim, da su Dubrovčani radije pregovarali sa slabijim partnerima, knezovima i županima iz Zahumlja, zacijelo da bi mogli za sebe isposlovati povoljnije uvjete, nego s jakim raškim vladarima. Zato 1249, dok je u Raškoj Uroš I, ponovno dobivaju ispravu o prijateljstvu i trgovini od zahuskog velikog kneza Andrije »da idou Dubrovčane po našei zemlji s svojim dobitkom i sa svojim riječima spaseni budu«. ¹¹² Dubrovčani će, u vrijeme kad je herceg Koloman 1234—37. zauzeo dio Zahumlja, a humski se knez Radoslav priznao ugarskim vazalom, najprije 1254. isposlovati od kneza Radoslava povelju o prijateljstvu, uzajamnoj slobodi i trgovini. Iste godine oni će tog Radoslava uvući u svoj savez protiv Uroša, protiv koga se Dubrovčani bore zajedno s bugarskim carem Asjenom.¹¹³ Rat i savez protiv Uroša nije uspio. Dubrovčani se s njim pomiruju, kunu mu se na mir i prijateljstvo, a on im dopušta da njihovi »trgovci po zemlji kraljevstva mi kodeke slobodno«. ¹¹⁴ Humski knezovi, degradirani na župane, ne predstavljaju snagu s kojom Dubrovčani mogu računati. Javljaju se sporadični sukobi s humskim županima. Npr., župan Tvrtko dobio je nakon 1282. dopuštenje od Uroša I da na svojem području pljačka Dubrovčane u znak odmazde. Dubrovčani su, naime, bili uzeli nekom Urseti brod i nisu ga htjeli vratiti.¹¹⁵ Područje Primorja, odnosno Huma, bilo je za Dubrovčane u XIII st. osobito važno. U mirovnom ugovoru s Omišanima 1245. Dubrovčani unose klauzulu da Omišani neće uznemirivati strane brodove koji pristanu na obali od Stona do Dubrovnika.¹¹⁶ To je upravo područje Primorja. Za vrijeme ratnog sukoba s vladarima iz zaleđa, Dubrovčani su zabranjivali svojim sugrađanima orati, pasti stoku, sijati »in totam terram firmam Sclavo-

¹¹⁰ O svemu tom usp. A. Babić, O odnosima vazaliteta u srednjovjekovnoj Bosni, Godišnjak Istarskog društva BiH VI, 1954, 29—44.

¹¹¹ Stojanović, 4—5.

¹¹² ibidem, 5—6.

¹¹³ ibidem, 24—28.

¹¹⁴ ibidem, 18—20.

¹¹⁵ ibidem, 35.

¹¹⁶ SCD IV, 268.

¹¹⁷ SCD III, 292.

¹¹⁸ Foretić, n. dj., 85.

rum«. ¹¹⁷ To je područje Huma izvan Astoreje, dubrovačkog državnog teritorija. ¹¹⁸ U Humu se proizvodilo dosta meda. Taj je artikl uvelike zamjenjivao kasnije proizvedeni šećer. Dubrovčani su se 1279. obvezali da neće izvoziti med iz Huma u Brskovo. ¹¹⁹

Potkraj XIII i u poč. XIV st. raški vladari pomalo zanemaruju Hum. Oni se u ekspanziji okreću prema dolinama Morave i Vardara. Dubrovčani i bosanski ban dobili su priliku da se natječu oko podjele sfera u Humu. Zajedničkim silama odlučno, pa čak i bezobzirno, uništili su Brnivojeviće kad su se ovi osamostalili u Primorju. Rezultat uništenja Brnivojevića bio je: Dubrovčani su dobili Ston i Pelješac, a Bosanci izlaz na more. Nesigurnost bosanske vlasti u Humu, u njenom početku, iskoristili su župan Milten Draživojević i vojvoda Ružir. Ružir je dapače zahtijevao 1331. da mu Dubrovčani plaćaju mogoriš. Ta nevjernost bosanskom banu i neprijateljstvo prema Dubrovčanima nisu dugo trajali. Posljedica učvršćenja Bosne u Humu je u tome da se Dubrovčani 1332. sporazumijevaju s banom Stjepanom Kotromanićem. U nizu sporazumnih točaka nalazi se i rečenica da Dubrovčani »živu humskom zemljom u njihovom zakonu«. ¹²⁰ Kako je Hum ipak na periferiji bosanske države, Dubrovčani nisu uvijek bili sigurni i zaštićeni od samovolje i nasilja pojedinaca — velikaša. Izdržali su napade i neprijateljstvo Vojislava Vojinovića od 1358. do 1362, koji se nazivao »humski knez« i prijetio je da će zauzeti Ston. ¹²¹ Neprilike se nastavljaju za vrijeme Nikole Altomanovića. On je još 1368. došao u okolicu Dubrovnika. Proglasio se humskim knezom, pljačkao je i zatvarao dubrovačke trgovce, pustošio dubrovačku okolicu 1370—71. Konačno je 1373. pobijeđen i kasnije oslijepjen. ¹²² Samovolje velikaša izražavale su se i u zahtjevanju isplate mogoriša. Sanko Miltenović ubirao ga je od 1363. do 1367. god. ¹²³ Uopće su se ugled i snaga velikaša u Humu izražavali u ubiranju mogoriša. Onaj koji ga je dobivao predstavljao je stvarnu snagu u Humu, odnosno zaleđu Dubrovnika. Dubrovčani su zbog toga morali biti jako oprezni i voditi politiku smirivanja velikaša. Idu, stoga, izaslanstva dubrovačkih poklisa bosanskoj vlasteli. 1359. je išao u Slano Ivan de Bona da razgovara sa Sankom, Dabišom i Milatom. Češće je išao Vlaho Felicis de Grade od 1362. do 1375. županu Senku, Balši, zatim u Bosnu i Popovo. ¹²⁴ Prava snaga velikaša došla je do izražaja nakon Tvrtkove smrti. Župan Sanko, npr., 1391. zahtijeva da Dubrovčani skuplje plaćaju kupovinu njegovih proizvoda, nego što ih plaćaju Primorcima i Humljanima. Radić Sanković iste godine daje, kao samostalni vladar, slobodu dubrovačkim trgovcima na svom području i potvrđuje sve povelje raške, bosanske i humske gospode izdane prije njega. ¹²⁵

Splet takvog toka događaja u XII—XIV st. u Humu primoravao je Dubrovčane na određenu politiku. Prijateljstvo tamo gdje je korisno, a neprijateljstvo i uništenje opasnog neprijatelja (Brnivojevići, Vojinović, Altomanović) tamo gdje je potrebno.

¹¹⁹ SCD VI, 299.

¹²⁰ Stojanović, 44.

¹²¹ O tom ratovanju usp. M. Medini, Dubrovnik Gučetića, SAN, 1953, 76 i dalje.

¹²² Dinić, O Nikoli Altomanoviću, 3—33.

¹²³ Dinić, Dubrovački tributi, 216.

¹²⁴ Mahnken, 152, 283.

¹²⁵ Stojanović, 103—4, 126—7.

Neki su ljudi iz Huma dolazili, nastanjivali se i živjeli u Dubrovniku. Neke vlasteoske obitelji potječu iz Huma, kao npr. Picurario. Druge su obitelji bile rodbinski povezane. Tako je, npr., humski knez Andrija udao svoj ukćer Vukosavu za dubrovačkog vlastelina Barbija Crossio.¹²⁶ Knez Andrija je u povodu toga oko 1250. darovao Dubrovčanima Obrovo u Primorju.¹²⁷ Marin Lampredije de Mence (1280—1319) oženio je Slavu, kćer Andrije Crossio. Ta je Slava djeveričina Vukosave, kćeri humskog kneza Andrije. Preko svoje žene Slave imao je mnogostruke veze izvan Dubrovnika.¹²⁸ Dubrovčani su nastojali vezati pojedine humske velikaše na taj način što su im podjeljivali plemstvo. Time su ih obvezivali da rade za interese grada.¹²⁹ Brojni su stanovnici Huma koji su tokom XIV st. postali dubrovački građani: Radič Sanković, Sandalj Hranić, Sanko Miltenović, Stjepko Čihorić, Vukoslav Nikolić, Mildrušić, Volziković, Bogojević, Mirojević, Gojslavić, Milatovići, Brlići, Tributinići.¹³⁰ Uviđajući obostranu korist prijateljskih odnosa mnogi su velikaši iz Huma bili u dobrim odnosima s Dubrovnikom. Npr., Nikolići, Milatovići, Brlići, Vladimirovići.¹³¹ Kao jedan od rezultata veza Dubrovnika i humske vlastele, spomenimo slučaj iz 1378. Te se godine vodio rat između Genove i Venecije. Ugarska je bila na strani Genove. Dubrovčani se boje da Mlečani, kao neprijatelji, ne napadnu Ston. Dubrovčani stoga preko G. Longa zahtijevaju da Stjepan Pribilović, humski vojvoda, po naređenju dalmatinskog bana Seča, pošalje svoje ljude na obranu Stona. Dubrovčani su se obratili i neposredno samom banu Seču, zatim bosanskom i raškom vladaru tražeći pomoć za Ston.¹³²

IV

Iz odnosa i veza Dubrovčana s Humom mogla se uočiti njegova važnost za Dubrovnik. Odatle i posebna zainteresiranost Dubrovčana za sigurnost u tom dijelu svog zaleđa. Posebno je pitanje: što je neposredno nukalo Dubrovčane da dobiju dio Huma, Primorje, područje koje razbija kontinuitet kopna između Stona i Pelješca s jedne strane i Astaraje s druge strane. Primorje se umetnulo kao neugodan klin između ta dva dubrovačka kopnena područja. Veza između Dubrovnika i Stona održavala se morskim putem. Ta činjenica sama po sebi ne bi mnogo smetala. Dubrovčani su bili dosta komotni, pa su se i u vrlo bliza mjesta u okolici grada radije vozili barkom nego jašili na konjima ili pješaćili uskim stazama po brdovitom terenu. Npr., u Rijeku Dubrovačku, Mline, Zaton, Šumet radije se išlo brodom nego kopnom. Morali su postojati neki određeniji, dublji razlozi da Dubrovčani usmjere svoju akciju za stjecanje Primorja.

Već se zarana, u XIII st., očituje njihova briga za taj dio humske obale. U ugovoru s Omišanima 1245, kako smo istakli, Dubrovčani umeću točku da Omišani ne smiju ometati pristajanje brodova na potezu od

¹²⁶ Mahnken, 5, 233.

¹²⁷ Foretić, n. dj., 84.

¹²⁸ Mahnken, 323.

¹²⁹ J. Mijušковиć, Dodeljivanje dubrovačkog građanstva u srednjem veku, Glas SANU 246, 1961, 89—130.

¹³⁰ Mahnken, 79, 92, 93, 95. — Mijušковиć, n. dj., 90—104. — Dinić, Humsko-trebinjska vlastela, 31, 39.

¹³¹ Dinić, n. dj., 7, 31, 32, 39, 69.

¹³² Gelcich - Thalloszy, 699—700.

Stona do Dubrovnika, to jest u Primorju. U napadačkom savezu protiv Uroša I, Dubrovčani ugovaraju s bugarskim carem Asjenom 1253. da im se nakon pobjede nad Urošem proširi teritorij od visa Oko povrh Rijeke Dubrovačke, vrhovima brda iznad Kurila, vrhovima iznad Zatona i Poljica i Orašca do crkve sv. Tekle.¹³³ Vrhovi brda iznad Kurila, Zatona, Poljica i Orašca nisu dotad bili dubrovački, nego su spadali u Hum, Primorje. Stjecajem tih strategijskih točaka Dubrovčani su zacijelo htjeli dobiti prednost u čuvanju i obrani s kopnene strane, svojih luka od Rijeke do Zatona. 1290. bratovština u Gružu propisuje da će voditi računa o svojem članu (bratu) ako bude bolestan i nađe se izvan grada na području od Molunta do Stona.¹³⁴ U taj prostor uklapa se, dakle, i Primorje. Ne iznenađuje stoga da su Dubrovčani, kad su 1333. de jure stekli Ston i Pelješac, unijeli točku u ispravu da im je Dušan poklonio i primorski pojas od Prevlake do dubrovačke granice.¹³⁵ Međutim, taj dio primorja od Stona do dubrovačke granice nisu Dubrovčani tada zaposjeli. Bosanci im to nisu dopuštali ni priznavali. Kad su se Dubrovčani podvrgli 1358. pod suverenitet ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika, kao sastavni dio kraljevstva Hrvatske i Dalmacije, ubacili su u ugovornu ispravu da im je Ludovik poklonio primorje od Stona do Dubrovnika.¹³⁶ Dubrovčani ni tada nisu stekli i zaposjeli taj primorski pojas.¹³⁷ Ali oni su uporni. Dubrovčani daruju Dabišu 1395. i traže da im ustupi Primorje. Slično pokušavaju 1396. kad se Sigismund, nakon poraza kod Nikopolja svratio u Dubrovnik, da od njega dobiju Primorje i Konavle.¹³⁸ Konačno su nakon velike akcije, poduzete tokom 1398, uspjeli 1399. isposlovati povelju od bosanskog kralja Ostoje da im odstupi Primorje. Dubrovčani su, dakle, kroz čitavo XIV st. nastojali doći do tog primorskog pojasa. Oni su ga na papiru imali još od 1333, a svoje zanimanje za nj pokazivali su u toku XIII st. Ako neka država stekne stanoviti dio tuđeg teritorija, uvijek se pitaju povjesničari što je tu državu potaklo na takav postupak? Slična je stvar i sa stjecanjem Primorja. Neki kažu da je Dubrovčanima trebala neposredna kopnena veza sa Stonom,¹³⁹ pa su se zato borili da dobiju Primorje. Drugi tu akciju uklapaju u općenitu težnju Dubrovčana da Bosance, nakon Tvrtkove smrti, udalje od mora, od Dalmacije i da na račun Bosne prošire svoj teritorij.¹⁴⁰ Ostali iznose da su Dubrovčani htjeli spriječiti pljačkanje svojih malih trgovaca i osigurati trgovački put prema Neretvi, Bosni. Budući da je Primorje krševito, ne bi kod Dubrovčana prevladavala ekonomska dobit, nego osiguranje trgovačkog puta.¹⁴¹ Ukratko rečeno: U Slanskom Primorju je bila baza za nasrtljivce na Dubrovnik. Dubrovčani su dolazili često u sukob sa sitnim vlasnicima zbog pljački. Sporove su rješavali stankom. Dubrovčanima je bilo stalo da uvedu red i mir na tom području i kopnom povežu sa Pelješcem i imaju miran put prema Bosni.¹⁴²

¹³³ SCD IV, 531.

¹³⁴ SCD VI, 700.

¹³⁵ Stojanović, 50.

¹³⁶ SCD XII, 482-483.

¹³⁷ V. Foretić, Godina 1358. u povijesti Dubrovnika, Starine JAZU 50, 255.

¹³⁸ Resti, n. dj., 82. — Corović, n. dj., 350.

¹³⁹ A. degl' Ivellio, Saggio d'uno studio storico-critico sulla colonia e sul contadinaggio nel territorio di Ragusa, Dubrovnik 1873,34.

¹⁴⁰ Dinić u Hist. naroda Jugoslavije I, 592.

¹⁴¹ G. Čremošnik, Prodaja bosanskog Primorja Dubrovniku 1399. i kralj Ostoja, GZM BiH XL, sv. II, 1928, 110.

¹⁴² Roller, 225.

Tim razlozima možemo sa svoje strane dodati i druge. Dubrovčani su bili neobično osjetljivi da ne bi vladari iz zaleđa podigli morske luke u njihovoj blizini. Koliko je samo okapanja imao Tvrtko 1382. s utemeljenjem Novog u kotorskom zaljevu! Strah je obuzeo Dubrovčane kad su Turci počeli prodirati u Hum 1386, a 1388. su već bil nedaleko Dubrovnika.¹⁴³ Deset godina kasnije, 1398. g., Turci opet upadaju u Bosnu.¹⁴⁴ U dubrovačkom se Senatu već 2. III 1398. raspravlja o turskoj opasnosti.¹⁴⁵ Dubrovčani su bili svjesni da bi izbijanje Turske na Primorje između Stona i Dubrovnika, značilo presijecanje veza s tako važnim Stonom i solanama. Trgovački put »via de Narento«, »via Chelmi« bio bi stvarno pod turskom paskom i barem za početak turskog vladanja u najmanju ruku ugrožen, da se ne govori o lukama i carinama koje bi se tu podigle pred nosom Dubrovčana. Približavanje turske opasnosti zacijelo je potaklo Dubrovčane da što prije zaposjednu Primorje. Ista je akcija bila usmjerena i prema Konavlima. Oba su nastojanja urodila plodom, jedno prije, a drugo kasnije. Da je upravo turska opasnost razlog brzom nastojanju Dubrovčana da steknu Primorje i Konavle, upozorio je svojedobno i povjesničar Rastić.¹⁴⁶

Kako su se razvijali događaji oko stjecanja Primorja i učvršćenja dubrovačke vlasti, poznato je u povijesnoj nauci. Već je Junije Rastić opisao prilike oko stjecanja, a osobito neprilike nakon 1401, u vezi s Primorjem.¹⁴⁷ Na temelju arhivskih podataka, naročito serije Reformacije dubrovačkog arhiva, G. Čremošnik je iznio prilično potpunu sliku dubrovačkog angažiranja kod kralja Ostoje da dobiju Primorje.¹⁴⁸ Njegove rezultate kasnije je nešto produbio V. Čorović.¹⁴⁹ Razvitak i analizu agrarnih proizvodnih odnosa dali su A. degl' Ivellio i D. Roller.¹⁵⁰ Ovaj posljednji je potanko analizirao podjelu zemlje, raspored desetina itd. S. Ćirković se posebno pozabavio pitanjem zemljišnog posjeda zvanog »carina«, položajem tzv. »baštići« i »zentilotti« i zajedničke zemlje zavisnih seljaka u Primorju, itd.¹⁵¹ Pitanju »baštića« dao je svoje priloge i objašnjenja i M. Dinić.¹⁵² Ulogu vlasteoske obitelji Sankovića u kupovini Primorja obradila je J. Mijušković.¹⁵³ Konačno, rat između Ostoje i Dubrovnika radi Primorja 1403—1404. opisao je G. Škrivanić.¹⁵⁴ Ta zainteresiranost povjesničara za to pitanje potakla nas je da objavimo glavne izvore iz dubrovačkog arhiva o borbi Dubrovčana za stjecanje Primorja. Istodobno ćemo objaviti u cijelosti i knjigu u kojoj je zapisana podjela zemlje u novostečenom području »Divisioni dei deceni di Terre Nove 1399 adi 6 giugno«. Tekst tog važnog i vrijednog dokumenta, kolikogod je do-

¹⁴³ Ćirković, n. dj., 158.

¹⁴⁴ Čorović, n. dj., 357.

¹⁴⁵ »De induciando super consulendis pro medietate redditum ecclesiarum Ragusii, quam nuncius domini nostri regis pro subsidio custodie regni a perfidis Turchis«. — Gelchich - Thaloczy, 720.

¹⁴⁶ Resti, n. dj., 177.

¹⁴⁷ ibidem, 184—208.

¹⁴⁸ Čremošnik, n. dj., 109—126.

¹⁴⁹ Čorović, n. dj., 360—392.

¹⁵⁰ Ivellio, n. dj., 34—36. — Roller, n. dj., 224—235.

¹⁵¹ Ćirković, n. dj., 186—205. — isti: »Četvrtina«, Zbornik Filozofskog fakulteta

VII - 1, Beograd 1963, 273—276.

¹⁵² Dinić, Humsko-trebinjska vlastela, 89—101.

¹⁵³ Mijušković, Humska vlasteoska porodica Sankovići, 17—54, s literaturom.

¹⁵⁴ G. A. Škrivanić, Rat bosanskog kralja Ostoje sa Dubrovnikom, Vesnik Vojnog muzeja JNA 5, sv. II, 1958, 35—60, s literaturom.

sad u povijesti iscrpljivan, nije objelodanjen, kao ni neki drugi izvori koji se sad ovdje tiskaju.

Prikazat ćemo kronološki redosljed događaja oko stjecanja Primorja, organiziranje dubrovačke uprave i dalju borbu Dubrovčana za učvršćenje svoje vlasti u Primorju do 1405. Dubrovčani su u toj akciji bili dobro obavještavani o prilikama u Bosni i Humu. Zato nećemo davati svoja objašnjenja i domišljanja zašto su oprezni Dubrovčani postupali u danim situacijama ovako, ne onako, uradili ovo, ne ono, jer to postaje suvišno.

V

Kad je bosanski kralj Ostoja 1398. pobijedio svoje suparnike, uništivši njihovo uporište u Humu, poslao je Dubrovčanima 20. V 1398. ponudu da im proda Primorje. Smatra se da se on odlučio na taj korak zbog nestašice novca.¹⁵⁵ U stvari izgleda da je ponuda došla još 14. V 1398, jer se u Senatu (Vijeću umoljenih) prihvaća odluka da se odgodi odgovor Radiću Sankoviću.¹⁵⁶ Iz toga se zaključuje da je on bio posrednik između Dubrovčana i kralja Ostoje.¹⁵⁷ 20. V Senat je odredio da knez i Malo vijeće odgovore poslaniku Ostoje u onoj formi i načinu kako će biti najbolje za samu stvar. 10. VI Senat predlaže da se izabere poslanstvo iz redova plemstva koje će otići »ad Regem Hostoyam noviter creatum Regem Bos-sine«. Na čelu će poslanstva biti dva poklisara. Odnijet će mu darove vrijedne 500 dukata kupljene u Veneciji.¹⁵⁸ 2. VII u Malom vijeću su izabrani službenici koji će kupiti konje na kojima će odjašiti poslanstvo u Bosnu. Kockom su izvučene osobe koje moraju dati konje.¹⁵⁹ 27. VII Senat raspravlja da se pismeno odgovori Radiću Sankoviću i njegovu povjereniku Hortenu.¹⁶⁰ Stvari se s dubrovačke strane polako i oprezno razvijaju. Jedan od izabranih poklisara koji je trebao ići u Bosnu, bio je Mihajlo Resti. Njemu se međutim 9. VIII dopušta da smije otići izvan Dubrovnika, nabaviti i dovesti žito u grad, s time da se u toku mjeseca vrati natrag radi odlaska poslanstva u Bosnu.¹⁶¹ Dubrovčani, dakle, u toku kolovoza nisu namjeravali stupiti u neposrednije pregovore niti slati svoje ljude. Razumljiva je stoga odluka Senata 13. VIII da se odgodi odlazak poslanstva dok se ne doznaju novosti o prilikama u Bosni (usque ad prima nova). Ta se odluka ponavlja i 30. VIII. U međuvremenu su zacijelo stigle povoljne vijesti o učvršćenju Ostoje za kralja. Zato Senat 2. IX raspravlja o nabavci konja za poslanike i ostalim potrepštinama. Istog dana spremao se odgovor Ostoji u vezi s nekim pitanjima Sandalja

¹⁵⁵ G. P. Luccari, *Copioso ristretto degli annali di Ragusa, 1790, 128.* — Čorović, n. dj., 360.

¹⁵⁶ *Reformationes* 31, 115 (Serija u Historijskom arhivu u Dubrovniku. Kratica. Ref.) — N. Jorga, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle, II, Paris 1899, 73.* — Jorga je u obliku regista objavio dosta materijala u vezi s ovim predmetom. Da ga ne citiram, upozorit ću da se registi za događaje 1398. nalaze na str. 73—75. One izvore koje nije registrirao ili ih nije opširno naveo, citirat ću prema izvorniku. Budući da je i Cremošnik obradio ovu temu, usp. navedeno djelo, i služio se istim arhivskim izvorima, citirat su ga samo u izuzetnim momentima. Svatko će lako, uspo-redivši njegov i moj tekst, vidjeti koje sam nove podatke donio u raspravljanju o ovom pitanju. Događaje u 1398. opisao je na str. 117—121 navedene rasprave.

¹⁵⁷ Cremošnik, n. dj., 117.

¹⁵⁸ Ref. 31, 117.

¹⁵⁹ Ref. 31, 29'. — O obaveznom davanju konja za poklisare u Hum ili Zetu usp. Solovjev, *Liber omnium reformationum, XXXII, 2.*

¹⁶⁰ Ref. 31, 118.

¹⁶¹ Ref. 31, 32.

Hranića. 6. IX Malo vijeće primjenjuje odluku Senata i određuje službenike koji će kupiti dva konja vrijedna 80 perpera za poklisare i druge konje vrijedne 40 perpera za njihovu pratnju.¹⁶² Ipak, trebao je doći kraj mjeseca rujna, 30. IX, da se zaključi da poklisari konačno odu Ostoji, i to u roku od 8 dana pod prijetnjom kazne od 100 perpera ako ne odu.¹⁶³ Istog se dana odlučuje da se piše Nikoli Goce i da ga se upozna činjenicama i namjerama u vezi sa stjecanjem Primorja.¹⁶⁴ U političku igru ubazuje se, dakle, Nikola Goce. To je zacijelo značilo da se ne misli više računati s uslugama Radiča kod Ostoje. Naime, 4. X Senat ne želi da se dade Radiču neko oružje. O razlozima takvog postupka bit će obaviješten ne preko svog pouzdanika Milete, nego osobno od dubrovačkih poklisara. U Senatu je trebalo početi čitanje, od glave do glave, upute koja će se dati poklisarima određenima za put u Bosnu (super commissione ambassiatorum iturorum in Bossina portata per officiales ipsam legendo de parte ad partem). To je međutim odgođeno. Određeno je da se poklisarima dade svakome po 50 perpera »pro donis donandis pro eorum parte de bonis nostri comunis«. 7. X nalaže se Nikoli Goce da bude s poklisarima kad oni budu u audijenciji kod Ostoje radi kupovine Primorja, zajedno s vojvodom Hrvojem Vukčićem Hrvatinićem (quod ser Nicolaus de Gociis sit cum ambassiatoribus pro querendis terris cum Chervoe ut capto commissionis lecto continetur). U dubrovačkim izvorima spominje se sada Hrvoje Vukčić. On je, nakon pobjede nad Mađarima, postao glavna osoba Bosne.¹⁶⁵ Dubrovčani, da se tako izrazimo, igraju na najjaču kartu, angažiraju najutjecajnijeg i najupućenijeg velikaša Bosne da se bori za njihovu stvar. Poslanstvo je dobilo ovlaštenje da osim Primorja traži i Konavle (quod petatur Chanalle et terras de Curile insimul). Ako ne uspiju, neka traže samo jedno područje. 9. X Senat stavlja poklisarima do znanja da ne obećavaju kralju nikakav tribut radi ustupanja Primorja, dok ne dobiju od njih dalje direktive. Ukoliko kralj pristane da im prepusti Konavle, neka mu obećaju darove iznad tributa. Bilo za oba područja ili samo za jedno neka kralju obećaju kuću u Dubrovniku vrijednu 1500 dukata i dubrovačko građanstvo. Istodobno se nalaže Nikoli Goce da bude nazočan kod kralja kad budu tražili rečene teritorije, i da bude o svemu obavještavan. 21. XI poklisarima se poručuje neka tačno slijede i drže se uputa, tj. da ih ne prekoračuju. Poslanstvo je početkom prosinca završilo pregovore s Ostojem.¹⁶⁶ Senat 3. XII izabire 3 službenika koji će pripremiti odgovor za Bosnu i pronaći način da se pronađu kuće koje su obećane kralju i Ostoji. Sutradan se u Senatu pročitala pripremljena, napisana i gotova isprava o Ostojinu darovanju Primorja. Njen je tekst odobren i ona je registrirana među određene spise. 5. XII je zaključeno da se već utvrđenom tekstu ništa ne dodaje. Isprava je poslana poklisarima u Bosnu i Nikoli Goce.¹⁶⁷ Čitava je ta procedura nesumnjiv dokaz da se isprava sastavila u Dubrovniku, poslala u Bosnu poklisarima, koji su je samo trebali podastri kra-

¹⁶² Ref. 31, 34.

¹⁶³ Ref. 31, 120.

¹⁶⁴ »de scribendo ser Nicole de Goce super facto villarum que sunt versus Stagnum« — Ref. 31, 120'.

¹⁶⁵ Corović, n. dj., 361.

¹⁶⁶ Cremošnik, n. dj., 119.

¹⁶⁷ »firmate fuerunt littere responsive mittende ambassiatoribus nostris in Bossina et ser Nicholao de Gociis in forma lecta, registrata in Registro commissionum«. — Ref. 31, 123.

lju na potpis. Pretpostavlja se da ju je napisao dubrovački kancelar Rusko.¹⁶⁸ Isprava je po tekliću (cursori) poslana u Bosnu, ali je u državini Radiča Sankovića ukradena. Senat 8. XII odlaže pisanje Radiču zbog tog slučaja, ali određuje 100 perpera nagrade ako se kradljivci pronađu. Ujedno se odgađa rasprava o nekim pitanjima u vezi s Ostojem.¹⁶⁹

Krađa povelje na teritoriju koji drži Radič zacijelo je odraz njegova nezadovoljstva što se pregovori o zemlji koju on drži vrše mimo njega. 10. XII u Dubrovniku se već biraju 3 službenika koji će predložiti Senatu kako izvršiti darovanje obećanih kuća kralju i Hrvoju. Ovlašćuje se knez i Malo vijeće da odgovore na pismo kralju i Hrvoju i da se piše poklisarima da ostanu u Bosni dok ih se ne opozove. 18. XII raspravlja se o odgovoru kojeg treba poslati Radiču, ali se to odgađa do subote. Očito je da se Radič nešto ljuti i prigovara, a Senat se ne želi prenatginiti. 21. XII šalje se instrukcija poklisarima neka nastoje da se na darovnici potpiše i bosanska kraljica i što više bosanskih velikaša. Odgovor Radiču odgađa se iz dana u dan. Biraju se tri vlastelina: Pavle Gondula, Marin Bona i Šime Goce da mu sastave odgovor. Piše se i upoznaje poklisare u Bosni s Radićevim prigovorima.¹⁷⁰ Odgovor Radiču odgađa se i 23. XII. Sve to ukazuje na krajnju opreznost i obazrivost Senata prema Radiču.

Pregovori i razmjena instrukcija između vlade i poklisara u Bosni traju još i u siječnju iduće godine. 8. I 1399. Pavle Gondula, Luko Bona i Mihajlo Luchari trebali su sastaviti odgovor za Bosnu, ali se i to odgodilo za nekoliko dana.¹⁷¹ Konačno, 15. I 1399. u Lišnici na Usori Ostoja izdaje ispravu — u stvari sastavljenu od samih Dubrovčana — kojom ustupa Dubrovčanima voljom i htijenjem svoje vlastele i velmoža »zemlje od Kurila deri do Stona sa vsimi seli i zaseoci i s ljudmi i s vsimi mejami i pravinami i s vodami i s pašami i z drvni i z dubravi i z grmljem i sa vsakim inim dostojanijem i sa svimi pravimi kotari tihi zemal i seol rčenih. Ja na ime sič i sič sela naisprvo Kurilo, Osalnik, Ljubač, Gromača, Orašac, Trsteno, Mrčevo, Brsečevo, Mravinac, Dulgo, Malkove i druge Malkove, Slano, Trnova, Podgora, Čepikuće, Podimoč, Kotezi, Zaton, Visočani, Točilnik, Smokovlani, Ošle i Topola i ta sela zgori pisana sa vsim dostojenijem i nih dasmo nim u vjeki vjekom u plemenito do skončania svjeta...«.¹⁷² Slijede potpisi brojne vlastele.

Završena je prva faza borbe oko Primorja. Primorje je u času darovanja bilo kraljevska zemlja, a ne posebna župa. Dubrovčani su uspjeli dobiti ga, a pri tom su izbjegli plaćanje za nj godišnjeg tributa, koji su bili obvezni plaćati prilikom stjecanja Stona, a kasnije i Konavala.¹⁷³ Dubrovčani su zahtijevali da im to darovanje potvrdi i ugarsko-hrvatski kralj Sigismund, što je on i učinio.¹⁷⁴

U radnom planu Dubrovčana za 1399. našlo se: ući u posjed Primorja; urediti neka sporna pitanja sa susjednim velikašima; udobrovoljiti Radiča Sankovića i od njega dobiti selo Lisac, koje je pod ne-

¹⁶⁸ Čremošnik, 119.

¹⁶⁹ »de induciando usque ad diem martis proxime super deliberationem in scribendo ambassatoribus Bossine quod remaneant in Bossina expeditis inde pristavo et povelis quas ibi debent habere donec in ultra id eis hinc aliud scribetur vel quod veniant predictis expeditis ut eis scriptum est«. — Ref. 31, 213'.

¹⁷⁰ Ref. 31, 41, 124'.

¹⁷¹ Ref. 31, 45', 125.

¹⁷² Stojanović, 420—423.

¹⁷³ Čirković, Istorija Bosne, 186—7.

¹⁷⁴ Resti, 185.

posrednom njegovom vlašću; izvršiti obaveze dane kralju Ostoji i Hrvoju; urediti upravu u Primorju, koje se od sada često zove Terre Nove; razdijeliti u njemu zemlju; riješiti pitanje njegovih starosjedilaca, itd.¹⁷⁵

Dubrovačka vlada, gotovo mjesec dana nakon dobivanja povelje, ulazi u posjed Primorja. 14. II 1399. Senat odlučuje da se u Primorje pošalju četiri plemića koji će s opunomoćenicima (ambassatoribus) bosanskog kralja preuzeti zemlju. Svakog će plemića pratiti famulus-konjanik. Uza se će imati 50 pješaka i vicecomesa. Dubrovačke opunomoćenike (ambassatores) pratit će dva konjanika-famulusa. Plemići koji će sudjelovati u primopredaji dobit će svaki pojedini plaću od 10 perpera. Njihovi se troškovi u toj misiji neće ograničavati. Sluga (famulus) svakog plemića imat će 2 groša i priznat će mu se troškovi puta. Ostale osobe iz pratnje primit će 2 i pol perpera. Dubrovački će plemići od svojih primanja nadoknađivati troškove uzdržavanja poslanika bosanskog kralja i njihovih slugu, kao i uzdržavanje konja. Izabrani plemići, koji će ići u Primorje radi primopredaje, bili su: V. de Proculo, Nikola P. de Poca, Andrija de Volzo i Teodor de Prodanello. 17. II Senat je odobrio i dao upute toj četvorici plemića prilikom njihova odlaska na primopredaju (de confirmando comissionem hic lectam, factam quatuor nobilibus nostris ituris ad accipiendam possessinem terrarum, excepto quod de portando pouilliam. Captum per omnes). Odlučuje se da se tamo pošalje jedan plemić kao glavlar »pro capite« (bit će to lapsus calami umjesto: pro comite). Taj će dobiti 4 općinska konja. Vodit će sa sobom 4 sluge, i to 2 konjanika (equestres) i 2 pješaka (pedestres), koje će uzdržavati. Za plaću i troškove oko uzdržavanja konja dobit će mjesečno 80 perpera. Za prvog kneza imenovan je Andrija Mence, koji je 21. II napustio Dubrovnik i otišao na dužnost. Ona 4 izabrana plemića morala su otići, pod prijetnjom kazne, istu večer na dužnost. Rektor i Malo vijeće dat će direktive izabranom knezu u Primorju kako će postupati.¹⁷⁶

Izgleda da je predaji Primorja prigovorio susjedni zahumski plemić Vukosav Nikolić. On je imao »carinu«, tj. svoj osobni posjed blizu Primorja.¹⁷⁷ Senat 14. II odbacuje njegove prigovore i zahtjeve glede darovanih sela u Primorju.¹⁷⁸ 7. VII Senat preporučuje da se Nikoliću dade dar od 100 perpera i zatraži od njega povelju kojom će potvrditi darovanje Primorja Dubrovčanima. Dubrovačka vlada će mu za uzvrat dati ispravu kojom ga smatra prijateljem.¹⁷⁹ Sutradan je Veliko vijeće prihvatilo da se Nikoliću dade dar od 100 perpera. Tako je bio zadovoljen i namiren susjed koji je dotad bio zainteresiran u tom pothvatu.

¹⁷⁵ Glavni arhivski izvor je arhivska knjiga Reformationes, sv. 31. Da ne opterećujem tekst, svatko će lako moći pronaći ili kontrolirati podatak iz tog sveska Reformationis prema datumu koji se navodi. — Regeste političkih vijesti donio je Jorga, n. dj., 75—80. Okosnicu razvoja događaja i prilika dao je Čremošnik, 120—126. Ostale izvore i literaturu navest ću u toku izlaganja.

¹⁷⁶ Ref. 31, 127—128.

¹⁷⁷ Dinić, n. dj., 14.

¹⁷⁸ Ref. 31, 128.

¹⁷⁹ Budući da je Jorga, n. dj., 77, netačno protumačio podatak koji se odnosi na ovaj slučaj, on, naime, čita donum kao domus (maison), donijet ću zaključak Senata: »Prima pars est de portando ad maius consilium de faciendo aliquod donum Vocoslavo Nicholich de bonis comunis nostri... de portando ei yperpero C... de petendo a dicto Volcoslavo pouelliam confirmationis terrarum nobis donatarum per Regem et barones Bossine... de faciendo dicto Volchoslavo litteras simplicis recommendationis in Bossina tamquam pro amico non specificando super rem aliquam.« Ref. 31, 134.

Teže je išlo s Radičem Sankovićem.¹⁸⁰ 30. I Senat je razmišljao da li da se od njega isposluje posebna povelja o darovanju Primorja ili da se on potpiše na povelji kralja Ostoje zajedno s ostalim bosanskim velikašima. Prevagnulo je mišljenje da se on samo supotpíše i da mu povelju na potpis odnesu dubrovački poklisari iz Bosne s time da ga potraže na području od Konjica na niže.¹⁸¹ Radič se, međutim, nije potpisao. Dubrovčani su bili, izgleda, zabrinuti njegovim držanjem. Pomišljali su 6. II poručiti svojim poklisarima u Bosni da razgovaraju s njim prije nego se uđe u posjed Primorja, ali su od toga odustali.¹⁸² Tjedan dana kasnije, 13. II zahtijevaju od svojih ambasadora u Bosni da im Ostoja potvrdi sve stare isprave.¹⁸³ Očito je da Dubrovčani žele, prije primopredaje Primorja, još jednom imati kraljevo jamstvo i sigurnost. To upućuje na zaključak da su postojale stanovite prijetnje protiv ustupanja Primorja njima. Istodobno Dubrovčani šalju svojim poklisarima u Bosnu pismo koje će predati Radiču. Oni će ga pozvati da dođe u Dubrovnik, usprkos činjenici da im nije izdao povelju o Primorju.¹⁸⁴ 17. II, kad je počela primopredaja Primorja, Senat ponovo upućuje poziv Radiču preko njegova pouzdanika, da dođe u Dubrovnik. Usprkos tome Senat je i dalje oprezan, pa 24. II šalje poslanstvo u Bosnu. Vode ga Pavle Gondula, Mihajlo de Rasti i Luka de Bona, s posebnom porukom, uputom (comissionem) za Nikolu Goze,¹⁸⁵ zacijelo zato da Radič uvidi da iza Dubrovčana stoji bosanski kralj. Sutradan Senat odlučuje da se preporuči N. Goze da pokrene pitanje sela Lisac u Primorju da ga dobiju Dubrovčani. Određena su tri službenika koji će mu izraditi smjernice u tom smislu. Ali, istodobno se zabranjuje odlazak poklisara u Bosnu da pokrenu pitanje sela Lisac.¹⁸⁶ Nastala je neka prepiska s Radičem. Senat, naime, 5. III odlučuje da se odgovori na neka njegova pisma. Radič je tražio zajam od dubrovačke vlade, ali 28. III Senat odbija da mu ga dade.¹⁸⁷ Selo Lisac je i dalje u dubrovačkim preokupacijama. Htjelo se opet 17. IV, u tome angažirati N. Goze u Bosni, ali se odustalo. Čitava ta igra s Radičem počinje ulaziti u završnu fazu. 21. V Senat zaključuje da se predloži Velikom vijeću odobrenje slanja poslanstva Radiču na čelu s jednim plemićem sa svrhom da se Radič smiri (ad quietandum ipsum Radicium). Prijedlog je došao pred Veliko vijeće 23. V i ono ga prihvaća. Teško je bilo pronaći plemića koji će se prihvatiti tog zadatka. Zato Veliko vijeće predlaže da se povisi kazna, iznad one predviđene Statutom, onom poklisaru koji se ne odazove na dužnost, nego se radije šeta po Placi (Prima pars est de acrescendo penam dicto ambassiatori elligendo ultra penam Statuti et qui vadit per plateam non habet excusam). Prijedlog nije dobio većinu. Nije prošao zacijelo zato jer su mlađi plemići bili protiv. Oni su se radije šetali, nego prihvaćali mučne zadatke. Ostalo je po starom, tj. da se za neposlušnost udari samo kazna predviđena Statutom. Drugi prijedlog, da se tom ambasadoru koji pođe Radiču, poveća plaća od 30 na

¹⁸⁰ O odnosu i vezama Sankovića s Dubrovnikom 1399, usp. Mijušković, n. dj., 44—45, s literaturom.

¹⁸¹ Ref. 31, 125'—126.

¹⁸² Ref. 31, 126'.

¹⁸³ Ref. 31, 127.

¹⁸⁴ Ref. 31, 127'.

¹⁸⁵ Ref. 31, 50.

¹⁸⁶ Ref. 31, 129'.

¹⁸⁷ »de excusando nos in totum honeste ab isto imprestito« Ref. 31, 132'.

40 perpera, prihvaćen je. U svojoj pratnji imat će 7 konja, 6 članova posluge (famulos), i to: 4 konjanika i 2 pješaka. Oni će primiti svaki pojedinačno 3 perpera od općine. Prijedlog da se i njima poveća plaća (salarium), propao je. Nije prošao ni prijedlog da se za pratnju i konje ambasadora smije potrošiti 3 i pol perpera umjesto 3 perpera. Izradit će se posebna uputa (faciendi comissionem dicto ambassiatori) i troškovnik poslanstva. Veliko vijeće izglasalo je Franka de Baxilio da vodi poslanstvo Radiču, ali on se ispričao (excusatur).¹⁸⁸ Izgleda da je sve to ipak urodilo plodom. 16. VI Senat odgovara pouzdanicima vojvode Radiča neka dođe u Dubrovnik.¹⁸⁹ 17. VIII šalju se dva poklisara koji će se javiti dobrovoljno za tu misiju (de voluntate, sine pena). Oni će ga potražiti na području od Popova Polja do Konjica.¹⁹⁰ Sa sobom će povesti 12 konja, i to 4 koja će nositi hranu, a 8 za njih i njihovu pratnju.¹⁹¹ U pratnji će biti 6 konjanika i 4 pješaka (famulos sex equestres et famulos pedestres). Svaki će primiti 3 perpera plaće od općine. Poklisari će imati 30 perpera »de salario«. Troškovi ambasadora ne ograničuju se. Cilj poslanstva bio je da se s Radičem sporazume o zemljama, tj. o Primorju, koje im je ustupio kralj i bosanski velikaši.¹⁹² Potom su izabrana 2 plemića koji će ići Radiču. Najviše su glasova dobili Mihajlo de Rasti i Pavao de Gondula. 18. VIII Malo vijeće određuje Živka Marinova de Benessa i Junija de Croxi da proračunaju troškove Radičeva boravka kad dođe u Dubrovnik.¹⁹³ 20. VIII Radič je stigao u Dubrovnik. Senat daje smjernice da mu se zaželi dobrodošlica, zahvali na ulozi koju je imao kod kralja prigodom stjecanja Primorja i da se od njega zatraži selo Lisac.¹⁹⁴ Idućeg dana Senat šalje Radiču Mihajla de Rasti i Pavla Gondulu, tj. one plemiće koji su ga dopratili u Dubrovnik, da ispituju njegove namjere prije nego Malo vijeće počme s njime pregovarati o Lisacu.¹⁹⁵ Oni su vjerojatno doznali što se od njih tražilo, stekli povjerenje u Radiča, pa Senat 22. VIII zaključuje da ga se nagradi prije nego obeća dati Dubrovčanima selo Lisac. Sutradan, 23. VIII Senat odlučuje da se nagradi Radič s 1500 perpera u različitim stvarima.¹⁹⁶ Nagradit će se po 50 perpera i svaki od petorice iz njegove pratnje, i to posebno i tajno (separatim et occulte). Istog dana Radič je primljen u Veliko vijeće i tako je postao dubrovački građanin.¹⁹⁷ U isto doba dok se tako dariva i prima u Veliko vijeće, u Malom vijeću 23. VIII Žurgo de Georgio, Mihajlo de Rasti i Pavao de Gondula sastavljaju privilegij, ispravu o darovanju sela Lisac u Primorju Dubrovniku, koju će potpisati Radič. Nikola de Ragnina i Martol de Zamagna kupit će platno da ga se za uzvrat daruje.¹⁹⁸ 24. VIII oduzima se 250 perpera od prihoda soli i dozna-

¹⁸⁸ Ref. 31, (1)87.

¹⁸⁹ ibidem, 134.

¹⁹⁰ ibidem, 125.

¹⁹¹ ibidem, 135'.

¹⁹² »mittendi dictam ambassiatam ad dictum Radič propter ea quod habemus tractare cum eo pro terris nobis datis per regem et proceres Bossine et propterea faciendi dictas expensas«. Ref. 31, 134'.

¹⁹³ Ref. 31, 65.

¹⁹⁴ ibidem, 134.

¹⁹⁵ ibidem, 136.

¹⁹⁶ ibidem, 196.

¹⁹⁷ »de faciundo ipsum Radič vojvoda de nostro consilio maiori sicut est dominus rex Bossine et vojvoda Chervoye«. — Ref. 31, 136.

¹⁹⁸ »Ser Zurgius de Georgio, ser Michael de Rasti, ser Paulus de Gondula electi fuerunt officiales ad componendum privilegia scriptas cum vojvoda Radiz... Ser Nicolaus de Ragnina, ser Martholus de Zamagna electi et facti fuerunt officiales ad emendum pannos donandos vojvode Radiz«, ib., 65'.

čuje ih se blagajni da bi se darovao Radič. Konačno 25. VIII Radič izdaje povelju. U njoj ističe svoje zasluge kod Ostoje da Dubrovčani dobiju Primorje. Piše dalje »kral i vsa Bosna darova i zapisa u plemenitov v vjeki gradu Dubrovniku vse Primorie gospodina krala i Bosne ot Kurila deri prijeko Imotice do sela, koe se imenue Dlži«. Prelazi zatim na svoje darovanje i kaže: »Ja vovoda Radič Sanković dah Dubrovniku gradu i opkini v vjeke u plemenito selo moe u Primoriju, na ime Lisac, s vsjami seli i zaselci i s vajami megami i vodami i dromi, pašami, z dubravami i s vsjami kotari i dostojanijem sela rečenago zapisuju i ukrjepljuju, kako to e zapisal gospodin kral Ostoja u povelji vse Primorie Dubrovniku i opkinja, takogere i naše rečeno selo Lisac dasmo vlastelom i opkini grada Dubrovnika u vjeke u plemenito...«. ¹⁹⁹ Dobivanjem Lisca Dubrovnik je strateški ojačao, ²⁰⁰ premda je platio za to 1500 perpera, svotu koja je zacijelo »viša, nego što je selo vredilo«. ²⁰¹ Dubrovčani su ispravom, koju su sami sastavili, a Radič je potpisao, postigli da je Radič pismeno priznao darovanje Primorja učinjeno od kralja Ostoje i njegovih velikaša i da su dobili selo Lisac. Izgleda da je Radič istog dana kad je potpisao ispravu oputovao. Naime, 25. VIII određeni su Matej de Georgio i Marin de Gondula da ga prate do barke (ad sociandum voyvodam Radiz usque barcham). Oputovao je preko Slanog, jer se 28. VIII isplaćuje 7 perpera Teodoru Prodanello za kravu koju je uzeo Radič. ²⁰²

Čim je Radič napustio Dubrovnik, Veliko vijeće 29. VIII podlaže selo Lisac neposredno svojoj općini. ²⁰³ 8. IX seljacima Lisca koji će obrađivati i sijati zemlju određuje se da daju četvrtinu prinosa općini, ne ove, nego iduće godine. ²⁰⁴ Dubrovčani su ušli u posjed sela Lisca 4. IX, deset dana nakon što su dobili povelju. Tog dana Senat odlučuje darovati Budislava Oporvicu sa 50 perpera »qui posuit nos in possessione villa de Lisez pro parte voyvode Radiz«. ²⁰⁵

Odnosi Dubrovčana s Radičem nakon tog darovanja bili su dobri. Istina je da su 3. X 1399. odbili izručiti mu Radogu Tudilinovića, koji je pobjegao u Dubrovnik, ispričavši mu se da je njihov grad slobodan (quia nostra civitas est francha), ali ga zato istog dana obavještavaju o novostima koje znadu o Turcima. ²⁰⁶ Dubrovčani su doznali, 2. IX da će se Radič po drugi put oženiti. Odlučili su kupiti mu dar, a čovjeka koji im je donio tu vijest nagraditi s 10 perpera. 3. XI zaključeno je da se Radiču kupe darovi vrijedni 250 perpera, što su Volče de Babalio i Nikola Goze učinili. ²⁰⁷

¹⁹⁹ Fr. Miklošić, Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae, Bosniae, Ragusii, Beč 1858, 241—43. — Netačno se, dakle, kroz historiografiju provlači tvrdnja da je Radič imao velikih zasluga za stjecanje Primorja. Dubrovčani su sami umetnuli u povelju te navodne zasluge da je Radič lakše potpiše i da mu polaskaju. Usp. suprotno mišljenje Čremošnik, 116—117.

²⁰⁰ Roller, 225.

²⁰¹ Čremošnik, 126.

²⁰² Ref. 31, 66.

²⁰³ »Prima pars est de retinendo in comune villam Lisseç nuper acquisitam per comune.« Ref. 31, (1)95.

²⁰⁴ »In minori consilio more solito congregato captum fuit de concedendo habitantibus villam de Lisseç comunis Ragusii qui voluerint laborare de terris dicte ville quod possint laborare et seminare et de toto eo quod seminabunt et colligerunt teneantur dare quartam comunis pro anno proxime futuro.« Ref. 31, 67'.

²⁰⁵ Ref. 31, 136'.

²⁰⁶ »de dando scire voyvode Radiz de novis que habemus de Turchis«. Ref. 31, 137

²⁰⁷ Ref. 31, 70, 71', 138.

Dubrovčani su također izvršili i svoje obaveze prema kralju i vojvodi Hrvoju. 27. I, dakle prije nego što se izvršila primopredaja Primorja, Senat razmišlja da zakupi kuće pok. Franuše, žene pok. Jakova de Sergio i da tu sagradi kuće za kralja i Hrvoja.²⁰⁸ 5. II stigli su u grad kraljevi poslanici: knez (comes) Rauf i logofet Stjepan. Njima su se Dubrovčani zakleli da će se pridržavati povelje koju im je kralj potvrdio. Pokazali su im kuće koje su im namjeravali pokloniti s time da će ih preinačiti kako poslanici budu zahtijevali i kako im se bude svidjelo. Potom će im izdati valjane povelje o darovanju kuća. Zaključeno je da se kralj i Hrvoje, zajedno sa svojim muškim potomcima, prime među građane i plemiće Dubrovnika. Kraljevim poslanicima daje se Svetodmitarski tribut, koji će na blagdan tog sveca predati kralju. Kralj i Hrvoje, kao dubrovački plemići primit će po dio zemlje u Primorju.²⁰⁹

Izgleda da se poslanicima nije svidio prvi prijedlog Dubrovčana glede kuća koje će se darovati njihovim gospodarima. 6. II Senat odlučuje odvesti ih i pokazati im sedam drugih kuća s time da sami izaberu 2 koje će im biti po ukusu, a koje odgovaraju obećanoj cijeni i nagradi. Bio je i prijedlog da se pronađu kuće preminulih, a oporučene su da se iznajmljuju. Čini se da su bosanski poslanici bili jako izbirljivi. Senat 7. II određuje trojicu službenika koji će pokušati pronaći prikladne kuće bilo da ih unajme, zamijene ili otkupe. O tome već sutradan moraju obavijestiti Senat. Istodobno Senat predlaže poslanicima da će adaptirati kuće pok. Franuše prema njihovoj želji. Dok se ti radovi budu obavljali, dat će im se u zalog 2 kuće koje im se svide. Ni od tog prijedloga nije bilo ništa. 10. II Senat je već zdvojan. Poziva bosanske poslanike da im pokaže kako su Dubrovčani voljni pokazati im gradilište na kojem će sagraditi obećane kuće. Ukoliko ne pristanu ni na taj prijedlog, dat će im 3100 dukata pa neka sami pronađu i kupe kuće gdje ih je volja. Poslanici su na to pristali. Pronašli su kuću za kralja koja je bila pok. Marina de Bona, a za vojvodu Hrvoja kuću u kojoj stanuje Mato de Baraba. Senat im je 11. II odobrio taj izbor.²¹⁰ Kad je pitanje kuća bilo riješeno, Dubrovčani su se 17. II sjetili da razriješe dužnosti i da se zahvale svojim poklissarima u Bosni Juniju de Georgio i Mihajlu de Rasti, zacijelo radi dobro izvršenog zadatka. Priznali su im i učinjene izvanredne troškove. Naime, bosanski kralj je tražio darove i to od J. de Georgio »duos tratos argenti«, a od M. de Rasti »unam zonam argenti«. 21. II isplaćena je J. Georgiu vrijednost dara u iznosu od 20 zlatnih dukata, a 22. II M. de Rastiju od 30 zlatnih dukata, pošto su se prije isplate zakleli da je bila tolika vrijednost darova.²¹¹

Preostalo je da se nagrade i bosanski poslanici: comes Rauf i logofet Stjepan. 20. II vodi se rasprava u Senatu kako i koliko će se oni darovati.

²⁰⁸ Ref. 31, 125'.

²⁰⁹ »Prima pars est de recipiendo dictos regem Bossine et Chervoe et eorum filios et descendentes ab eis ex linea masculina in cives et nobiles de consilio Ragusii prout sunt nostri nobiles de Ragusio et faciendo eis privilegium de predictis cum solemque opportunis... de dando dictis ambassatoribus per litteras quas portaverunt tributum sancti Dymitrii proxime preteriti dicto regi debitum pro dicto festo... de dando predictis regi et Chervoe ad unam partem pro singulo eorum in terris predictis de Churilla usque Stagnum prout uni ex nobilibus de consilio Ragusii secundum promissionem ipsos factam.« Ref. 31, 126.

²¹⁰ Ref. 31, 126—127.

²¹¹ Ref. 31, 129.

Predlaže se najprije obojici nagrada po 300 perpera. Zatim se Raufu dodaje još 150 perpera, koje će mu se tajno isporučiti u Dubrovniku. 22. II Senat raspravlja i o unuku logofeta Stjepana. Ta je tema bila na dnevnom redu još 19. II, ali je odgođena. Zaključeno je da ga se primi u grad i školuje na račun općine.²¹² Za njegovo školovanje potrošit će se 50 perpera godišnje. 25. II povećana je nagrada bosanskim poslanicima na 500 perpera »in totum pro quolibet«.²¹³ Na sjednicama 11. i 22. II u Senatu se govorilo o »zugularium domini Regis Bossine quod hic et cum ambaxatoribus pro honore Ragusii«.²¹⁴

Apsolviravši pitanje izbora i darovanja kuća, dodjeljivanje zemljišnih dijelova kralju i Hrvoju u Primorju i primanje obojice među dubrovačke građane, određivši visinu nagrade bosanskim poslanicima, Dubrovčani su 25. II 1399. izdali povelju kojom kralja Ostoju »primemo i učinimo našega vlastelina« i njegove potomke u muškom koljenu i »darovavimo gospodinu kralju Ostoji polaču s mistom u Dubrovniku . . . u baštinu i plemenito u vike vikov«. Istog dana i na isti način primljen je među vlastelu i vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić »učinimo i primamo za našeg vlastelina . . . darovavimo veovode Hrvoju u Dubrovniku polaču u plemenito i u baštinu«.²¹⁵ Oko tih kuća bilo je i kasnije posla. 17. IV iste godine na trošak općine u svakoj su pojedinoj kući sagrađeni »unam cisternam, unam portam, et unam balchonatam«.²¹⁶

Kad su Dubrovčani u toku veljače 1399. izvršili primopredaju Primorja, pristupili su upravnom uređenju i organiziranju vlasti. Budući da su u toku veljače bili zauzeti izvršavanjem obaveza prema bosanskom kralju i Hrvoju i sređivanjem odnosa s Radičem Sankovićem, nisu sa svoje strane poduzimali gotovo ništa glede Primorja, osim što su tamo poslali svoga kneza. U ožujku se također ne radi gotovo ništa. U Malom vijeću 1. III određuju se Andrija Binzola, Pavle Gondula i Šime Bona da iznesu prijedlog kako će se birati i što će raditi knez Novih zemalja.²¹⁷ Kad je, međutim, 14. III stvar »super ordinibus productis super facto comitis et terrarum novarum« došla pred Veliko vijeće, rasprava je o tom pitanju odgođena. U travnju se prišlo utvrđivanju točne granice Primorja. U Malom su vijeću pripremili odredbe i na svojoj sjednici 16. IV pročitali ih (ordines pro confinibus terrarum novarum hic lecto),²¹⁸ s time da se podnesu Velikom vijeću na odobrenje. Veliko vijeće na svojoj sjednici 19. IV prihvaća predložene odredbe. Najprije se određuju suci koji će povući granicu između novodobivenih zemalja i teritorija posebnih osoba, pograničnih zemljovlasnika. Suci će se izabrati iz 12 rodova, iz svakog roda po jedan. Među njima ne smije biti pripadnika roda koji ima posjede na granici prema Novim zemljama. Izabrani će suci otići na teren. Ispitat će osobe, isprave, prava. Ono što zaključe i odrede stavit će na glasanje u određena vijeća i zapisati u kancelarijske knjige. Tom broju od 12 sudaca pridružiti će se i 2 odvjetnika općine (duo advocati pro co-

²¹² Ref. 31, 129'.

²¹³ ibidem.

²¹⁴ Ref. 31, 127', 129'.

²¹⁵ Stojanović, 427—29, 446—7.

²¹⁶ Ref. 31, 133'.

²¹⁷ »electi fuerunt officiales ad portandum modos qualiter debet ire et eligi et facere comes villarum novarum«. Ref. 31, 50.

²¹⁸ Ref. 31, 54'.

²¹⁹ Ref. 31, 182—182'.

muni) izabrana izvan rodova 12 sudaca. Odvjetnici će braniti prava općine u novostečenim zemljama. Ukoliko se izabrani suci i odvjetnici ne odazovu na dužnost, nego se radije bez isprike šetaju po Placi, platit će kaznu od 100 perpera. Suci i odvjetnici otići će na teren na trošak općine, ali bez posebne plaće. Uza se će imati po jednog slugu (famulum) i po jednog ekonomu (expenditorem) i kuhare (quoquos). Troškove sudaca, odvjetnika, slugu i konja odredit će općina. Jedino se slugama određuje plaća od 2 groša dnevno, dok budu na ovom putu.²¹⁹ Istog dana prišlo se u Velikom vijeću izboru 12-orice sudaca. Ti »XII iudices electi per cameras super confiniis inter territoria nuper data comuni et specialium personarum« bili su: Mihajlo de Luchari, Franko de Baxilio, Andrija Dobre de Binçola, Jakob de Gondulla, Alojzije de Gociis, Natali de Proculo, Mihajlo de Resti, Nikola de Menze, Nikola P. de Poca, Klement de Bodaca, Blaž de Sorgo, Petar de Palmota. Budući da je Nikola Mence bio bolestan, na njegovo je mjesto 29. IV izabran Teodor de Prodanello.

21. IV izabrana su u Velikom vijeću »duo advocati ituri cum dictis iudicibus pro comuni«, i to: Đivo de Volczio i Marin de Chaboga.²²⁰

U mjesecu svibnju se prišlo donošenju odredbi o izboru kneza Primorja i njegove pratnje. 17. V u Velikom vijeću izglasane su slijedeće odredbe: knez Novih zemalja birat će se u Malom vijeću na rok od tri mjeseca. Dobit će 4 konja od općine, koja će uzdržavati o svom trošku. Uza se će držati 6 slugu koje će plaćati općina, a knez će ih hraniti (facere expensas horis expensis ipsius comitis). Plaća slugama ne smije prelaziti 3 perpera. Knez će primati mjesečno 50 perpera. S tim novcem će uzdržavati sluge i konje. Knez ima punu vlast na rečenom teritoriju, onakvu kakvu ima knez Stona na svojem teritoriju. On i njegova pratnja ne smiju se baviti trgovinom ni držati gostionicu. Knez može odbiti da primi dužnost i zato ga se neće kažnjavati.²²¹ Prvi knez izabran po ovoj odredbi (comes ad dictas terras et villas regendum ut premittitur) bio je Lovro de Bodacia, koji je otišao na dužnost 29. V 1399.²²²

23. svibnja prihvaćaju se u Velikom vijeću odredbe o Primorju i dio-bi zemlje. U uvodu je napomenuto da su te zemlje dobijene od bosanskog kralja, a potvrđene od ugarskog vladara. Novostečena zemlja i sela mogu se otuđiti pod onim uvjetima kako je to predviđeno odredbama o Stonu i Pelješcu. Pašnjaci će biti zajednički, s time da i susjedni stočari iz Stona i Pelješca, otoka i kopna, mogu pasti stada na neobrađenim zemljištima. Jedino u gajeve (in gaiis), koji su predviđeni za ispašu volova koji oru, smiju puštati stoku samo seljaci tog mjesta. Svim dubrovačkim podanicima dopušta se sječa šume u šumarcima (nemora), osim određenog drveća blizu voda i kuća ili drugih nekih mjesta. Vode tekućice i izvori zajednički su i imaju oko sebe slobodan prostor u površini jednog solda (zlatice). (Površina solda iznosi 1677,72 m² ili okruglo 1678 m².) Isto tako će žive vode i lokve imati oko sebe prostor od jednog solda. Samo općina smije praviti mlinove i ispirališta i valjaonice sukna (fullos a fullando). Nitko nema prava tu podizati solane, graditi kuće od kamena i vapna i pokrivati ih kupama i uzgajati lozu. Sva će se loza posjeći osim odrine, brajde (pergullae) koja je oko kuće, a ne zauzima više od četvrtine solda

²²⁰ Ref. 31, (1)83—4'.

²²¹ Ref. 31, 185'—6'.

²²² ibidem, 185'.

površine. Sva ostala loza, uključujući i onu na »carini«, posjeći će se kroz mjesec listopad ove godine. Seljaci se za ovu godinu oslobađaju davanja četvrtine prinosa žita općini. Nitko se s područja Stona, Pelješca, otoka i Astareje ne smije nastaniti u Primorju. Podanici Novih zemalja oslobađaju se u roku 5 godina služenja u mornarici i drugih vojnih obaveza, osim obrane svog područja i pripomoći u zaštiti Stona. Područje Primorja i njegovi stanovnici smatraju se podanicima Dubrovnika isto onako kao i stanovnici Stona i Pelješca. Izabrat će se pet djelitelja (partitores) iz 5 rodova koji će izmjeriti Primorje, podijeliti ga, označiti granice i predložiti Velikom vijeću da odredi decene (desetine) i koliko i kojem Dubrovčaninu treba da pripadne dio zemljišta. Svaki od petorice djelitelja imat će 10 perpera plaće, a svaki od 15-oro slugu primat će najviše 3 perpera mjesečno, dok će ekonom (expenditor) primati 5 perpera. Za uzdržavanje osoblja smiju dnevno potrošiti 10 perpera. Partitor koji odbije primiti dužnost bez opravdanog razloga, kaznit će se sa 50 perpera.²²³

Odmah se pristupilo izboru partitora. Izabrani su: Stjepan Blaža de Sargo, Natali de Proculo, Marin Goce de Gociis, Volce B. de Babalio, Gauce de Poca. (Matej de Benesa bio je izabran za partitora. On je, međutim, odbio otići i odmah je platio kaznu. Umjesto njega izabran je 30. II Babalio.)²²⁴

30. V pročitane su i usvojene odredbe o načinu kako će se podijeliti Nove zemlje. Partitori će podijeliti zemlju na decene, postaviti znakove i granice i to unositi u isprave. U Slanom će ostaviti 5 solada zemlje za dvor i kuću kneza i službenika, i vrt. Isto toliko će ostaviti i u selu Dobro (Orašac). Svaki plemić koji je član Velikog vijeća, znači da ima 18 godina, dobit će dio. Oni od 12 do 18 godina pola dijela, mlađi od 12 godina sve do 1 dana, tj. časa rođenja, četvrtinu dijela. Ako je netko od plemića glava kuće, bez obzira na godine života, dobiva još četvrtinu dijela. Trojica zaslužnih plemića koji su kod bosanskog kralja uspješno obavili posao i stekli za Dubrovnik Primorje, to su: Junije de Georgio, Mihajlo de Resti i Nikola de Gociis, dobivaju u znak priznanja svaki još po jedan dio. Pučanima se podjeljuje 50 dijelova. Kako će se izvršiti razdioba tih 50 dijelova predložit će Malo vijeće. Što se tiče starosjedilaca Primorja zvanih »bastici« i »qui habuerunt sub se domos villanorum in dictis villis et terris«, o njima će se raspravljati drugi put,²²⁵ Ukoliko neki plemić umre, računajući od današnjeg dana dalje, primit će dio. Onaj koji se rodi nakon današnjeg dana neće dobiti dio.²²⁶ Istog dana, 30. V, Malo vijeće šalje na 3 mjeseca 6 slugu (famulos) u Primorje: Pribil Charanouich, Radišin Bogutouich, Bijelo Uxirtmich, Pribil Prichouich, Radeč Thouasich i Obrat Deyuich, koji će služiti Laurenciju de Bodazio, knezu Primorja. Posljednjeg dana mjeseca svibnja Malo vijeće piše knezu »terrarium de Churilla versus Punctam Stagni« da naredi seljacima toga područja da prenose hranu partitora.²²⁷ U lipnju partitori još nisu otišli u Primorje na dužnost. Malo vijeće ih poziva 2. VI da se moraju do petka vratiti u grad kako bi mogli otići na zadatak. U slučaju neposluha snosit

²²³ Ref. 31, 188'.

²²⁴ ibidem, 189.

²²⁵ O tim »baštićima« usp. Ćirković, Četvrtina, 189—90. — Prema Diniću, Humsko-trebinjska vlastela, baštići = gentilotti = didići. Str. 89.

²²⁶ Ref. 31, 189—90.

²²⁷ »quod precipiat villaris contratarum quod portent de villa in villam albergum partitoribus dicte contrate«. Ref. 31, 59.

će kaznu od 25 perpera dnevno. Isto vijeće 4. VI nabavlja konje koji nedostaju djeliteljima da krenu na put. U tom mjesecu izvršen je 21. VI izbor Franka de Baxilio za općinskog carinika (doanarius) na mjesto Laurencija de Bodaca, koji je otišao za kneza u Primorje.²²⁸

Partitori su počeli dijeliti Primorje na decene. Da bi Malo vijeće bilo što bolje obaviješteno o stanju i napretku u tom poslu, pozva 4. VIII jednog partitora da dođe u grad da predoči situaciju kako bi se moglo davati direktive da se posao što bolje odvija.²²⁹ 8. VII Veliko vijeće naređuje partitorima da predvide i ostave po jedan solad zemlje crkvama na tom području za groblja. Neka računaju na 15—20 crkava, odnosno 15—20 solada zemlje. Istog dana Veliko vijeće zaključuje da se »baštićima« u Primorju ne dade dio zemlje.²³⁰ Sutradan, 9. VII došlo je ponovno na red pitanje kako postupiti prilikom podjeljivanja dijelova zemlje plemićima koji nisu nazočni u Dubrovniku. Bilo je riječi o trojici plemića za koje se nije znalo da li su još živi i gdje se nalaze. Zaključeno je da se u roku od 20 godina provjeri da li su Matej de Bucignolo, Živko de Martinussio i Nikša de Bodaca bili živi 30. V ove godine. Ako su živjeli, dat će im se dio. Inače ne. Zaključeno je, zatim, da se područje Primorja razdijeli i podijeli dubrovačkim plemićima u visini 290 dijelova. Ono što preostane podijeliti će se dubrovačkim građanima.²³¹ U tom označavanju dijelova zemlje prošao je srpanj.

U kolovozu se najprije raspravljalo o tome koliko će se ostaviti pučanima i nezakonitim sinovima vlastele. 11. VIII Veliko vijeće zaključuje da se izabere 40 kuća pučana i da im se podijeli pola dijela. Koji će to biti od pučana, izabrat će Malo vijeće. Nekim nezakonitim sinovima vlastele dat će se dio među pučanima.²³² Sutradan, 12. VIII isto Veliko vijeće zabranjuje uvoz vina iz Stona i inozemstva u Primorje. Dopušta se tu držati krème, ali je strogo zabranjeno odatle izvoziti bilo kakvo vino u Dubrovnik. Iznimno se dopušta da se vino te godine ostavi seljacima, kao što im je ostavljeno žito. Jedino se mora vlasnicima dati vino sa carine.²³³ 18. VIII šalje se u Primorje za kancelara svećenik Petar de Albis. On se dodjeljuje partitorima zemlje s time da do kraja sve popiše i načini dokument o diobi (complendo scripturas). Za taj će posao dobiti 30 perpera.²³⁴ Istog dana otišao je Jurek Mersehalcho u Primorje da se pridruži partitorima za plaću od 5 perpera mjesečno.²³⁵ 29. VIII Veliko vijeće nije imalo strpljenja čekati 20 godina da se provjeri da li su ona 3 plemića živa, o kojima je bilo riječi 9. VII. Odlučilo je da ih se ne unese u popis osoba koje trebaju dobiti dio. Ako bi se doznalo i dokazalo da su 30. V 1399. bili živi, tad će im se dati dio i svi prihodi od toga dana do onog kad se dokaže da su još živi.²³⁶

Posao oko diobe zemlje na decene u Primorju je završen. Malo vijeće određuje 30. VIII Stjepana Sorgo i Marina Gocicho da se sve to stavi u red i napiše na pergameni.²³⁷ Čitava dioba zapisana je u perga-

²²⁸ Ref. 31, 59, (1)90.

²²⁹ Ref. 31, 62.

²³⁰ Ref. 31, (1)91.

²³¹ Ref. 31, (1)92.

²³² ibidem, (1)94'—5.

²³³ ibidem, (1)94.

²³⁴ ibidem, (1)94'.

²³⁵ Ref. 31, 65.

²³⁶ Ref. 31, (1)95.

²³⁷ Ref. 31, 66.

mentnom rukopisu, koji je sačuvan pod naslovom »Divisioni dei deceni di Terre Nove 1399 adi 6 giugno« i čuva se u Historijskom arhivu u Dubrovniku. Odatle je tekst kasnije prepisan u drugi rukopis tzv. »Libro Rosso nunc Matica« na fol. 270—286«. Budući da je »Libro Rosso« mlađi rukopis, objavljujem prvi, tj. »Divisioni dei deceni...«. Napisao ga je svećenik Piero de Nicho de Biele s nadimkom de Albis. On je zacijelo sin dubrovačkog kancelara Nika de Biele (Nicus de Biele, Nicus Dragan, Niko Bjelik), koji je u Dubrovniku bio »scribanus sclavonicus« i kao takav se spominje u Dubrovniku 1363—67. god.²³⁸ Don Piero de Biele je, u stvari, onaj svećenik Petar de Albis kojeg je Malo vijeće poslalo 18. VIII u Primorje da bude pri ruci partitorima i da o čitavoj diobi napiše ispravu.

Rukopis »Divisioni dei deceni...« ima 18 folija od kojih je 16 ispisano. Listovi su veličine 23 × 32 cm. Tekst na jednoj stranici obično zauzima 17 × 21 cm. Slova su visine 3 mm. Početna su slova na stranici lijepi inicijali plave i zelene boje. Sam tekst je pisan crnilom, s time da su pojedini znakovi i slova nacrtani crvenom bojom. Slova su čitka. Riječi se krato uobičajenim abrevijaturama s kraja XIV st. i konvencionalnim znakovima kraćenja.

Čitavo Primorje podijeljeno je na 29 decena (desetina). Svaka desetina obuhvaća 322,4 solda zemlje. Desetina se dijeli na 40 dijelova ili 40 četvrtina. Prema tome, četvrtina iznosi 8,31 solad zemlje.²³⁹ Budući da solad iznosi 1.678 m², četvrtina = 13.944,18 m², polovica dijela = 27.888,36 m², dio = 55.776,72 m². Unutar tih 29 decena podijeljeno je 290 dijelova.²⁴⁰ 15 solada zemlje dobilo je 15 crkava, svaka po solad. 5 solada je ostavljeno u Slanom za kneza i 5 u selu Dobre. Od tih 290 dijelova 74 pučana su dobili po polovicu dijela, a 118 pučana po četvrtinu dijela. Kad se to pretvori u dijelove iznosi 66 dijelova i pol. Dodajmo da je kralj Ostoja dobio dio i četvrtinu, isto toliko i vojvoda Hrvoje. Znači da su dubrovačka vlastela od 290 dijelova dobili 221 dio, a ostali 69 dijelova. Izraženo u postotku izlazi da su vlastela prigrabila 76,2% zemlje u Primorju, pučani su dobili 22,9%, a 0,9% pripalo je Ostoji i Hrvoju.

U rujnu je objavljena samo jedna odluka Malog vijeća. 8. IX zabranjuje se stanovnicima Primorja da ruše ili pljačkaju svoje kuće. Tko god se želi iseliti ili je otjeran od svog gospodara sa zemlje, smije odvesti svoje blago, svoj dio ploda, pokretna dobra ne uništavajući kuću ni vinograde.²⁴¹ Ta odredba nesumnjivo svjedoči da je dubrovačka vlast i dioba zemlje u Primorju neprijateljski dočekana od nekih stanovnika Novih zemalja.

U listopadu se dubrovačka vlada sigurno učvrstila u Primorju. 1. X biraju se Jakob de Gondula, Šimun de Bona i Martinusije de Baraba u komisiju koja će izraditi odredbe za izbor kneza u Novim zemljama i označiti njegove dužnosti.²⁴² 8. X Veliko vijeće donosi odredbu po kojoj

²³⁸ C. Jireček, Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner, Archiv für slavische Philologie XXVI, 1904, 202.

²³⁹ O diobi zemlje usp. Roller, 228—32.

²⁴⁰ Netačna je stoga tvrdnja Rollera da je podijeljeno 288,25 dijelova, a da se za 1,75 dijela ne podataka, n. dj., 231.

²⁴¹ Ref. 31, 67'.

²⁴² Ref. 31, 68'.

knez u Primorju može biti samo plemić. Da bi se zadovoljili pučani, zaključuje se da pučanin bude kapetan na tom području, ali podložan knezu Primorja. Odredbe prihvaćene na ovoj sjednici bit će u važnosti 6 mjeseci. Knez će obavljati dužnost pola godine. Za to vrijeme primat će plaću 150 perpera. Imat će dva konja i trojicu slugu. Sve će to uzdržavati na svoj trošak. Kapetan će primiti mjesečno 75 perpera, uzdržavat će na svoj račun slugu i konja. Dužnost mu traje 6 mjeseci. Inače će knez imati ovlaštenja u vladanju, upravljanju i suđenju kakvu je imao onda kad je knez bio Laurencije de Bodaca.²⁴³ Odmah se prišlo izboru novog kneza. Izabran je Marin Andrija de Ragnina, ali je on odbio primiti dužnost. Izbor se ponovio 10. X, ali bez rezultata. Tada se, istog dana, izglasava povišenje plaće knezu Primorja od 150 na 200 perpera za 6 mjeseci. Glasanjem je za kneza izabran Volcije Blaža de Babalio, ali je i on odbio da prihvati dužnost. Konačno, nakon drugog glasanja izabran je 14. X Junije de Zrieva, koji prihvaća i odlazi na dužnost.²⁴⁴ 21. X u Malom vijeću je izabran Dabiša, zvan Sape, za potkneza Primorja na rok od 6 mjeseci.²⁴⁵ Istog su dana Živko de Benaša i Ivan de Georgio određeni da idu u Primorje da posjeku lozu starosjediocima, prema prijašnjem zaključku Velikog vijeća. Primat će plaću svaki po 10 perpera. Imat će uza se po 2 konja i po dvojicu slugu. Za njihovo uzdržavanje primat će dnevno 18 groša. Prilikom vršenja svoje dužnosti pri sječi loze pratit će ih knez Primorja. Seljaci iz jednog sela morat će ići u drugo radi sječe loze.²⁴⁶ Ta će sječa loze potrajati i u studenom. 2. XI šalje se 15 sjekača loze (guastatores) da je posijeku. Dnevno će primiti svaki po 2 groša. 31. X naređuje se da baštići (cintoloti) napuste Primorje do polovice idućeg mjeseca, studenog. Smiju ostati jedino ako će biti kmetovi dubrovačke vlastele.²⁴⁷

Nakon dobijenih isprava o dodjeljivanju Primorja i sela Lisca Dubrovčanima, i nakon sprovedene diobe zemljišta i učvršćenja uprave i vlasti, bosanski kralj i vojvoda Radič tražili su da se Vlasima dopusti zimi pasti stada u Primorju. Dubrovačka vlada je to 28. X i 13. XI, odlučno odbila.²⁴⁸ Dapače naredila je da se Vlasi odatle istjeraju. Dubrovnik je punovlasno i odlučno zaposjeo Primorje i ne želi praviti nikakve ustupke bivšim gospodarima tog područja. Dubrovnik je stanovnicima Primorja nametnuo svoje zakone koji su bili u skladu s feudalnim shvaćanjem posjeda »con certe leggi feudali«, kako je to uvidio i Rastić.²⁴⁹

VI

Dubrovčani su na temelju vjerodostojnih isprava kralja Ostoje i Radiča zaposjeli Primorje 1399. i u njemu organizirali svoju upravu. Kakva je situacija bila tamo 1400 i 1401. ne znamo, jer se nisu sačuvali zaključci Senata, Velikog i Malog vijeća. Nedostaje za to razdoblje arhivska se-

²⁴³ Ref. 31, 197.

²⁴⁴ Ref. 31, 197'.

²⁴⁵ ibidem, 70'.

²⁴⁶ ibidem.

²⁴⁷ Liber viridis, cap. 96.

²⁴⁸ Ref. 31, 137'.

²⁴⁹ Resti, 185.

rija »Reformationes«. U toku 1402, a osobito 1403. i 1404. g., dolazi do oštih nesuglasica između Dubrovnika i bosanskog vladara i susjednih velikaša, pa čak i do rata 1403—1404. U tom se ratu postavljalo pitanje teritorijalnog integriteta Primorja pod dubrovačkom vlašću i prava Dubrovčana na sela Lisac, Trnovicu i Imoticu. Iako je između Dubrovnika i susjednih vladara i velikaša i u toku 1399—1402. dolazilo do razmirica zbog pljačke, uspostavljanja novih carina u blizini grada, podizanja novih tržišta soli na štetu Dubrovčana, pomaganja zavjere 1400. protiv dubrovačke vlade i sl., novi sukob osobito se zaoštrio 1402. g. Tada je Dubrovnik prisegao na vjernost Žigmundu, a ne Ladislavu Napuljskom.²⁵⁰ Naime, nakon poraza kod Nikopolja 1396. dugo se nije znalo za Žigmunda. Hrvatski i ugarski nezadovoljnici izabrali su za svog kralja Ladislava Napuljskog, sina Karla II Dračkog, koji je ubijen u Pešti 1386. Žigmund je, nakon sretnog spasenja iz nikopoljskog poraza, silom htio ugušiti otpor protiv sebe. Na tzv. krvavom saboru križevačkom 1397. njegove su pristaše ubile vođu otpora Stjepana Lackovića i druge. Međutim, taj je pokolj izazvao pravu bunu Hrvata, kojoj se pridružuju i bosanski velikaši na čelu s Hrvojem Vukčićem. Hrvatski i bosanski nezadovoljnici pozvali su tada Ladislava Napuljskog da dođe u Hrvatsku i Ugarsku. On je došao i 5. VIII 1403. okrunio se u Zadru za hrvatskog i ugarskog kralja. Nije se, međutim, usudio ići dalje, imajući zacijelo pred očima sudbinu svog oca Karla Dračkog. Napustio je Dalmaciju u jesen 1403. i vratio se u Napulj. Dubrovnik se nije pridružio otporu hrvatske, bosanske i dijela ugarske vlastele protiv Žigmunda, nego mu je ostao vjeran. Vjernost Dubrovčana Žigmundu Bosanci su shvatili kao udarac protiv kralja Ostoje i Hrvoja Vukčića, premda su ih Dubrovčani uvjerali da to nije istina. Sukob Dubrovčana i Ostoje nije bio samo njihova pogranična stvar. On je prerastao lokalne okvire. U sukob se uvlačila Venecija, Zeta, Turska, Albanija, Ugarska itd. Prikazat ćemo najprije stanje u Primorju 1402, prema raspoloživim podacima iz »Reformacija« za tu godinu, zatim prilike 1403. i 1404, onoliko koliko se dodiruju Primorja, i na kraju konačno učvršćenje Dubrovnika u tom kraju 1405, odnosno 1419.²⁵¹

Nisu se sačuvale neke izuzetno važne vijesti o Primorju za to razdoblje. 7. VII 1402. Malo vijeće naređuje da u selu Lisac smiju sijati samo njegovi stanovnici.²⁵²

Dubrovačka vijeća posvetila su nekoliko sjednica pitanju davanja dijela zemlje u Primorju Balši, sinu Hrvoja Vukčića. 21. VII 1402. Senat pronalazi da je traženje Hrvojevo ispravno, jer je njegov sin Balša postao dubrovački vlastelin kad su te zemlje bile stečene, zato mu se mora dati dio. 27. VII Senat ovlašćuje općinu da kupi od pojedinih vlasnika

²⁵⁰ Cirković, Istorija Bosne, 197, s literaturom.

²⁵¹ Izvori su: Reformationes, sv. 32, koje obuhvaćaju godinu 1401—1404; — Lettere e Commissioni di Levante (1403—1410), sv. 4. — Objelodanjeni regesti kod Jorge, n. dj., 83—106, ali ne uvijek s tačnim sadržajem. Drugi objelodanjeni izvori. U literaturi dali su opširne prikaze: F. Šišić, Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350—1416), Zagreb 1902, 164—188. Čorović, n. dj., 369—392. — Cirković, n. dj., 197—247. — Resti, n. dj., 189—208. — Druge autore navest ću u toku izlaganja.

²⁵² »Captum fuit de scribendo comiti Slani et riparie quod non dimittat aliquod seminare in villa comunis de Lisseç salvo habitatores dicte contrate.« Ref. 32, 3. — Istog se dana dopušta Alojziju Goce da ode 3 dana u Primorje iako vrši dužnost »domino de nocte«. Slično dopuštenje dobit će 23. IX Marin Getaldić »miles curie parve« da ode na 8 dana u Primorje »pro suis serviciis«, a da mu se zato ne oduzima od plaće. Ref. 32, 11'.

određene dijelove zemlje i da se tako namiri Balša.²⁵³ Budući da se dijelovi zemlje koje je općina nekome dala u Primorju nisu smjeli prodati, Senat 5. VIII predlaže da Veliko vijeće odobri izuzetak da se u ovom slučaju smije dobiti dio otuđiti.²⁵⁴ Veliko vijeće je 7. VIII odobrilo da se dade dio Balši i da smije, onaj koji to želi, prodati općini svoj dio.²⁵⁵ Istog dana Malo vijeće, u skladu s dopuštanjem i odlukom Velikog vijeća, kupuje od Nikole de Thudixio dio i četvrtinu dijela zemlje za 250 perpera da se ona dade Balši.²⁵⁶

U drugoj pol. 1402. zaprijetila je opasnost rata. Dubrovčanima je od vanjskih posjeda bila najvažnija obrana Stona. Dubrovačka općina 14. VIII raspisuje opći zajam (pro imprestito generali) za očuvanje Stona i dijela Primorja. Stanovnici Primorja bili su obavezni braniti solane. Zbog toga, Mihajlo de Mence, knez Primorja, ima dopuštenje 23. IX od Malog vijeća da ode 3 dana u Ston da dozna novosti i da sluša kneza i kapetana Stona. 14. XI naređuje mu se da naplati 12 groša od svake kuće koja nije poslala vojnike za čuvanje Stona. Tako dobiti novac upotrijebit će se za vino i hranu za one koji su poslušali naređenje i otišli u Ston.²⁵⁷ Tom zgodom odlazilo je neko poslanstvo u Bosnu. Knezu Primorja je naređeno da tom poslanstvu dade svoja 2 konja, a on neka uzme dva druga iz Stona.²⁵⁸ U opasnim situacijama na granici dubrovački su plemići nerado išli izvan gradskih zidina. Zato se u Velikom vijeću 18. XI dvaput vrši izbor kneza Primorja, ali bez rezultata. Tek je 21. X, nakon trećeg glasanja, izabran Živko (Ivan) Saraca. Njemu se, međutim, nije išlo. Odugovlačio je odlazak. Zbog toga mu je 1. XII Malo vijeće naredilo da mora u petak napustiti Dubrovnik i nastupiti dužnost pod kaznom 25 perpera. Otišao je 4. XII. S njim su krenuli kao famulusi: Vladoje Medetich, Dobretko Preboyeuich, Radoslav Branoyeuich.²⁵⁹

Godina 1403. donijela je Dubrovčanima velikih neprilika. U početku je izgledalo da će godina početi i završiti mirno. Dubrovčani su 16. III poslali u Primorje kapelana Jakova iz Senja da vrši dužnost godinu dana

²⁵³ »Prima pars de accipiendo in comune nostrum unam mediam partem terrarum acquisitarum per comune nostrum que venit in parte Novacho in Maclin dol. Et similiter unam aliam mediam partem dictarum terrarum que venit in parte Ivançe sartori. Et postmodum fuit assignato Nixce quodam Georgi de Bodaza. Causa dandi dictam partem Balze filio Cervoie pro parte sibi promisa, que pars posita in decenio ser Nicholai Petri de Poca. Et de dando et consignando predictis Novacho et Nixce introitum dicte partis de bonis nostri comunis, donec comune nostrum assignabit aliam partem predictis loco partis sue.« Ref. 32, 110'.

²⁵⁴ »De eundo ad Malus consilium pro petendi licenciam et libertatem quod unam partem quam comune nostrum vult emere in terris novis acquisitis venditores qui ipsam vendere voluerint habeant licenciam ipsam vendendi.« Ref. 32, 112.

²⁵⁵ »Prima pars de dando arbitrium et liberam auctoritatem domino rectori et eius minori consilio emendi unam partem in terris slani et Riparie pro dando illam Balse filio Cervoie voyvode et de dando licenciam venditori qui illam vendere vellet illam vendendi comuni pro illo precio quo dicto consilio videbitur et melius potest convenire.« Ref. 32, 194, 105'.

²⁵⁶ »De emendo a ser Nicholao de Thudixio unam partem et quartam unam alterius partis positam in decenio Vessozani terrarum slani et Riparie cuius decenii fuit capud ser Unucii de Mathessa cum denariis nostri comunis currentibus yperperis ducentis quinquaginta. Et hoc pro dando et consignando partem Balze filio Cervoie ut sibi promissum fuit.« Ref. 32, 7'. — Iz ovog podatka možemo izvući da je cijena jednog dijela zemlje bila 200 perpera. Budući da je u Primorju podijeljeno 290 dijelova, znači da je čitava zemlja vrijedila 50 000 perpera. Dubrovčani su zaista imali razloga biti velikodušni kad su darivali Ostoju, Hrvoja, Radiča i njihove poslanike.

²⁵⁷ Ref. 32, 11', 17', 114.

²⁵⁸ Ref. 32, 18'. — Slano je bilo takoreći obavezna postaja na putu u Bosnu.

²⁵⁹ Ref. 32, 18, 19, 201'.

za 60 perpera.²⁶⁰ Izgleda da nema izuzetnih događaja koji bi se ticali Primorja. Međutim, politika Dubrovnika usmjerena na vjernost Žigmundu, a privrženost Bosanaca kralju Ladislavu odrazila se i na odnose prema Dubrovniku, konkretno prema Primorju. Kako je rastao ugled Ladislava tako se povećavao pritisak Ostoje i bosanskih velikaša na Dubrovnik. Počeo je izazivati Radič Sanković nekim primjedbama oko graničnog područja u Primorju. Senat 2. III 1403. spremno nastoji izbjeći sukob. Šalje svoja 2 službenika da pođu na lice mjesta gdje Radič postavlja pitanje granica i zajedno s njegovim predstavnicima urede spor.²⁶¹ Ti su službenici bili Franko de Baxilio i Ursije da Zamagna, koje je 21. IV izabralo Malo vijeće da izgleda nesuglasice.²⁶² Izgleda da od strane Dubrovčana nije bilo nikakve povrede granica, jer Senat 11. V piše tim svojim službenicima da se granice ne diraju, jer su one utvrđene i postavljene »per officiales nostros et confirmates per privilegium Radicii«.²⁶³ Situacija je na granici sve napetija. Zato Malo vijeće dopušta 29. V J. Saraki, knezu Primorja, da smije samo na jedan dan poći u Vrbcicu posjetiti svoju majku.²⁶⁴

U lipnju su odlučili Ostoja i Radič, i drugi bosanski velikaši, zadati Dubrovniku odlučan udarac ratom. Povod je bio sklanjanje u Dubrovnik dvojice bosanskih velikaša Pavla Radišića i Pavla Maštrovića.²⁶⁵ Ostoja je sada »podigao vizir i otkrivo svoje nakane«.²⁶⁶ Poslao je svoje poslanike u Dubrovnik: Logofeta Stjepana i Stanihnu Sergovića zahtijevajući: Dubrovnik mu mora predati izbjeglicu Pavla Maštrovića; povratiti Primorje; obećati da više neće dati azil bosanskim izbjeglicama; odreći se zaštite Žigmunda, a priznati i izvjesiti stijeg suvereniteta kralja Ostoje. Ako ne pristanu na ove zahtjeve, dubrovački će trgovci biti u roku od 15 dana protjerani iz Bosne i protiv njih će se pokrenuti rat.²⁶⁷ Dubrovčani nisu mogli prihvatiti nijedan zahtjev, a pogotovu prekršiti pravo azila i vratiti Primorje. Ako bi se izgubilo Primorje, razmišlja Rastić, prekinula bi se toliko potrebna veza između Dubrovnika i Stona, vladari iz zaleđa podigli bi u Primorju luke, razvili bi vlastitu snažnu trgovinu, koja je jedini izvor javnog i privatnog bogatstva.²⁶⁸

Republika, da spriječi rat, šalje 10. VI Pavla Gondolu kralju Ostoji u Bosnu. Uz put će se svratiti Radiču. Podsjetit će ga na staro prijateljstvo između njega i grada, da Republika želi živjeti s njim u miru i poziva ga u Dubrovnik u kojem ima kuću. Izrazit će čuđenje da pokreće pitanje granica u Primorju kad je to već odavno riješeno valjanim ispravama. Kralju Ostoji će predočiti zašto se ne mogu usvojiti zahtjevi niti glede priznavanja njegove vlasti niti kršenja prava azila i upozoriti

²⁶⁰ »Prima pars de confirmando dompnum Jacobce de Segna ad salarium nostri comunis pro cappellano et officiatore contrate nostre Slani et Riparie pro uno anno proxime futuro...« Ref. 32, 207.

²⁶¹ Ref. 32, 138.

²⁶² ibidem, 35'.

²⁶³ Ref. 32, 145.

²⁶⁴ Ref. 32, 40.

²⁶⁵ Škrivanić, n. dj., 37.

²⁶⁶ Resti, 195.

²⁶⁷ Resti, 195.

²⁶⁸ »Come consegnar la contrada di Primorie, tanto necessaria all'unione dell'antico stato con quello di Stagno... sapersi molto bene quanto il principi mediterranei anelino avere stati sulla marina, per avere porti da mare e non dipender dall'altrui arbitrio per render florido alli proprii sudditi il commercio, unico fonte delle ricchezze publiche e private.« Resti, 197.

ga da je protivno starim običajima dati trgovcima otkazni rok od 15 dana umjesto 6 mjeseci.²⁶⁹ 12. VI Pasko Resti upućen je da posebno ode Radiću. Radiću će se otvoreno reći da je Primorje dao Dubrovčanima bosanski kralj i da je to posebno ispravom potvrdio i sam Radić. Treba mu spomenuti da je Republika prema njemu i njegovoj obitelji uvijek bila prijateljska i blagonaklona. Neka se sjeti dobročinstva koja je Republika učinila njegovu ocu i bratu, posebno njegovoj ženi kad je Radić bio u zatvoru. Dubrovčani su isposlovali njegovo oslobođenje iz zatvora preko svojih poslanika u Bosni i Ugarskoj. Pozivaju ga zbog toga, da ne bude nezahvalan, neka ne napada Dubrovnik, odnosno Primorje prije nego stigne odgovor od kralja.²⁷⁰ 13. VI Dubrovčani šalju Pasku Restiju odgovor P. Gondole, koji je već prije posjetio Radića.²⁷¹ Poklisar Stjepan de Luccari poslan je 13. VI vojvodi Hrvoju. On će mu predočiti situaciju. Kazat će mu da Ostoja prijeti zato što su primili dvojicu izbjeglica. Jedan od njih, Pavao Maštrović, već je napustio Dubrovnik i otišao u Vlašku. Drugi, Pavao Radišić, uživa njihov azil. Dubrovčani se ne žele odreći prava azila na svojoj teritoriji, jer »che la terra nostra e francha ad ogni uno et a grandi et a pizzoli«. Ne mogu zamijeniti ugarsku bosanskom zastavom i sl.²⁷² Nijedno dubrovačko poslanstvo nije uspjelo. Dubrovčani su svjesni da se stanje pogoršava. Senat stoga 13. VI piše knezu u Slanom Ivanu Saraki da napusti Slano i prijeđe u Zaton.²⁷³ 16. VI odgađa se rasprava u Senatu o kvotama prinosa proizvoda i žitarica koje se odnose na stanovnike i seljake Primorja dok se od Radića ne vrati poslanik P. Resti.²⁷⁴

18. VI 1403. Radić je napao Primorje i odatle istjerao dubrovačkog kneza²⁷⁵ Dubrovačka vlada na to opozivlje 24. VI P. Restija, naređuje mu da napusti Radića i vrati se u Dubrovnik. Senat mu se 26. VI zahvalio na dobro obavljenoj dužnosti.²⁷⁶ 25. VI, da izbjegne stvaranje široke fronte protiv sebe, dubrovačka vlada šalje Marina Gondolu Sandalju Hraniću da ga odvraća od napada na Dubrovnik. Istodobno se vrše mjere sigurnosti i zaštite Stona.²⁷⁷ Radić sada želi pregovarati s Dubrovnikom. Senat 26. VI prihvaća ponudu. Dapače, Radićeva poslanika koji je donio tu vijest darivaju suknom,²⁷⁸ iako Radić nije mislio ni ozbiljno ni iskreno. Istog dana poslali su Dubrovčani poklisara Stjepana Luccari vojvodi Hrvoju. Taj će ga obavijestiti da je Radić upao u Primorje, koje je Bosna ustupila Dubrovniku. Molit će ga da posreduje za mir, jer »che vui vori, vora tuta Bosna«. Za uzvrat mu obećaju davati godišnje 500 dukata.²⁷⁹ 28. VI ponovno preporučuju Hrvoju da se zauzme za mir.²⁸⁰ Dubrovčani se svakako nastoje pomiriti s Radićem. 30. VI Senat odlučuje da se pošalje jedan poklisar do Slanog radi sastanka s Radićem. Tom poklisaru priskrbit će se lađa i sluge (formulos) i učiniti predračun troš-

²⁶⁹ Resti, 198. — Jorga, 92—93. — Šišić, 169.

²⁷⁰ Jorga, 94. — Letere . . . IV, 25—26.

²⁷¹ ibidem.

²⁷² Gelcich-Thalloszy, 116—117. — Šišić, 169.

²⁷³ Ref. 32, 149.

²⁷⁴ Ref. 32, 150.

²⁷⁵ Resti, 200. — Škrivanić, 46.

²⁷⁶ Ref. 32, 153, 153'.

²⁷⁷ Jorga, 95.

²⁷⁸ Ref. 32, 153'.

²⁷⁹ Jorga, 95.

²⁸⁰ ibidem.

kova prehrane i čitavog poslanstva.²⁸¹ Za poklisara je izabran Ivan B. de Menze. Budući da je Radič zauzeo dio Primorja, Senat predlaže Velikom vijeću da usvoji odredbu kojom se neće nitko tko je dobio zemlju u Primorju, a ta je zemlja sada pod okupacijom Radiča, usuditi tražiti od Radiča dio prinosa žitarica pod kaznom gubitka svoga dijela zemlje u Primorju. Svatko tko dozna da je netko tražio dio od Radiča, mora to odmah javiti svojoj vladi, inače ga stiže kazna.²⁸² Dubrovčani, dakle, oštrim mjerama sprečavaju priznavanje bilo kakvog Radičeva prava na silom zauzet dio Primorja. Ivanu Mence su 4. VII uručene direktive za pregovore s Radičem. Otići će do mjesta Slano, dalje ne. Tu će čekati Radiča da dođe u Primorje na pregovore. Ako Radič dođe, neka ga pozdravi u ime dubrovačke vlade i napomene mu da može doći u grad u kuću koju mu je dubrovačka vlada prije poklonila. Što se tiče Primorja, o tome će se raspravljati nakon zaključenja mira s Bosnom, a ne sada. Treba mu napomenuti da on najbolje zna što treba da radi u sadašnjem momentu.²⁸³ Zbog takve situacije Veliko vijeće prihvaća 6. VII prijedlog Senata da Dubrovčani ne traže dio prinosa sa zemlje koja im je dodijeljena u Primorju. Istodobno se ozakonjuje odluka Senata od 30. VI da se kazni svatko tko bude od Radiča tražio dio prinosa sa zemlje u Primorju.²⁸⁴

Sva nastojanja Dubrovčana da sačuvaju svoj teritorij i izbjegnu rat nisu donijela odgovarajuće rezultate. 15. VII 1403. vojska kralja Ostoje u tri kolone prelazi dubrovački teritorij: s Primorja Radič Sanković, s trebinjske strane Sandalj Hranić i Pavle Radenović. Trebinjci napadaju Brgat. Dubrovački vojni zapovjednici Marin Gučetić i Jakov Gundulić sa svojom su vojskom suzbili Bosance. U okršaju je poginuo s dubrovačke strane knez Slanog, a s bosanske Vukoslav Nikolić. Dubrovčani se odlučno prihvaćaju vođenja rata.²⁸⁵

Da barem nekako oslabe bosansku koaliciju, Dubrovčani šalju svog pouzdanika fra Marina Bodazza da iznese kralju Ladislavu u Zadru stav svoje vlade prema njemu. Ladislav nije bio zadovoljan dubrovačkim stavom i smatrao ih je svojim neprijateljima. Dubrovčani posvuda traže saveznike. Njihovi poklisari idu Kotoranima, Zečanima, Turcima, Albancima. Ponovno 4. IX šalju fra Marina Ladislavu. Ladislav traži da ga Dubrovčani priznaju de jure, a ne samo de facto za svog kralja. Kad su Dubrovčani odbili taj zahtjev riječima da je Republika vezana na ugarsku krunu, a ne na ličnost, Ladislav šalje svoje galije na dubrovačko područje, koje ipak nisu doprle do grada i napale ga.²⁸⁶

Dok je Ladislav sa svojim pristašama 5. VIII 1403, prigodom svog krunjenja u Zadru, mogao biti na vrhuncu svojih težnji, dotle je Žigmud učvršćivao svoju vlast u Ugarskoj. Posljedica rasta Žigmundova utjecaja i moći bila je da su u IX mjesecu Sandalj Hranić i Pavle Radenović bili voljni pregovarati s Dubrovčanima. Dubrovčani su pak sa svoje strane usmjerili svoje snage protiv Ostoje. 19. IX zabranjuju svojim ljudima trgovinu solju s Bosnom na čitavom području od Splita do Bistrine pod

²⁸¹ Ref. 32, 154.

²⁸² Ref. 32, 154' — 155.

²⁸³ Jorga, 95—96.

²⁸⁴ Ref. 32, 213'.

²⁸⁵ Škrivanić, n. dj., 48—49.

²⁸⁶ Šišić, 160—61, 171.

prijetnjom zaplijene soli i kazne 200 zlatnih dukata po jednom centenaru soli. Zabranjuje se izvoz i druge robe i novca u to područje i putovanje u Bosnu bilo kojeg trgovca bez dopuštenja vlade, pod kaznom od 500 perpera.²⁸⁷

Uspjesi Žigmundovi nagnali su Ladislava na povlačenje iz Dalmacije. Potkraj listopada ili početkom studenog 1403. Ladislav je napustio Zadar i otplovio u Napulj. Za svog namjesnika u Hrvatskoj i Bosni ostavio je hercega Hrvoju Vukčića. Dubrovčani su bili među prvima koji su čestitali Žigmundu na svim uspjesima. Istodobno su širili glasove koliko oni trpe zbog svoje vjernosti njemu, osobito od Ostoje. U tim prilikama Ostoja se počinje približavati Žigmundu. Uskoro sklapa s njime mir. Dubrovčani nastoje pod svaku cijenu da zavađe Ostoju i Žigmunda i da ga skinu s bosanskog prijestolja, da proguraju svog kandidata Pavla Radišića.²⁸⁸ Dubrovčani ocrnjuju Ostoju kod Hrvoja i Žigmunda. Uspjeli su Žigmundu dokazati da se Ostoja zaratio protiv njih zbog njihove vjernosti Žigmundu, a ne zbog davanja azila Pavlu Radišiću.²⁸⁹ Traže da Ostoja vrati Primorje i nadoknadi ratnu štetu.²⁹⁰ Sve su svoje nade polagali u svađu i neprijateljstvo između Hrvoja i Ostoje. Dapače su sklopili savez s njim protiv Ostoje usprkos činjenici da su se Hrvoje i Ostoja bili privremeno pomirili. Koalicija protiv Dubrovnika polako se rasipala. U ožujku 1404. Sandalj Hranić i Pavle Radenović prilaze Hrvoju i mire se s Dubrovčanima. Sad i Ostoja predlaže mir i pregovore. Dubrovčani pristaju i 30. III 1404. traže: da Ostoja plati ratnu štetu, da prizna krivicu za rat, da Dubrovčanima ne smije prigovarati i nijekati pravo azila, neka vrati oteta dobra i zarobljenike, proglasi amnestiju, potvrdi stare privilegije, zajamči posjed Primorja.²⁹¹ Ostoja odbija te uvjete mira i pregovaranja. Ponovno se približava Veneciji. Taj Ostojin zaokret prema Veneciji nije odgovarao ni Žigmundu, ni Hrvoju, ni Dubrovniku. Dubrovačke i Hrvojeve čete nadiru u Bosnu. Uz put uspješno djeluje i dubrovačka mornarica, koja uplovljava u Neretvu i spaljuje Drijeva. Ostoja je zbačen s prijestolja. Međutim, uz pomoć Žigmunda zavladao je ipak samo manjim dijelom Bosne sa sjedištem u Bobovcu. Istodobno Sandalj Hranić, u prvoj polovici svibnja 1404, napada Radiča, pošto se već prije odmetnuo od Ostoje. Zarobljuje Radiča. Nije sigurno da li ga je ubio ili oslijepio.²⁹² Na bosansko prijestolje došao je Tvrtko II Tvrtković, a Sandalj je zaposjeo sve Radičeve zemlje.

Izgledalo bi da je sada otvoren put vraćanju Primorja Dubrovniku. Jer: Radić je uništen, a Ostoja je zbačen i nije priznat od velikog dijela Bosne za kralja. Ipak, put do povratka Primorja nije bio jednostavan. Dubrovčani su bili svjesni: kad netko ratom zaposjedne i zauzme dio kojeg teritorija, težak je put diplomacije da prisili oružje uzurpacije da se povuče u granice mira i međunarodnih ugovora. Budući da je Sandalj Hranić zaposjeo zemlje Radiča Sankovića, on je tim istim činom zauzeo i dubrovački teritorij koji je taj u ratu 1403—1404. okupirao. Predstojala je teška diplomatska borba da se Sandalj Hranić, dosadašnji saveznik u

²⁸⁷ Ref. 32, 169'—170. — O toj zabrani i trgovini u toku rata usp. D. Kovačević, n. dj., 44—45. — Početak tog važnog dokumenta, koji u cijelosti objavljujem u prilogu, donio je P. Matković, Prilozi k trgovačko-političkoj historiji republike dubrovačke, Rad JAZU 7, 218. — Regest Jorga, 98.

²⁸⁸ Sišić, 175.

²⁸⁹ Corović, 383.

²⁹⁰ Gelcich-Thalloczy, 150—155.

²⁹¹ Jorga, 99. — Sišić, 182.

²⁹² Mijušković, 48—49.

ratu protiv Ostoje i u ratu protiv zajedničkog neprijatelja Radiča, udobrostivi, povuče s dubrovačkog teritorija Imotice, Trnovice i Lisca i to vrati u granice Dubrovnika, a sebe smiri u svojim granicama.

Dubrovnici su još dok je trajao rat s Ostojom uporno dokazivali da im je on nepravедno oteo njihovo područje koje se mora nakon rata njima natrag vratiti. Oni su još 19. XII 1403. dali instrukciju Mihajlu Resti i Franku Baxeio, svojim poklisarima u Ugarskoj, neka nastoje da ih se uvede ponovno u posjed čitavog Primorja. Da bi se poklisari mogli što uspješnije boriti za dubrovačko pravo na to zemljište, poslali su im kopije svih povelja koje se odnose na sporno tlo. To su bile: povelja raškog kralja Dušana kojom im dariva primorski pojas od Stona do Dubrovnika; isprava hrvatsko-ugarskog kralja Ludovika kojom im prepušta zemlje od Kurila do Stona; isprava Žigmunda kojom im dopušta da mogu kupiti i steći zemlje od kraljevine Raške i Bosne koje nisu bile prije pod Ugarskom; isprava kralja Ostoje kojom im daje sela u Primorju u vječnu baštinu; isprava Radiča Sankovića kojom potvrđuje to darovanje kralja Ostoje i daruje im još povrh toga selo Lisac.²⁹³ U proljeće 1404. Ostoja se pokušao, kako smo istaknuli, pomiriti s Dubrovčanima. Dubrovčani su 30. III poslali instrukcije Marinu Caboga i Nikoli Poza, svojim poklisarima kod bosanskog kralja, da predlože mir. Zahtijevaju, pored ostalog, da im se vrati Primorje.²⁹⁴

Nakon pada Ostoje i pošto je Sandalj uništio Radiča, započela je velika diplomatska borba Dubrovčana protiv Sandalja. Taj je još u lipnju 1404. pljačkao dubrovački teritorij. Dubrovčani ga 16. VI mole da im vrati »one zemlje u Primorju koje im je sva Bosna dala« i da njegovim ljudima ne plijene po Primorju i ne zlostavljaju ljude.²⁹⁵ Znači da za Dubrovčane još nije prestao rat zbog Primorja. Uzrok tom ratnom stanju bilo je selo Lisac. Sandalj je tvrdio da je to njegov teritorij i da neće dopustiti da ni pedalj njegova zemljišta bude dubrovačko. Dapače im je poručio da selo Lisac ne uzimaju mimo njegove volje. Dubrovčani su 4. VIII odgovorili da je selo Lisac njihovo i da se o tome nije nikad vodio spor. Njima je to selo dala sva Bosna i Radič, između ostalog i Sandaljevim pristankom.²⁹⁶

Započelo je dopisivanje i mukotrpa borba koja je trajala gotovo godinu dana. Dubrovčani mu 8. VIII 1404. daju do znanja da bi mu rado dali azil da Dubrovnik bude »tvoja vječna kuća«. Za uzvrat im on piše da će se namiriti dugovi Dubrovčanima i povratiti im se ostave. Dubrovčani mu 14. VIII zahvaljuju i raduju se da će doći u Primorje. Tako će moći s njim obnoviti prijateljstvo.²⁹⁷ Pitanje sela Lisca, izgleda, nije u prvom planu njihova razgovora. U početku rujna Dubrovčani ponovno ističu pitanje sela Lisca. Napominju da je to selo uključeno u darovanje koje je učinio bosanski kralj. Istina je, kažu oni, da to selo nije izrijeckom zapisano u Ostojinoj darovnici, ali je ono uključeno u darovanu zemlju isto onako kao i brojni drugi zaselci koji nisu u povelji zapisani, ali se podrazumijevaju da su dubrovački.²⁹⁸ Da bi ga što više udobrovoljili, oni

²⁹³ Gelcich-Thalloczy, 152—153.

²⁹⁴ M. Pucić, Spomenici srbski (od 1395—1423), Beograd 1858, str. VI.

²⁹⁵ Stojanović, 259—260.

²⁹⁶ Stojanović, 260. — Lettere e commissioni di Levante IV, 68' — Jorga, 104.

²⁹⁷ Stojanović, 261—263.

²⁹⁸ Lettere . . . IV, 70'—71. — Jorga, 104.

su mu 6. IX za selo Lisac ponudili: dubrovačko građanstvo i nobilitet, kuću u Dubrovniku koju je imao Radič, i dio zemlje u Primorju koji je taj uživao.²⁹⁹ Sandalj nije bio s tim zadovoljan. Činilo mu se da je to preniska cijena za Lisac. Dubrovčani mu 10. IX odgovaraju i uvjeravaju ga da je njihova ponuda visoka i vrijedna i da zato ne mogu prihvatiti njegove dalje zahtjeve.³⁰⁰ On je, naime, zahtijevao da mu se isplati 1000 perpera u ime naknade za Lisac, jer su Dubrovčani, navodno, toliko isplatili Radiču za to selo. Dubrovčani odgovaraju 15. IX da nisu nikad dali taj novac Radiču za to selo. Ta je svota bila njemu obećana ako im ustupi Konavle. Ukoliko Sandalj ne pristane na dubrovačke prijedloge glede vraćanja tog sela njima, oni će čitavu stvar iznijeti pred bosanskog kralja, hercega Hrvoja i čitavu Bosnu (misle na »zbor« bosanske vlastele).³⁰¹ Dubrovčani 20. IX 1404. odlučno zahtijevaju da ih se vrati u granice koje su držali prije rata. Odgovaraju Sandalju da mu ne mogu isplatiti 1000 perpera, jer bi to bio presedan koji bi koristili svi susjedni velikaši i slično tražili čim bi se osilili.³⁰² 27. IX Dubrovčani su čitavo pitanje iznijeli pred hercega Hrvoja. Obrazložili su mu tok događaja, što su sve ponudili Sandalju za selo Lisac. Upoznali su ga s prigovorima Sandaljevima, npr. da to selo nije upisano u Ostojinoj povelji, prema tome da pripada njemu, da traži 1000 perpera godišnjeg tributa za njegovo ustupanje itd. Dubrovački poklisari kod Hrvoja, Pasko Resti i Marin S. Bona, obesnažili su prigovore i zahtjev Sandaljev tumačeći Hrvoju da se to selo uključuje u Ostojino darovanje, a da je svota od 1000 perpera godišnjeg tributa previše velika za to malo selo.³⁰³ Izgleda da je intervencija kod Hrvoja uspjela. Dubrovčani 2. IX hvale svoje poklisare da su dobro obavili zadatak. Naređuju im u daljoj instrukciji da naročito paze da se u povelji, koju bude Sandalj izdao o Primorju, uključe sela Lisac, Trnovica i Imotica. Ako se Sandalj bude ljutio, neka ga podsjetite na dobročinstva koja su mu Dubrovčani u prošlosti učinili.³⁰⁴

U čitav spor umiješao se, u pozitivnom smislu, i bosanski kralj. Traži kopije starih dubrovačkih privilegija. Dubrovčani mu ih šalju i 4. XII daju direktive svojim poklisarima neka traže ona tri sela, ali neka ne obećavaju Sandalju nikakvu novčanu nagradu za taj ustupak. Nov privilegij oko ustupanja sela Lisca neka bude kopija onog starog, prvotnog oko ustupanja Primorja.³⁰⁵

Pod bremenom još uvijek neriješenog pitanja tih sela ulazi se u 1405. godinu. Dubrovčani imaju sada prednost. Uz njih, njihove stavove i argumente stoje bosanski kralj Tvrtko II i Hrvoje Vukčić. 18. III 1405. dubrovački poklisar Nikola Goze opet posjećuje Sandalja. Podsjeća ga na staro prijateljstvo između njega i Dubrovnika, moli ga da potvrdi stare povelje koje se tiču spornih sela. Za uzvrat će mu dati ono što je već obećano, ali Dubrovčani ne pristaju da mu isplaćuju godišnji tribut od 1000 perpera pripomoći.³⁰⁶ 31. III Dubrovčani čine dalje napore da udobrovolje Sandalja. Ponovno potvrđuju da će mu dati kuću u gradu koja je prije

²⁹⁹ Lettere . . . IV, 71'. — Jorga, 104.

³⁰⁰ Lettere . . . IV, 72'. — Jorga, 104.

³⁰¹ Lettere . . . IV, 73'. — Jorga, 105.

³⁰² Lettere . . . IV, 70'. — Jorga, 105.

³⁰³ Lettere . . . IV, 74'. — Jorga, 106.

³⁰⁴ Lettere . . . IV, 77'. — Jorga, 106.

³⁰⁵ Lettere . . . IV, 80'. — Jorga, 106.

³⁰⁶ Lettere . . . IV, 85—85'. — Jorga, 106—107.

bila Radičeva, građanstvo za njega i brata mu Vukca. Ako dođe u Dubrovnik, smjestit će ga, nahraniti, dat će mu dio zemlje u Primorju. Ako Sandalj pristane na to, poklisar N. Goze otići će kralju da se sve to ozakoni.³⁰⁷ Da ubrzaju stvar, Dubrovčani 7. IV 1405. šalju Hrvoju poklisara N. Goze da im njegovim posredstvom kralj potvrdi isprave. To je, kažu, običaj da novi kralj potvrđuje stare privilegije. Prilikom tog potvrđivanja ne smije se ništa ni oduzeti ni dodati starom tekstu, ali mora naročito paziti da se upišu ona tri sporna sela.³⁰⁸ Hrvoje je pozvao Dubrovčane da mu pošalju poklisare da im potvrdi stare povelje. Oni su mu uputili svog ambasadora N. Goce da to učini.³⁰⁹

Sandalj se još uvijek opirao. Dubrovčani mu 30. IV odgovaraju da ne žele svađu i da su sporna sela njihova.³¹⁰ Budući da je Sandalj uporno tražio 1000 perpera godišnje subvencije, Dubrovčani 10. V odgovaraju da će mu taj novac dati pod uvjetom da im preda još druge zemlje uz selo Lisac, Trnovicu i Imoticu.³¹¹ 21. V Dubrovčani čine dalji napor da se sporazume sa Sandaljem. Starim ponudama dodaju nove: u slučaju potrebe on, brat mu, njihove žene i djeca smiju doći u Dubrovnik da se sklone, uza se će smjeti povesti pratnju od 12 osoba pod uvjetom da svi dođu zajedno, dat će im se hrana i opskrba. Na te dubrovačke uvjete zaklet će se Sandalj. Nakon toga poklisar će otići kralju i s njim uglaviti konačni mir i potvrditi povelje. Izgleda da su Dubrovčani bili potpuno uvjereni u uspjeh svog prijedloga, zato su svojem poklisaru N. Goze poslali i pisara Franka de Zorzi, koji zna slavenski (*che sapia leger et scriver in slavonesco*) da sastavi odgovarajuće povelje.³¹²

30. V 1405. šalju kopiju isprave svojeg obećanja što će izvršiti i sa svoje strane učiniti Sandalju i bratu mu Vukcu, kad im potvrdi stare povelje. Istodobno su dostavili i kopiju povelje učinjenu za kralja Bosne u kojoj su upisana ona tri sporna sela. Naređuju svojem poklisaru N. Goze da ne dopusti mijenjanje smisla teksta povelje. Sporedne stvari mogu se prestilizirati. Dopuštaju da se povelje, kad se sastave, pohrane kod bosanskog »djeda«, dok se Dubrovčani prvi ne zakunu da će se držati teksta povelje. Kralju Tvrtku II obećavaju kuću u Dubrovniku i uredno plaćanje svetodmitarskog tributa. Dobit će ga na blagdan tog sveca za prošlu godinu.³¹³ 7. VI ulazi se u završno razdoblje pregovora. Sandalj je pogledao kopiju povelje, koju treba da potpiše. Zahtijevao je da se u tekst izričito unese da će ga Dubrovčani primiti i postupati s njim kao s pravim dubrovačkim plemićem kad dođe u grad. Ambasador N. Goze odgovorio mu je da će se o tome voditi računa.³¹⁴

Konačno, nakon mukotrpnih natezanja, prijedloga, protuprijedloga, Tvrtko II Tvrtković 20. VI 1405. u Belim Selištima u Trstivnici izdaje Dubrovčanima povelju. Ostoja se proglašava krivim za rat i neprijateljstva. Tvrtko potvrđuje Dubrovčanima sve prijašnje isprave bosanskih i raških vladara i njihovih velikaša. Posebno se naglašava da im se potvrđuju sela u Primorju. Budući da se selo Lisac i zaseoci Imotica i Trnovica

³⁰⁷ Lettere . . . IV, 89'. — Jorga, 107.

³⁰⁸ Lettere . . . IV, 90—90'. — Gelcich-Thalloczy, 163 i d. — Jorga, 107.

³⁰⁹ Jorga, 107.

³¹⁰ Lettere . . . IV, 93. — Jorga, 107.

³¹¹ Lettere . . . IV, 95. — Jorga, 107.

³¹² Lettere . . . IV, 97. — Jorga, 107.

³¹³ Lettere . . . IV, 98. — Jorga, 108.

³¹⁴ Lettere . . . IV, 98'. — Jorga, 108.

izričito ne spominju u Ostojinoj povelji o Primorju, a ta se mjesta nalaze na darovanom području »od Kurila deri do Stona«, bosanski kralj, savjetovavši se sa svojim velikašima, osobito s hercegom Hrvojem i vojvodom Sandaljem, odlučuje da ta sela spadaju u Primorje i da moraju pripasti dubrovačkoj općini. Dubrovčani su oprostili i odustali od traženja ratne štete. Prijašnji nesporedumi rješavat će se pred stankom.³¹⁵

Dubrovčani su napokon službeno dobili natrag sporni dio Primorja. Odmah su pristupili izvršenju svojih obaveza prema Sandalju. 30. VII 1405, u skladu s prijašnjim dogovorom, vojvodu Sandalja i brata mu Vukca, njihovu djecu, unuke i praunuke u muškoj liniji primaju među dubrovačku vlastelu, daruju im palaču u Dubrovniku koja je pripadala Radiču Sankoviću, daju im bivši Radičev dio zemlje u Primorju. Osim toga, kad knez Vukac ili Sandalj ili obojica zajedno dođu u grad, Dubrovčani će njima i njihovoj pratnji, koja će brojati 12 osoba, dati hranu i podmiriti troškove. Obojica ili svaki posebno mogu i kasnije dolaziti u Dubrovnik i tu će biti sigurni i ugošćeni.³¹⁶

22. IX 1405. Dubrovčani ispunjavaju obećanje dano Tvrtku II. Primaju ga i uvršćuju među dubrovačku vlastelu, njega i njegove muške potomke, ustupaju mu palaču u Dubrovniku koja je bila kralja Ostoje i daju mu Ostojin dio zemlje u Primorju. Obecavaju mu uredno isplaćivati sve stare dohotke zapisane u starim poveljama.³¹⁷

Trajni mir glede Primorja ipak nije još nastupio. Kad je došao na prijestolje Ostojin sin Stjepan, pokrenuo je 1418. pitanje Primorja. Tražio je da Dubrovčani za tu zemlju njemu plaćaju tribut i da mu dadu kuću u Dubrovniku koja je pripadala hercegu Hrvoju Vukčiću. Napomenuo je da je on na gubitku jer iz sela u Primorju ne dobiva nikakvu »službu« ni vojnike. Dubrovčani su odbili sve njegove zahtjeve i prigovore.³¹⁸ Tada je 5. III 1419. kralj Stjepan u Zvečaju potvrdio Dubrovčanima sve stare povelje bosanskih vladara svojih preteča.³¹⁹ Otada se više ne postavlja pitanje pripadnosti Primorja Dubrovniku. Ono je i danas sastavni dio dubrovačke općine i u svojim starim granicama čini republičku granicu SR Hrvatske prema SR Bosni i Hercegovini.

DRUGI DIO

Objavljujemo važnije izvore o stjecanju, diobi i očuvanju dubrovačkog Primorja od 1388. do 1405. Djelomične izvode i regeste pojedinih instrukcija dubrovačkim poklisarima u Bosni, kralju Ostoji, hercegu Hrvoju, vojvodama Radiču Sankoviću i Sandalju Hraniću objavili su Gelcich-Thalloczy, n. dj., 115, 152, 165 itd. i Jorga, n. dj., 92—108. Ostali izvori nisu dosad objavljivani. To se prvenstveno odnosi na odredbe dubrovačkog Velikog i Malog vijeća i Senata, a pogotovu na katastik »Divisioni dei deceni di Terre Nove 1399 adi 9 giugno« i izvode iz zakonske knjige »Liber viridis«.

³¹⁵ Stojanović, 490—495.

³¹⁶ Stojanović, 265—267.

³¹⁷ Stojanović, 495—497.

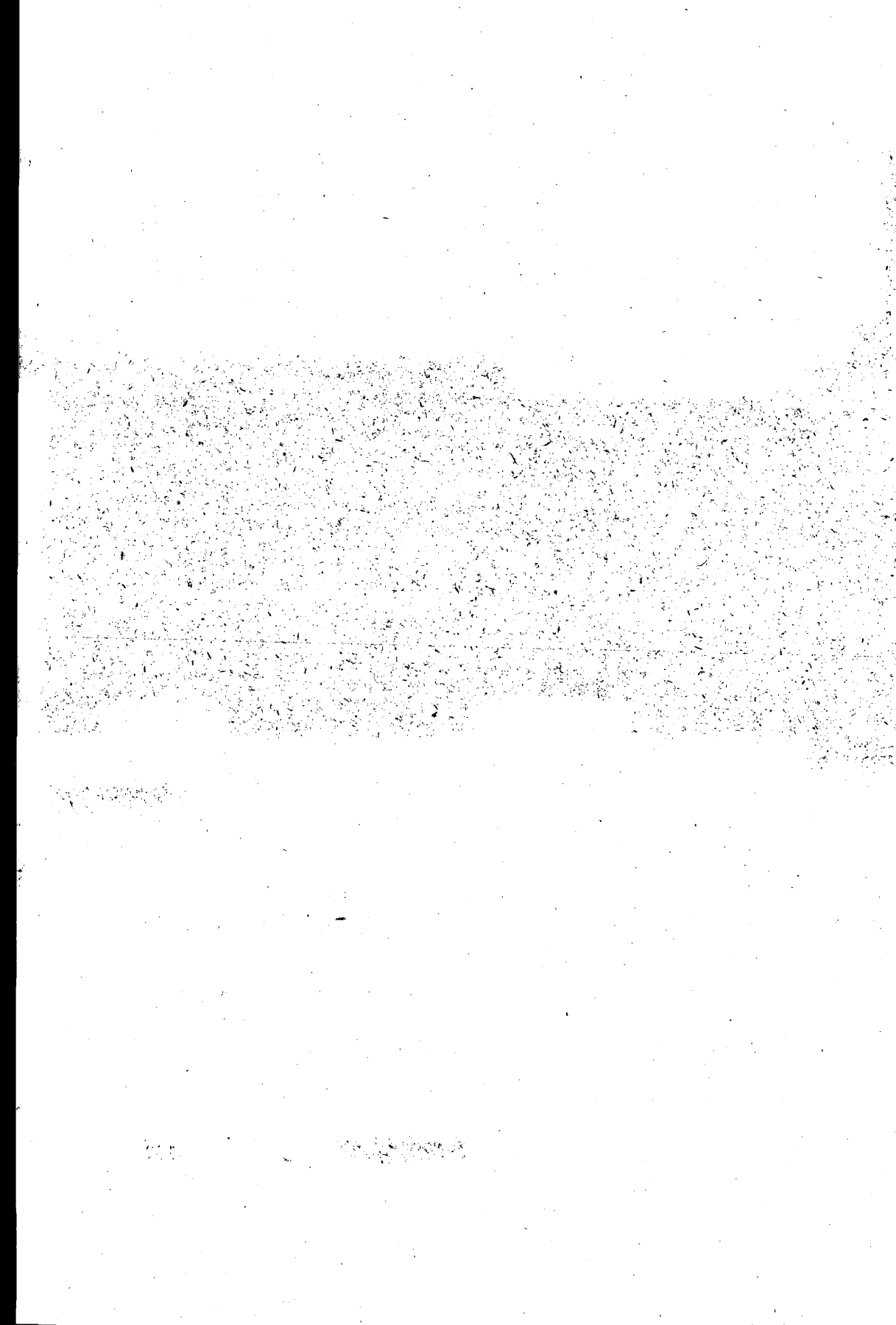
³¹⁸ Ćirković, 247.

³¹⁹ Stojanović, 554—557.

POPIS DOKUMENATA

	Strana
1) 21. XII 1398. Zahtjev Dubrovčana da se na ispravi o ustupanju Primorja potpiše i bosanska kraljica.	145
2) 14. II 1399. Rasprava u Senatu o slanju plemića da preuzmu Primorje.	145
3) 14. III 1399. Odredbe Velikog vijeća o sucima, granicama, odvjetnicima u Primorju.	146
4) 17. V 1399. Odredbe Velikog vijeća o izboru knezova Primorja.	148
5) 23. V 1399. Odredbe Velikog vijeća o Primorju.	150
6) 30. V 1399. Odredbe Velikog vijeća o diobi Primorja.	152
7) 8. VII 1399. Odredba Velikog vijeća o dodjeljivanju zemlje crkvama i ne davanju zemlje baštićima u Primorju.	154
8) 9. VII 1399. Odredba Velikog vijeća o davanju zemlje plemićima koji nisu nazočni u Dubrovniku i općenito o diobi zemlje.	155
9) 11. VIII 1399. Odredba Velikog vijeća o dodjeljivanju zemlje u Primorju pučanima i nezakonitim sinovima vlastele.	155
10) 12. VIII 1399. Odredba Velikog vijeća o vinu u Primorju.	156
11) 29. VIII 1399. Nova odredba Velikog vijeća o davanju zemlje nenazočnim plemićima.	157
12) 17. VIII i 30. VIII 1399. Odluke Velikog i Malog vijeća o pisaru i upisivanju decena u katastik.	157
13) KATASTIK (CATHASTICUM) »DIVISIONI DEI DECENI DI TERRE NOVE 1399 ADI 9 GIUGNO.	158
14) 8. IX 1399. Odredba Malog vijeća o selu Liscu i o zabrani rušenja kuća.	181
15) 8. X 1399. Odredbe Velikog vijeća o knezovima Primorja.	181
16) 10. X 1399. Plaća knezu Primorja.	182
17) 20. X 1399. U Malom vijeću izbor službenika koji će posjeći lozu u Primorju.	183
18) 28. X — 13. XI 1399. Senat i Veliko vijeće o baštićima i Vlasima.	183
19) 10. VI 1403. Iz instrukcije poklisaru Pavlu Gondoli za Bosnu.	184
20) 12. VI 1403. Instrukcija poklisaru Pasku Resti za Radiča.	185
21) 13. VI 1403. Instrukcija poklisaru Pasku Resti.	187
22) 26. VI 1403. Iz instrukcije poklisaru Stjepanu Luccari za hercega Hrvoja.	187
23) 4. VII 1403. Iz instrukcije poklisaru Ivanu Menze za Radiča.	188
24) 6. VII 1403. Veliko vijeće zabranjuje Dubrovčanima primati dio prinosa sa zemlje koju je zauzeo Radič.	189
25) 19. IX 1403. Senat zabranjuje svaku trgovinu s Bosnom.	189
26) 4. VIII 1404. Iz instrukcije poklisarima Pasku Resti i Marinu Bona u Bosnu.	190
27) Rujan 1404. Iz instrukcije poklisaru Ivanu Mence za Sandalja.	191
28) 6. IX 1404. Iz instrukcije poklisaru Ivanu Menze za Sandalja.	192
29) 10. IX 1404. Iz instrukcije poklisaru Ivanu Mence za Sandalja.	192
30) 15. IX 1404. Iz instrukcije poklisaru Ivanu Mence za Sandalja.	193
31) 27. IX 1404. Iz instrukcije poklisarima Pasku Resti i Marinu Bona za heregega Hrvoja.	194
32) 20. IX 1404. Iz instrukcije poklisaru Ivanu Mence za Sandalja.	195

33) 2. XI 1404. Iz instrukcije poklisarima Pasku Resti i Marinu Bona u Bosnu.	195
34) 4. XII 1404. Iz instrukcije Pasku Resti i Marinu Bona, poklisarima u Bosni.	196
35) 18. III 1405. Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce za Sandalja.	197
36) 31. III 1405. Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce za Sandalja.	198
37) 7. IV 1405. Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce u Bosni.	198
38) 30. IV 1405. Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce za Sandalja.	199
39) 10. V 1405. Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce za Sandalja.	200
40) 21. V 1405. Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce za Sandalja.	201
41) 30. V 1405. Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce u Bosni.	201
42) 7. VI 1405. Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce u Bosni.	201

1) 21. XII 1398. *Zahtjev Dubrovčana da se na ispravi o ustupanju Primorja potpiše i bosanska kraljica.*

21. XII 1398. *Ragusei desiderunt reginam Bosnae in privilegio donationis scribi facere.*

Die XXI decembris 1398. In consilio rogatorum. Ball. XXXIII.

Secunda pars est de dimittendo in discrezione ambassiatorum faciendo jurare dictam Reginam si poterint obtinere, et si non poterunt obtinere eius juramentum sit in eorum libertate dimittere de dictum juramentum.

Reformationes 31, 124'

2) 14. II 1399. *Rasprava u Senatu o slanju plemića da preuzmu Primorje.*

14. II 1399. *Discussio in Consilio rogatorum de mittendo nobilium ad accipiendam possessionem noviter acquisitam.*

Die XIII februarii 1399. In Consilio rogatorum. Ball. XXVIII.

Prima pars de mittendo tres nostros nobiles cum istis ambassatoribus domini regis ad ipsas villas ad accipiendam possessionem. (Nije prihvaćeno.)

Secunda pars de mittendo quatuor. Captum per XVI.

Prima pars de dando ipsis nostris nobilibus unum famulum equestrem pro quolibet ipsorum. Captum per XVI.

Secunda pars de dando cuilibet ipsorum duos. (Preertano.)

(Sa strane piše: pro nobilibus ituris ad villas etc.)

Prima pars de dando ipsis nostris nobilibus triginta homines pedestres et vicecomites. (Preertano.)

Secunda pars de dando ipsis quadraginta et vicecomites. Captum per XVIII.

Prima pars de dando ipsis nostris ambassatoribus unum famulum pedestrem pro quolibet. (Preertano.)

Secunda pars de dando eis duos pro quolibet. Captum per XXII.

Prima pars de dando sallarium ipsis nobilibus ituris. Captum per XII.

Secunda pars de non dando. (Preertano.)

Prima pars de dando nobilibus pro quolibet yperperos decem pro toto ipso viagio. Captum per XVII.

Secunda pars de dando ipsis grossos XVII pro quolibet et qualibet die. (Preertano.)

Prima pars de taxando expensam ipsis nostris ambassatoribus cum suis famulis. (Preertano.)

Secunda pars de non taxando. Captum per omnes.

Prima pars de dando grossum unum et expensam cuilibet famulo ipsorum nobilium pro qualibet die. (Precrtano.)

Secunda pars de dando duos grossos et expensas. Captum per XXVI.

Prima pars de dando ipsis hominibus astante pro quolibet die grossos tres. (Precrtano.)

Secunda pars de dando duos cum dimidio et non aliud. Captum per XX.

Prima pars quod ipsi nostri nobiles faciant expensas ipsis ambaxatoribus domini regis et suis famulis. Captum per omnes.

Secunda pars de non faciendo. (Precrtano.)

Electio predictorum quatuor nobilium.

ser Valchus de Proculo

ball. XVII, contra ball. XII

ser Nicholaus P. de Poca

ball. XVIII

ser Andreas de Volzo

ball. XXII

ser Theodorus de Prodanello

ball. XX

Die XVII februarii 1399. In Consilio rogatorum. Ball. XXVIII.

Prima pars de confirmando comissionem hic lectam, factam quatuor nobilibus nostris ituris ad accipiendam possessionem terrarum, excepto quod de portando poviliam. Captum per omnes.

Secunda pars de non firmando. (Precrtano.)

Pro comite villarum. Prima pars de mittendo unum nobilem ad ipsas terras pro comite (u tekstu piše capite) ipsarum villarum. Captum per XVIII.

Secunda pars de populo. (Precrtano.)

Prima pars de dando ipsi nobili quatuor equos de equis nostri comunis et conducat quatuor famulos duos equestres et duos pedestres, faciat expensam et det salarium ipsis famulis et habeat pro suo salario et expensam et pro salario et expensam ipsorum famulorum et equorum yperperos octuaginta pro uno mense. Captum per XVIII.

Secunda pars quod habeat yperperos LXXV. (Precrtano.)

Electio ipsius nobilis

ser Andeas de Mence

ball. XVI die XXI februarii recessit de Ragusio.

Prima pars de expendiendo predictos quatuor nobiles isto sero cum pena.

Secunda pars de induciando. (Precrtano.)

Prima pars de dando libertatem domino Rectori et suo Minori consilio de faciendo comissionem dicto nobili qui ibit ad ipsas villas qualiter debet se regere.

Secunda pars de faciendo comissionem hic. (Precrtano.)

Reformationes 31, 127'—128'

3) 14. III 1399. *Odredbe Velikog vijeća o sucima, granicama, odvjetnicima u Primorju.*

14. III 1399. *Consilium maius pro ordinibus terrarum Raguseis concessarum, pro iudicibus fiendis super confiniis, pro advocatis super predictis.*

In Maiori consilio, die XIII mensis marcii 1399. Ball. LXXVII.

(Sa strane: pro ordinibus terrarum nobis concessarum.)

Prima pars de deliberando modo super ordinibus productis super facto comitis et terrarum novarum. (Precrtano.)

Secunda pars de induciando. Captum per LXVI.

(Sa strane: pro iudicibus fiendis super confiniiis.)

Die XVIII Aprilis 1399. In Maiori consilio. Ball. CIII

Prima pars est quod non obstantibus aliquibus ordinibus hactenus factis de faciendo iudices ad cognoscendum, terminandum et confirmandum confinia inter territoria comunis nostri nobis data in terram firmam et territoria specialium personarum. Captum per centum.

Secunda pars de non faciendo aliquos. (Precrtano.)

Prima pars est de faciendo et eligendo in Maiori consilio duodecim iudices de XII sclatis de Ragusio, uidelicet unum pro sclata ad cognoscendum, terminandum et confinandum dicta confinia. Captum per LXXX.

Secunda pars de faciendo pauciores. (Precrtano.)

Prima pars est quod inter dictos iudices non possit esse nec eligi aliquis sceu aliqui qui haberent uel possiderent modo aliquo possessiones in comitatu nostro que confinarent cum dictis terris noviter datis comuni nostro et dividendis, nec filii dictorum habentium vel possidentium. Captum per centum.

Secunda pars de faciendo aliter. (Precrtano.)

Prima pars est quod dicti duodecim iudices eligendi qui remanebunt, debeant ire ad locha et confinis territoriorum predictorum et videre et audire iura quorumlibet et examinare memorias personarum et instrumenta et scripturas et quelibet alia iura, que coram eis producentur, hostentur et allegabuntur tam pro parte comunis nostri quam specialium personarum et quecumque alia iudicia et evidentia dictis iudicibus videbitur ad maiorem declarationem dictarum confinium. Et quicquid cognitum fuerit confirmatum, declaratum et determinatum per predictos duodecim iudices sceu per illos ex eis qui poterunt sedere de terminatione sceu per maiorem partem ipsorum sit firmum et ratum et eorum determinationes fiant ad bussollas cum ballotis secundum consuetudinem nostrorum consiliorum et scribantur ordinate et deinde faciant illas poni libris canzellarie. Captum per CII.

Secunda pars est de faciendo aliter. (Precrtano.)

(Sa strane: pro advocatis super predictis.)

Item quod elligantur in maiori consilio duo advocati pro communi de duabus sclatis que non sint de sclatis dictarum XII iudicum et quod dicti advocati debeant ire cum dictis iudicibus ad tenendum et defendendum omnia iura comunis et dictarum terrarum dividendarum per comune. Captum per LXXXXI.

Secunda pars de faciendo aliter. (Precrtano.)

Prima pars est quod quilibet qui elligetur pro iudice vel avvocato ut superius dictum est et refutabit solvat pro pena communi perperos centum et qui ambulat per plateam non habeat excusam. Captum per LXXX.

Secunda pars quod solvat pro pena perperos quinquaginta. (Precrtano.)

Prima pars est quod dicti iudices et advocati vadant ad dicta loca et confinia, alio salario. Captum per C.

Secunda pars de providendo aliter. (Precrtano.)

Prima pars est de dando predictis iudicibus et advocatis unum famulum pro quolibet eorum et ultra illos unum expeditorem pro omnibus istis et quoquos. Captum per LXXXX.

Secunda pars est de faciendo aliter, scilicet de dando pauciores. (Preertano.)

Prima pars est de tachsando sceu limitando predictis iudicibus et advocatis et famulis ituris cum eis expensas hominis, eorum et pro equis illis dandas per comune. Captum per LXXI.

Secunda pars est de non limitando dictas expensas. (Preertano.)

Prima pars est de dando famulis ituris cum predictis iudicibus et advocatis ultra expensas horis grossos duos pro quolibet die quo stabunt in dicto viagio. Captum per LXVII.

Secunda pars est de dando predictis grossos I ÷ pro quolibet ipsorum. (Preertano.)

XII iudices super confiniis.

ser Francho de Baxilio

ser Michiel de Luchari

ser Andrea Dobre de Binçollo

ser Jacomo de Gondulla

ser Blaxio de Sorgo

ser Aluis de Goçe

ser Natal de Proculo

ser Michiel de Resti

ser Nicola de Mençe

ser Nicola de Poça

ser Clemens de Bodaça

ser Piero de Palmotta

Reformationes 31, (1)79'—(1)183.

4) 17. V 1399. *Odredbe Velikog vijeća o izboru knezova Primorja.*

17. V 1399. *Ordines Consilii Maioris de electione comitum Terrarum Novarum.*

Die XVII mensis maii, 1399. In Maiori consilio. Ballote LXXV.

(Sa strane; pro comitibus terrarum.)

Prima pars est de deliberando super ordinibus fiendis et portatis pro comitibus mittendis ad regimen villarum et terrarum nuper acquisitarum et concessarum comuni per regem et barones Bossine. Captum per LX.

Secunda pars est de induciando super predictis. (Preertano.)

Prima pars est de faciendo et eligendo unum comitem ad regimen dictarum villarum et terrarum pro uno anno proxime futuro qui elligatur in maiori consilio cum salario modis, condicionibus et ordinibus quibus ordinabitur super hoc. (Preertano.)

Secunda pars est de elligendo pro minori tempore. Captum per LVII.

(Sa strane: pro electionibus dictorum comitum.)

Prima pars est de faciendo et elligendo dictum comitem ut premittitur pro tribus mensibus. Captum per XLI.

Secunda pars est de elligendo ipsum pro quatuor mensibus. (Preertano.)

Prima pars est de dando dicto comiti ad dictum regimen equos de equis communis et quod ipse comes nutriat eos eius expensis pro tempore quo stabit ad dictum regimen. Captum per LXVIII.

Secunda pars est quod dictus comes emat sibi eius expensis dictos equos tenendos ad dictum regimen. (Precrtano.)

Prima pars est quod dictus comes debeat habere secum ad dictum regimen famulos sex. Captum per XLII.

Secunda pars est quod habeat famulos . . . (Precrtano.)

Prima pars est quod minus consilium debeat invenire dictos sex famulos conducendos per dictum comitem, ad dictum regimen et det eis salarium de denariis camere, et ipse comes teneatur eis facere expensas horis expensis ipsius comitis. Captum per LIIII

Secunda pars est quod dictus comes inveniatur sibi dictos famulos et det eis salarium et expensas hominis (!) expensis comitis. (Precrtano.)

(Sa strane: pro famulo dictorum comitum.)

Prima pars est de dando arbitrium dicto minori consilio inveniendi dictos famulos et dandi eis de salario pro quolibet ipsorum quantum dicto consilio videbitur ab yperperis tribus infra ad rationem mensis. Captum per XLIII.

Secunda pars est quod dictum minus consilium possit dare dictis famulis de salario quantum dicto consilio videbitur a grossis treginta infra pro quolibet mense. (Precrtano.)

(Sa strane: pro dictis comitibus.)

Prima pars est de dando dicto comitti pro eius salario et eius expensas horis ac expensas horis famulorum quos debet habere ad dictum regimen ac pro expensis equorum yperperos quinquaginta quolibet mense. Captum per LXVII.

Secunda pars est de dando dicto comiti pro predictis yperperos quadraginta quinque. (Precrtano.)

Prima pars est quod comes ut premittitur ordinatur habeat merum et liberum arbitrium et plenariam potestatem per dictas teras et villas regendi, cognoscendi, procedendi et sentenciandi et condepnandi omnibus causis civilibus et criminalibus in totum et per totum sicut habet comes Stagni in Stagno et cum consuetudinibus Stagni. Captum per LIII.

Secunda pars est quod dictus comes habeat dictam auctoritatem in civilibus tam pro criminalibus vero, possit intromittere et tenere malefactores et illos mittere Ragusium ubi super predictis iusticia ministretur. (Precrtano.)

Prima pars est quod dictus comes nec aliquis ex eius famulis qui cum eo fuerint ad dictum regimen non possint facere mercancias, nec tabernam tenere per totum tempus quo fuerint in dicto regimine, sub pena yperperorum viginti quinque pro quolibet contrafaciente et qualibet vice. Et quilibet possit accusare et teneatur de credencia et habeat medietatem dicte pene si per eius accusam veritas reperietur. Captum per LXXIIII.

Prima pars est de elligendo dictum comitem sine pena si refutaverit. Captum per LXI.

Secunda pars est de eligendo dictum comitem cum pena yperperorum viginti quinque per eum solvendum comuni Ragusii si reffutabit. (Precrtano.)

5) 23. V 1399. *Odredbe Velikog vijeća o Primorju.*
23. V 1399. *Ordines et provisiones super terris et villis noviter acquisitis.*

Die XXIII maii 1399. Indictione VII. In Maiori consilio. Ball. LXXXVIII.

(Sa strane: pro ordinibus super terris acquisitis.)

Prima pars est de deliberando super ordinibus portatis super terris nuper acquisitis per comune et super divisionem ipsarum. Captum per XLVII.

Secunda pars est de induciando usque ad diem lune salvo quod super electionem partitorum mittendorum ad dictas contratas. (Precrtano.)

Die ultra scripto XXXIII mai 1399. In ultra scripto Maiori consilio. Ballote LXXXVIII.

(Sa strane: ordines super predictis terris.)

Infrascripti ordines et provisiones capti et firmati super terris et villis noviter acquisitis per comune Ragusii de Churilla versus Stagnum et Punctam Stagni prout sequitur, videlicet:

Quod super terris et villis predictis olim jam multis ellapsis temporibus comuni nostro Ragusii collatis et privilegiatis per bone memorie Stephanum imperatorem Rassie, Servie et Bulgarie etc. et deinde dicto comuni nostro confirmatis per regiam Maiestatem Hungariae, licet pro tunc aliis intervenientibus impedimentis et occupationibus sub possessio et dominio comunis nostri non perventis. Nunc autem divina favente gracia ad bonum statum et auumentum civitatis et comunis Ragusii per regem et barones Bossine dicte civitati et comuni Ragusii eciam collatis et confirmatis et cum pleno possessio et dominio ipsarum sub potestate nostra consignatis. Talles ordines et provisiones reformantur. Et dividantur ipse terre et ville Christi nomine invocato prout inferius sunt notati.

Quod dicte terre et ville haberi debeant in possidendo illas et testando et vendendo et transferendo et accipiendo pro debitis et in tenendo rationem paesanis et factis villanorum et in omnibus aliis prout sunt ordines super Stagno et Puncta Stagni. Captum per LXXXI.

Item quod omnes pasture sint comunes, animalibus habitatorum dictarum terrarum et villarum, et Stagni et Puncte, insullarum nostrarum Ragusii cum comitatu suo, que animalia possint paschulare per omnes terras non laboratas in dictis contratis absque impedimento vel contradictione patroni seu patronorum ipsarum terrarum, salvo quod in gaiis dimissis pro pasturis bovium aratorium per habitatores ville. Et non possit prohibere una villa alteri seu una contrata alteri pascere animalia unius contrate in aliam contratam salvo in gaiis suis possint vetare pasturam. Captum per LXVIII.

Item quod omnia nemora dictarum contratarum sint comunia pro possendo facere ligna in illis, omnibus de Ragusio et comitatus, insularis nostris, paesanis et illis de Stagno et Puncta, exceptis paucis singularibus arboribus dimissis per patrones penes aquas et domos aut in certis aliis locis laboreriorum. C. p. LXIII.

Item quod omnes aque vive sint comunes pro abverando cuilibet et quilibet fons habeat spacium (u tekstu piše sapacium) unius soldi terre circum circha. Et similiter omnes loque seu gurgia que sunt ad presens per

contratam et habeant dictum spacium terre pro qualibet ipsarum. C. p. LXXXII.

Item quod aliquis non possit facere molendinum nec fullos a fullando in dictis contratis super aliqua aqua ipsarum contratarum salvo quod comune Ragusium quod possit facere molendinum et molendina et fullos a fullando in quolibet loco dictarum contratarum ubi dicto comuni videbitur et placebit. C. p. LXXXIII.

Item quod aliquis in specialitate nec per comune possit facere salinas in loco aliquo dictarum contratarum. Et quod aliquod terrenum non dimittatur propter posse facere salinas super eo aliquo tempore. C. p. LXXXVII.

Item quod aliquis non possit hedificare vel facere hedificari domum de muro, vel cum calcina aliquo modo in loco aliquo dictarum contratarum nec coperire cuppis, sub pena yperperorum centum et destruendi dictam domum hedificatam de muro vel calce sceu copertam cum cuppis pro quolibet contrafaciente. Et quilibet possit accusare et habeat medietatem pene si per eius accusam veritas reperietur et teneatur de credencia, salvo quod comune Ragusii pro suis opportunitatibus possit facere domos et ecclesias de muro cum calcina et coperturas de cuppis prout dicto comuni videbitur. C. p. LXXXIII.

Item quod aliquis non possit pastinare vites pro vinea in aliquo loco dictarum contratarum modo aliquo nec ingenio sub pena yperperorum ducentorum et erradicandi pastinum et qui accusabit habeat medietatem dicte pene et teneatur de credencia, hoc salvo quod quilibet possit facere et habere pergullas penes domum que non excedant ultra quartam partem unius soldi terre pro qualibet domo habitante. C. p. LIII.

(Sa strane: pro vineis incidendis.)

Item quod omnes vinee a vino villanorum non intelligendo de zarinis que ad presens sunt per dictas contratas debeant incidi et erradicari per comune Ragusii per totum mensem octubris proxime futuri et non alii arbores a fructibus. Et exceptis pergullis que ad presens sunt que usque ad quantitatem quarte partis unius soldi dimitti debeant in loco predicto, videlicet penes domos habitantes. C. p. LII.

Item quod vinee zarine de quibus supra fit mencio debeatur incidi et erradicari per comune Ragusii quando incidentur alie vinee villanorum. C. p. XLV.

Item de introitibus dictarum terrarum anni presentis quartam bladorum que colligentur in ipsis non veniet in comune. C. p. XLV.

Item quod aliquis de villanis Staree, Insularum, Stagni et Puncte modo aliquo non possit ire ad habitandum in dictis contratis acquisitis. C. p. LXX.

Item quod omnes villani habitatores dictarum contratarum sint franchi et exempti ab onere posendi illos mittere in galleam vel alia fusca armata et a quolibet alio angaridio, salvo quod a custodia dictarum contratarum et succursu Stagni et comitatus nostri per annos quinque proxime futuri. C. p. LXXIII.

Item quod dicte contrate et habitantes in illa habeantur et tractentur in omnibus et per omnia pro districtu et comitatu Ragusii prout est contrata Stagni et Puncte et habitantes in ipsa contrata Stagni et Puncte. C. p. LXXXVI.

(Sa strane: pro partitoribus dictarum terrarum.)

Item quod per Maius conscilium elligantur quinque partitores omnium terrarum predictarum contratarum de quinque sclatis qui debeant ire ad dictas terras et mensurare et dividere illas omnes, cum bonis scripturis mensurarum et signalium de graniciis que sint sufficientia prout fuit divisa Puncta Stagni de Ponique usque Loiste, de contrata in contrata. Et reducere ad Maius conscilium ad ponendum in eo sortes decennorum et trahere de capello qualiter et quibus tanget. C. p. LXXX.

Item quod dicti partitores habeant de salario pro eorum personis de bonis nostri comunis yperperos centum pro quolibet ipsorum et habeant secum quindecim famulos in totum, qui habeant ab yperperis tribus infra pro quolibet singullo mense de salario et expensori dari possit perperos quinque et habeant octo equos. Et habeant pro expensis hominis omnium yperperos decem quolibet die. Et si eis aliquid superabit de denariis predictis illud superfluum comuni restituere teneantur. C. p. LXXXII.

Item quod quilibet qui eligetur et refutaret solvat pro pena yperperos quinquaginta et qui vadit per plateam non habeat excusam. C. p. LVIII.

Et suprascriptis omnibus partibus pro positis et captis ut supra secunda pars et de corrigendo.

Reformationes 31, (1)87—(1)88.

6) 30. V 1399. *Odredbe Velikog vijeća o diobi Primorja.*

30. V 1399. *Ordines Consilii maioris de divisione Terrarum Novarum.*

Die penultimo maii 1399. In Maiori consilio. Ball. centum.

(Sa strane: super partitoribus terrarum.)

Prima pars est quod partitores electi ad dividendum terras nuper acquisitas per comune, videlicet de Churila versus Stagnum et Punctam, per ordines hic lectos teneantur dividere dictas terras secundum quod eis committetur per maius conscilium, videlicet prout tenebantur sapientes electi ad dividendum Punctam Stagni. C. p. LXXI.

Secunda pars est quod non tenentur predicta per eorum oppositiones. (Prectano.)

(Sa strane: super modis parciendi terras.)

Prima pars est de deliberando nunc qualiter dicti partitores debeant dividere terras predictas aut ad decennia et ab inde infra ubi fuerit oportunum, aut de villa ad villam. C. p. LXXIII.

Secunda pars est de induciando super hoc et commitendo dictis partitoribus quod vadant et mensurent omnes villas dictarum contratarum de villa in villam et compensare de bono terreno ad malum terrenum et prout invenerint illico nobis significant et habita informatione ab eis de eo quod repererint tunc deliberare qualibet debeant dividere. (Prectano.)

Prima pars est quod dicti partitores debeant dividere dictas terras ad decenia et ab inde infra ubi fuerit oportunum, ponendo signallia et granaças signalium et de predictis faciendo scripturas et declarationes oportunas. C. p. LXVIII.

Secunda pars est de dividendo ipsas terras de villa ad villam ponendo signalia et graniças signalium et de predictis faciendo scripturas et declaurationes oportunas. (Precrtano.)

In ultra scripto Maiori consilio.

Prima pars est de reservando aliqua decenia ultrascripturarum terrarum de Churilla versus Punctam Stagni pro comuni in locis ubi eveniet dicto comuni per sortes. (Precrtano.)

Secunda pars est de non reservando. C. p. LIIII.

(Sa strane: pro partitoribus terrarum.)

Prima pars est quod partitores dictarum terrarum debeant assignare de dictis terris pro Stanciis comitis dictarum terrarum sceu aliorum officialium comunis, in Slano in aliquo bono loco ubi videbitur ipsis officialibus pro domo, curia et orto soldos quinque terre. Et in Dobre tantumdem. C. p. LXXXXV.

Secunda pars est de corrigendo dictum capitulum. (Precrtano.)

(Sa strane: pro divisione dictarum terrarum.)

Item de dictis terris detur cuilibet nobili de Ragusio etatis illorum de Maiori consilio una pars pro quolibet, et cuilibet nobili etatis annorum decemocto infra usque ad annos duodecim media pars pro quolibet, et cuilibet filio nobilis de Ragusio masculo etatis annorum duodecim infra usque ad etatem unius diei quarta pars pro quolibet. Item cuilibet ex nobilibus suprascriptis cuiusvis trium etatum predictarum qui sit caput domus, videlicet ad unum pro domo ultra id quod dictum est superius quartum unius partis pro quolibet ipsorum. C. p. LXVI.

Secunda pars est de corrigendo. (Precrtano.)

Prima pars est de dando de dictis terris ambassiatoribus qui fuerunt in Bossina et obtinuerunt dictas terras videlicet ser Junio de Georgio et ser Mihaeli de Resti et ser Nicolao de Goçis de plathea qui fuit impetrator dictarum terrarum pro comuni nostro invicem cum dictis ambassiatoribus in signum recognitionis eorum boni portamenti circha predicta una pars pro quolibet ipsorum ultra id quod eveniet in partem ut supra. C. p. LXXVIII.

Secunda pars est de corrigendo. (Precrtano.)

Prima pars est de dando centum hominibus de populo Ragusii videlicet uni pro domo et non pluribus elligendis per consilium Rogatorum mediam partem in dictis pro domo qualibet ipsorum electorum. Et centum aliis domibus populi Ragusii elligendis per dictum consilium Rogatorum in dictis terris quartam partem unius partis pro qualibet ipsarum domorum. (Precrtano.)

Secunda pars de corrigendo. Captum per LXX.

Prima pars est de dando popularibus nostris videlicet quibus deliberaverint per consilium de dictis terris partes septuagintaquinque. (Precrtano.)

Secunda pars est de dando eis partes quinquaginta. C. p. LV.

(Sa strane: pro modo dividendi partes L in populares.)

Prima pars est quod Minus consilium elligat tres officiales qui portent modum dividendi dictas partes quinquaginta in populares et quomodum portarent ad presens Maius consilium ad deliberandum super eo. C. p. LXVIII.

Secunda pars est de deliberando nunc in presenti consilio de dicto modo. (Precrtano.)

In ultrascripto Maiori consilio.

(Sa strane: super basticis terrarum.)

Prima pars est de reservando de dictis terris decem partes propter dare de eis basticis qui habuerunt sub se domos villanorum in dictis villis et terris et volent remanere nostri subditi habitantes in ipsis terris et nolent esse subiectos ad corticandum salvo quod comuni Ragusino nec tenere villas prohibitas tenere Raguseis, qui examinentur per consilium Rogatorum et detur de ipsis decem partibus illis basticis quibus determinabitur per consilium predictum in illis locis quibus dicto consilio non dando alicui ipsorum ultra partem unam. Et ex ipsis partibus aliqua restabit et remaneat in comune. (Precrtano.)

Secunda pars de corrigendo. C. p. L.

Prima pars est de induciendo super basticis dictarum contratarum et de tastando qui ipsorum voluerit remanere in dictis contratis et portando ad Maius consilium. C. p. LXIII.

Secunda pars est de deliberando nunc. (Precrtano.)

(Sa strane: pro partibus dandis nobili videlicet viventibus et natis usque in die presentem.)

Prima pars est quod partes dictarum terrarum dande nobilibus Ragusinis ut supra captum est dari debeant illis qui ad presens vivunt quarumlibet dictarum etatum et illis qui nati sunt usque in presentem diem in seculo viventibus. Et quod si ex eis aliquis decederet ab hodie in antea non sit eis preiudicium quominus partem suam habeant queadmodum si superviverent. Et e converso qui de cetero nascentur non debeant poni ad numerum illorum quibus dari debent partes de terris predictis per comune ut supra captum est. C. p. LXXXIII.

Secunda pars est quod dentur partes solummodo illis qui supervivent et nati erunt in seculo quando ponentur sortes decenorum ad capellum. (Precrtano.)

Reformationes 31, (1)89—(1)90.

7) 8. VII 1399. *Odredba Velikog vijeća o dodjeljivanju zemlje crkva-ma i o ne davanju zemlje baštici-ma u Primorju.*

8. VII 1399. *Ordo Consilii maioris de dando ecclesiis et de non dando basticiis (gentilotis) terram in Terris Novis.*

Die VIII julii 1399. In Consilio maiori. Ball. LXII.

(Sa strane: pro terris de Churilla pro ecclesiis.)

Prima pars est de dando de terris de Curilla versus Puntam Stagni nuper acquisitis per comune pro cimiteriis ecclesiarum in dictis contratis ad unum soldum pro qualibet ecclesia videlicet pro XV ecclesiis usque ad viginti. Et de committendo partitoribus nostris dictarum contratarum quod debeat dimittere et assignare dictum soldum pro cimiterio dictis ecclesiis cuilibet illis videbitur a numero XV usque viginti soldos terrarum C. p. LX.

Secunda pars est de non dando. (Precrtano.)

Prima pars est de dando aliquam partem bastictis dictarum contratarum in contratis predictis. (Precrtano.)

Secunda pars de non dando eis partem aliquam. C. p. XLVII.

Reformationes 31, (1)91

8) 9. VII 1399. *Odredba Velikog vijeća o davanju zemlje plemićima koji nisu nazočni u Dubrovniku i općenito o diobi zemlje u Primorju.*

9. VII 1399. *Ordo Consilii maioris super nobilibus absentibus et pro partibus in Terris Novis.*

Dio VIII iulii 1399. Indictione VII. In Maiori consilio. Ball. LXI.
(Sa strane: pro nobilibus absentibus.)

Prima pars est de dando partem in terris de Curilla versus Punctam Stagni dividendis per comune ser Matheo de Bucignollo, ser Giucho de Martinussio et ser Nichxe de Bodaça nobilibus de Ragusio iam diu absentibus a civitate Ragusii prout captum dari aliis nobilibus de Ragusio, veruntamen reservando partes tangentes predictos et quilibet predictorum nominatorum in comune donec probabitur legiptime quod supervixerint et vivi fuerint in hoc seculo usque ad diem penultimum mensis maii proxime preteritum cum per aliquos eorum seu per eorum atinentes probabitur legiptime. De vita alicuius usque ad dictam diem quod pars illius de quo fuerit probatum vixisse usque tunc assignatur eidem. C. p. LIII.

Secunda pars est de non dando eis partem. (Precrtano.)

Prima pars est de ponendo terminum predictis infra quem debeat probari de eorum vita, videlicet vixisse usque ad diem predictam penultimam maii. C. p. XXXVIII.

Secunda pars est de non ponendo eis terminum viginti annorum proxime futuri ad probandum eorum vitam fuisse usque ad dictam penultimam diem maii proxime preteriti. C. p. XXXI.

Secunda pars est de dando eis terminum quinque annorum. (Precrtano.)

(Sa strane: pro partibus Terrarum Novarum.)

Prima pars est de faciendo de terris de Curilla versus Stagnum dividendis per comune partes ducentas et nonaginta et ille partes que restabunt ultra numerum partium assignandarum nobilibus de Ragusio assignetur et dentur popularibus Raguseis ultra numerom partium captarum dandarum illis. C. p. XLI.

Secunda pars est de stando sicut stamus. (Precrtano.)

Reformationes 31, (1)92

9) 11 VIII 1399. *Odredba Velikog vijeća o dodjeljivanju zemlje u Primorju pučanima i nezakonitim sinovima vlastele.*

11. VIII 1399. *Ordo Consilii maioris super popularibus et bastardis.*

Die XI augusti 1399. In Maiori consilio. Ball. LXXXV.

Prima pars est de induciando super sortiendis popularibus quibus debent dari de terris acquisitis per comune et quod primi officiales qui portaverunt populares in scriptis iterato recipiant eorum cetulas et ad dant et de aliis qui non sunt scripti quot eis videbitur oblitos. (Precrtano.)

Secunda pars est de deliberando nunc et de addendo illos qui recondabant oblitos. C. p. XLVIII.

Prima pars est de dando XL domibus popularum nostrorum partem in terris predictis pro quolibet domo. C. p. LV.

Secunda pars est de dando solummodo treginta domibus mediam partem pro qualibet domo. (Precrtano.)

Prima pars est de cognoscendo in presenti consilio quibus domibus popularum debeat dari pars in terris predictis. (Precrtano.)

Secunda pars est de committendo minori numero (bit ée valjda consilio). C. p. LVIII.

Prima pars est de non dando partem in terris predictis bastardis nobilium de Ragusio qui sunt sub potestate patrum. Et aliis bastardis qui sunt in eorum potestate de dando et non dando prout determinabitur et videbitur illis qui habebunt sortiri partes dandas popularibus. C. p. LII.

Secunda pars est de faciendo aliter. (Precrtano.)

Prima pars est de elligendo XII officiales de Maiori consilio de XII sclatis qui habeant elligere et sortiri populares quibus dari debeant in terris et id quod facerent in predictis dicti XII firmum sit. (Precrtano.)

Secunda pars est de committendo hec Minori consilio et id quod faciet dictum Minus consilium in predictis sit firmum. C. p. XLV.

Reformationes 31, (1)92—4.

- 10) 12. VIII 1399. *Odredba Velikog vijeća o vinu u Primorju.*
12. VIII 1399. *Ordo Consilii maioris pro vino.*

In Maiori consilio. Die duodecim mensis augusti 1399. Ball. LXXXVIII.

Infrascripti ordines fuerunt producti et capti et firmati pro terris noviter acquisitis pro vino etc.

Primo quod vinum de Stagno vel Puncte modo aliquo nec ingenio aliquo non possit portari per mare ad terras noviter acquisitas per nostrum comune per mare ab isto latere sine pena contenta in ordinibus Ragusii, videlicet quod vinum forense nec de Stagno non ponatur in Ragusio sed bene possit portari per terram et per mare ab alio latere. C. p. 82.

Item quod nullum vinum forense possit portari ad dictas terras per mare nec per terram sub predicta pena. C. p. 82.

Item quod in dictis terris possit teneri tabernam. C. p. 76.

Item quod vinum istius anni presentis quod colligetur in dictis terris novis tam de villanis quam de zarinis non possit aliquo modo navigari per mare nec portari per terram Ragusium nec in districtum Ragusii sub pena illorum qui portarent vinum forense Ragusium. C. p. 82.

Item quod per gratiam dimissum est et sit vinum istius anni villanis ipsarum nostrarum terrarum novarum qui laboraverunt vineas in ipsis terris secundum quod eis fuerit dimissa et relaxata per nos non intelligendo de vino zarinarum. C. p. 82.

Item quod vinum predictarum zarinarum istius anni sit et dimittatur per gratiam patronibus quorum erat. C. p. 52.

Reformationes 31, (1)94

11) 29. VIII 1399. Nova odredba Velikog vijeća o davanju zemlje nenazočnim plemićima.

29. VIII 1399. Ordo nova Consilii maioris super partibus terrarum datis absentibus nobilibus.

Die XXVIII mensis augusti 1399. In Maiori consilii. Ball. LXXXV.

(Sa strane: pro partibus terrarum datis absentibus.)

Prima pars est quod ser Matheus de Bucignollo, ser Johannes de Martinussio et ser Nixa Gheorgi de Bodaça absentes de Ragusio et de quorum vita dubitatur non ponatur in numero viginti novem decenorum terrarum de Churilla versus Punctam Stagni nuper acquisitarum per comune, sed quandocumque per aliquem eorum probabitur secundum partem captam aliquem ipsorum fuisse vivum in hoc seculo ad tempus partis capte de partibus dandis nobilibus Raguseis quod predictis sceu predicto qui probabitur vivisse in hoc seculo dicto tempore comune teneatur dare partem in dictis terris quantum eis sceu ei tangeret ad presens et donec dabit ei dictam partem a die quo fuerit probatum de vita illius sive illorum comune teneatur annuatim dare ei pro introitu partis sue, quam debet habere tantum quantum convenientur respondebunt partes in dictis terris et quantum determinabitur per Maius consilium. C. p. LXXXVIII.

Secunda pars est de recipiendo ex nunc in comune partes que venient predictis pro assignando eis, illas cum probatum fuerit de eorum vita ut prius fuit captum. (Precrtano.)

Prima pars est de retinendo in comune villam Lissec nuper acquisitam per comune. C. p. LX.

Secunda pars est de partiendo dictam villam in speciales personas. (Precrtano.)

Reformationes 31, (1)95.

12) 17. VIII i 30. VIII 1399. Odluke Velikog i Malog vijeća o pisaru i upisu decena u katastik.

17. et 30. VIII 1399. Ordo et deliberatio Consilii maioris et minoris de cancellario, et decenas in Terris Novis in carta pergamena (cathastico) facere scribi.

Die XVIII mensis augusti 1399. In Maiori consilio. Ball. LXIII.

(Sa strane: pro dompno Petro de Albis.)

Prima pars est de providendo dompno Petro de Albis misso pro cancellario cum partitoribus villarum et terrarum noviter acquisitarum comuni nostro pro eius mercede et labore de perperis treginta complendo scripturas. C. p. LVIII.

Secunda pars est de providendo ei de perperis vigintiquinque. (Precrtano.)

Reformationes 31, (1)95.

In Minori Consilio. Die penultimo augusti 1399.

Ser Stephanus de Sargo et ser Marinus de Goçicho electi fuerunt officiales ad faciendum poni in ordine decenia terrarum novarum et ipsa trahi et scribi facere carta pergamena et scribi per ordinem.

Reformationes 31, 66.

13) KATASTIK (CATHASTICUM) »DIVISIONI DEI DECENI DI TERRE NOVE 1399 ADI 9 GIUGNO«

Uvod (introductio).

Qui cominça alo nome de Dio e dela Vergene madona sancta Maria et prohemio declarativo nelo liuro deli dexeni partidi sulo teren dela contrada nuovamente acquistada come et a che muodo sono partidi. Et a chi sono dati come apar dezo, ouer nelo presente liuro.

Laude e gluoria sia del altissimo Dio pare e figlio e spirito sancto. E dela sua madre sanctissima gloriosa Vergene madona sancta Maria. E delo beatissimo martire e pontificio glorioso miser sancto Biaxio protector e governadore munifico Confalone delo pacifico stado dela cita de Raguxa, e de tutta la corte celestiale Amen.

Mediante la grazia deli quali con lo aiuto dela divina maiestade alo nome delo nostro segnor Yhesu Xristo. Nui ser Volço de B. de Babalio, ser Natale de Proculo, ser Stephano de Sorgo, ser Gauçe de Poça, et ser Marin Goçcho de Goçe. Partidori ellecti per li Consigli de Raguxa dele terre dela Contrada nuovamente acquistada començando de Curilla la via de ponente fina ali confini de Thopola e de Ymotiça inclusivamente. Ala qual contrada nui preditti partidori partindone de Raguxa per comandamento dela Signoria dela detta terra secondo la comission a nui data començasemo a mensurar le dicte terre dela detta contrada començando de Curilla in auanti neli Mille trecenti nouanta e noue, a di sey delo mese de Çugno. Discorendo la detta contrada per tutto e uegando oculada fede piani, custiere, ualle e ualixelle, dolci e uertaçe la marina et uile, montagne infra la terra fina ali confini deli schiaui tereni a belli a semenar a ogni biaua tutti li misurassemo piu uetto e destramente che nui habiamo posuto, neli qual trouassemo in summa circha de soldi VIII^M VI^C XXX deli quali sufficienti memoriali retignissimo per illuminar el nostro intellecto chiaramente nelo fatto delo partir li dexeni debitamente. Li qual tereni ouer contrada discorsa e mesurada raxoneuelmente. Avisamoni acompensar li detti tereni per acordar li dexeni differenciando infra li buoni e menche buon tereni. E de uolunta concordauole preso e deliberado per tutti partissimo la ditta contrada in dexeni vinti e noue, cauando croce † ouer grançe in pietre ferme ouer sassi, infra li ditti dexeni in piu luogi doue era de bisogno. E maximamente infra li detti dexeni e la contrada deli schiaui. E façandone de questo partimento scritture chiare le qual sono asai evidente. Le qual chiareça al la presenta dela uostra signoria le apresentamo monstrandouela scritte e figurade a ponto in lo presente nostro quaderno recolto e scritto per man de dom Piero de Nicho de Biele cognominato de Albis a nui concesso per la uostra Signoria nelo presente mistier per cancelero. Deo gratias.

fol. I

Dexen de ser Nichola de Mence

Alo Nome de dio damo alo primo dexen tutta Ymotiça con tutte le sue raxon. La qual confina da leuante con Thopola mediante le trey croxe † cauade in piere stabelle sotta Luchouaç et in li monti colaterali; la qual Ymotiça ua fina a mar de la parte de Ostro. E dala parte de tramontana confina con la xupa Xapscho, mediante le croxe † cauade in piere sta-

belle. E da ponente confina con dolxi mediante le croxe † cauade in
piere uiue.

Allo detto dexten çontamo Ternouiça la qual fo saselle de Thociol-
nich con tutte le sue raxon e pertinencie fina ali confini Segnadi de
croxe † in piere stabelle.

Ancora alo detto dexten çontamo delo pian de Osglie. Començando
de ponente dala stappa doue sono cauade per † infra Thopola e Osglie.
E ua uerso leuante passi quatrocento fina al aqua detta Briestiça. Me-
diante quatro croxe † cauade in piere uiue. La prima apresso la detta
aqua, la seconda e la terça a pe deli monti colaterali. E la quarta in la
prima cima delo primo monticelo da ostro.

La qual çonta uada con lo dretto suo uerso la tramontana fina la
villa ouer confin de Mosceuichi, mediante le † caude in sassi.

E da Ostro uada fina a mar con li suoi dretti.

Ser Nichola de Mence	parte una, quarta una
Ser Giue de Volço	parte una, quarta una
Andrea de G. de Volço	parte una, quarta O
Polo de G. de Volço	parte una, quarta O
Jachomo de G. de Volço	parte meça, quarta O
Damyam de G. de Volco	parte O, quarta una
Ser Marin de Chaboga	parte una, quarta una
Michiel de M. de Chaboga	parte meça, quarta O
Nichola de M. de Chaboga	parte O, quarta una
Ser Nichola de Giue de Chaboga	parte meça, quarta O
Luxa de Giue de Chaboga	parte O, quarta una
Ser Andrea de Martholo de Volço	parte una, quarta una
Çoane de A. de (M) de Volço	parte O, quarta una
Çore prothouestiario	parte meça, quarta O

fol. II

Dexten de ser Nichola de Poça

Alo segundo dexten damo in Thopola començando da una croxe cau-
ada in piera uiua in cauo delo piano de Thopola da ponente in luogo detto
sotta Lucouaç, con altre dui croxe † cauadi in sassi in li monti colaterali.
Dele qual croxe † ua uerso leuante mesurando per la meçaria delo detto
piano de luogo passi doxento e quaranta, fina le dui croxe † cauade in
sassi da trambi ladi delo detto piano. E ua con li soi dreti la uia de tra-
montana fina ali confini de Mosceuichi mediante le croxe † cauade in
sassi. E la uia de Ostro uada fina a sastedarie mediante el monte detto
Stedriça.

Alo qual dexten çontamo in lo detto piano de Thopola. Començando
dele tre croxe † cauade in sassi nelo terço dexten doue finisce passi do-
xente cinquanta, dati alo terço dexten. E ua uerso leuante passi quatro-
cento fina a le dui croxe † cauade in piere dali ladi a pe deli monti da
Ostro a tramontana. E ua con li suoi dretti fina ali confini de Mosceuichi,
mediante le croxe cauade in sassi †.

E da Ostro uada fina a le prime raxon de Sastedarie mediante li confini segnadi de croxe † cauade in piere uiue. La qual çonta uada con li suoi dretti infra le croxe † con tutti li terreni lauoradi e atti de lauorare. Lassando meço casale de Thopola dato alo terço dexen.

Ser Nichola de Poça	parte una, quarta una
Ruscho de N. de Poça	parte O, quarta una
Palcho de N. de Poça	parte O, quarta una
Ser Marin de Gleya	parte una, quarta una
Palcho de M. de Gleya	parte O, quarta una
Ser Andruscho de Pale de Sorgo	parte una, quarta una
Ser Ziucho de Saraga	parte una, quarta una
Nixa so fratello	parte meça, quarta O
Ser Marin de Getaldo	parte una, quarta una
Matcho suo fratello	parte una, quarta O
Iuançe Sortor (treba sartor)	parte meça, quarta O
Nouach Machiedol	parte O, quarta una
Milcho Volotich con lo fradelo	parte O, quarta una
Obrath Reguth	parte O, quarta una
Matho de Drinchas	parte O, quarta una

fol. III

Dexen de Radin Medanich

Alo terço dexen damo in Thopola terreni. Començando dele croxe † cauade in sassi delo secondo dexen nelo pian de Thopola deli passi doxento quaranta dati alo secondo dexen. E ua uerso leuante passi doxento cinquanta fina ale tre croxe † cauade in piere uiue dui deli ladi a pe deli monti da mar a monte et una in meço. Lo qual dexen ua con lo suo dretto a tramontana fina ali confini de Mosceuichi. E da Ostro fina a Sastedaire, mediante le croxe † cauade in piere vive.

Allo qual dexen çontamo nelo sopradetto piano de Thopola terreni. Començando dele dui croxe † cauade in piere uiue doue finisce li quatrocento passi dati alo secondo dexen in piano. Dale dette croxe † li damo tutto lo auaço delo pian de Thopola fina alla stuppa doui sono confini tra Thopola e Osglie mediante le dui croxe † cauade in sassi, una ala stuppa, l'altra la uia de tramontana nela prima custiera in meço. La qual uia uada con lo suo dretto fina ali confini de Mosceuichi mediante le croxe † cauade in piere uiue. E da Ostro uada fina ali confini de Sastedarie, mediante le croxe † cauade in sassi.

Anchora çontamo allo detto dexen tutti li terreni de sastedarie lauoradi e che lauorarse po, con tutte le sue raxon e pertinencie.

Anchora çontamo allo sopra dicto dexen per luogo dele case in la villa de Thopola terreni in custiera, començando dalo casale uersó l'oponente da una croxe † cauada in sasso a pe delo monte, e ua ad un'altra croxe † in uerso leuante a dretta linea passi cento trentatre. Dale qual croxe uada in su al monte ala prima cima con lo suo dretto a una croxe † cauada in piera immobile infra le case de Thopola ala cima del monte.

Radin Medanich	parte meça
Thomcho e Michoe de Labor	parte meça
Vitcho de Ponçe con li nepoti	parte meça
Luxa e Bencho de Gladicossa	parte meça
Milce Verdiramo	quarta una
Palun de Chalamota	quarta una
Gin Albanese	quarta una
Tuertcho Glauich	quarta una
Zuietcho Turcin con lo fiol	quarta una
Damyran de Marin	quarta una
Maro de Butro	quarta una
Illia de Radouan	quarta una
Lauriça de Rissa	quarta una
Ratcho Veloiuich	quarta una
Marin de Symon	quarta una
Basso de Butro	quarta una
Blaxio de Nadal	quarta una
Ilia de Tripe	quarta una
Marin de Vela	quarta una
Giucho Charauida	quarta una
Brancho Sriedanouich	quarta una
Pripcho Butchouich	quarta una
Giulin Stanisich	quarta una
Iuanis Marchouich con lo fiastro	quarta una
Ratcho de ser Marin de Mence	quarta una
Marin de Besanti	quarta una
Gurcho Masnich con lo fratello	quarta una
Stano Ilych con fratello	quarta una
Pribil e Radich Subani fratelli	quarta una
Andruscho de Rusin	quarta una
Ilia de Poça	quarta una
Angelo Lucich	quarta una
Dobrich de Nale con li fratelli	quarta una
Pascoie de Luxa Ueselchouich con lo fratre	quarta una
Nixa de Ostoia Metigl	quarta una
Nixa de Lone de Dersa	quarta una

fol. IIII

Dexen de ser Andre de Mence

Alo quarto dexen damo terreni in la Villa de Osglie. Començando de 1 aqua detta Briestiça mediante le quatro croxe † cauade in sassi. La prima apresso la deta aqua e le dui a pe deli monti da mar a monte, e la quarta la uia de Ostro a la prima cima delo monte primo, le qual croxe † coresponde una al altra da tramontana a ostro. Dale qual croxe † ua uerso leuante lo detto dexen con tutta la rason dela detta villa de Osglie cusci nelo piano come nela montagna fina ali confini infrascritti.

La qual Villa confina da parte de leuante con Smocougliane mediante le quatro croxe † cauade in sassi. La prima in luogo detto Cerna Corita, l'altra in Golom Briegu piu su de Radobglia, la terza apresso la antiga

graniça in Seleniça, la quarta in la uia comuna in Sadie. Item si confina con Ternouiça da leuante. E da ponente confina con l'acqua Briestiça. E da tramontana confina con Chotagn, e con Dubrauiça mediante le croxe † cauede in pietre uiue. E da Ostro confina con la marina e con Saton mediante le croxe † cauate.

Ser Andre de Mençe	parte una, quarta una
Ser Dumcho de A. de Mençe	parte una, quarta O
Nichola de A. de Mençe	parte una, quarta O
Michiel de A. de Mençe	parte O, quarta una
Ser Çoane de Biaxio de Mençe	parte una, quarta una
Damyán de Çoan de Mençe	parte O, quarta una
Ser Andrea de Biaxio de Mençe	parte una, quarta una
Ser Francho de Baxeglio	parte una, quarta una
Valcho de F. de Baxeglio	parte O, quarta una
Ser Vita de Resti	parte una, quarta una
Climento de Resti suo fratello	parte una, quarta O

fol. V

Dexen de ser Mathyo de Çorçi

Alo quinto dexen damo la Villa de Saton con tutti li sui tereni raxon e pertinencie antige. Lo qual dexen non possa tuor dela custiera de lo monte de sancto Polo uerso Brotçi, saluo passi settecento. Començando da una † cauada in piera apresso la uia comuna in uerso Brotçi, e ua uerso ponente ad un altra croxe † cauede in piera uiua apresso la glexia de sancto Polo da ladi de leuante. Et oltra la ditta croxe † uerso Stagno non possa tuor piu terreni, ne in Priulacha çoe in la uia che ua de Stagno a quel mar, ne in tutto Megiugorie. La qual uia Priulacha e tutto Megiugorie romagna per comuna pastura e uia de mar a mar.

Lo qual dexen confina da leuante con Lissaç, mediante le croxe † cauede in pier e uiue. La prima in Dragotnin Stan, la seconda in Vriesoua Glauia e la terça, la quarta in plana, la quinta in Gliutçiça uerso lo mar. E da tramontana confina con Uissoçagne mediante le croxe † cauede in pier e uiue. La prima in Neretauscom in uia, la seconda a cau de Tuerdoieu tor, la terça in uia comuna in Sdrielo. La quarta a canton de Uissoçagne de Saton e da Lissaç. E confina con Smocougliane simelmente mediante le † quatro cauede in pier e uiue. La prima in Xucha, la seconda in Sdrielo suora la torre de Iuoie, la terça a pe de Slaçno Bardo, la quarta in Iassenoui dol. E da ponente cofina con la marina e con la croxe cauada † in piera da ladi da leuante apresso la glexia de sancto Polo uerso Brotçi e Stagno. E da ostro confina con la marina.

Ser Mathyo de Çorçi	parte una, quarta una
Marin de M. de Çorçi	parte una, quarta O
Nichola de M. de Çorçi	parte una, quarta O
Vlachusa de M. de Çorçi	parte O, quarta una
Çoan de M. de Çorçi	parte O, quarta una
Jacobo de M. de Çorçi	parte O, quarta una
Ser Nale de Çorçi	parte una, quarta una
Vitcho e	parte O, quarta una
Vidale suoi fioli	parte O, quarta una
Ser Çugno de Sorgo	parte una, quarta una

Maroie de Ç. de Sorgo	parte O, quarte dui
Nixa de Ç. de Sorgo	parte O, quarte dui
Matcho de Ç. de Sorgo	parte O, quarta una
Vlachussa de Ç. de Sorgo	parte O, quarta una
Jachobo de Ç. de Sorgo	parte O, quarta una
Damyan de Ç. de Sorgo	parte O, quarta una
Vitcho de Ç. de Sorgo	parte O, quarta una
Nixa de Mircin	parte O, quarta una
Volchoie Ocrugli	parte O, quarta una
Radoslau Gladniça	parte O, quarta una

fol. VI   Dexen de ser Andre de Sorgo

Alo sexto dexen damo la Villa de Smochougliane. Començando de lo confin de Osglie mediante le quatro croxe † cauede in piere uiue da ponente. La prima in Çerna Corita. La segunda in Golom Briegu sopra Radobglia. La terça apresso l'antiga graniça in Selenicha, la quarta in uia comuna in Sadie. Dale qual croxe † ua uerso leuante fina alo confin dato per nui tra Smochougliane e Vissoçagne segnado con cinque croxe † cauede in piere mediante el poço. Dele qual croxe † la prima e cauada piu su dalo poço in custiera a tramontana, e la segunda a ostro in Blatçi La terça in Priecha gniua, la quarta ala gomilla in Cesuiniça, la quinta in Slaçno bardo. Le qual croxe † coresponde una al altra da tramontana a ostro. E da ostro confina con Saton mediante le croxe † cauede in sassi. E da tramontana confina con li confini dela Villa detta Chothyen. E similmente con Dubravaça mediante le croxe † cauede in piere uiue.

Ser Andre de Sorgo	parte una, quarta una
Ser Marin de A. de Sorgo	parte una, quarta O
Micho de Andre de Sorgo	parte una, quarta O
Polo de Andre de Sorgo	parte meça, quarta O
Lucha de Andre de Sorgo	parte O, quarta una
Ser Symon de Bona	parte una, quarta una
Ser Michiel so fratello de Bona	parte una, quarta O
Piero de ser Symon de Bona	parte meça, quarta O
Giugno de ser Michiel de Bona	parte O, quarta una
Marin de ser Michiel de Bona	parte O, quarta una
Ser Giue de Nicho de Chaboga	parte una, quarta una
Çorçi suo figlio de G. de Chaboga	parte O, quarta una
Stephan de G. de Chaboga	parte O, quarta una
Nichola de G. de Chaboga	parte O, quarta una
Ser Nixa de Bascha detto Çaro	parte meça, quarta O
Bogauaç Pelilaç	parte O, quarta una

fol. VII   Dexen de ser Unuce de Mathessa

Alo Septimo dexen damo la Villa de Vissoçagne. Lo qual dexen comença da ponente deli confini de Smochougliane mediante el poço e le cinque croxe † cauede in piere uiue. La prima a pe delo monte in custiera sopra lo poço da ladi de tramontana. La segunda uerso ostro a Blatçi la

terça in Priecha Gniua, la quarta in la gomilla in Cesuinna, la quinta in Slaçno Bardo, le qual croxe † coresponde al altra da tramontana a ostro. Lo qual dexten confina da tramontana con Thocionich mediante le quatro croxe † cauade in sassi. La prima uerso la croxe de sancto Helia. La segunda a le Jeguglie, la terça in Obale, la quarta in Sirbaba. E da Ostro confina con Saton mediante le quatro croxe † la prima in Xucha, la seconda in Sdrielo piu su dela tore de Iuoie, la terça a pe de Slaçno Bardo, la quarta in Iassenoui Dol. Da leuante confina con Lissaç mediante le croxe cauade † in piere uiue, lo qual dexten uada disteso con li sui dretti infra li ditti confini.

Ser Vnuce de Mathesa	parte una, quarta una
Ser Baseglio de Baseglio	parte una, quarta una
Ser Thodoro de Mlaschagna	parte una, quarta una
Ser Nichola de Tudisio	parte una, quarta una
Ser Marin de Ragnina	parte una, quarta una
Ser Nadale de Proculo	parte una, quarta una
Michiel suo figlio	parte O, quarta una
Ser Piero de Palmota	parte una, quarta una
Ser Çore de Palmota so fratello	parte una, quarta O

fol. VIII Dexen de ser Andre de Binçola

Alo Octauo dexten damo in Dobre la Villa de Thocionich con tutte le sue raxon, sença Ternouça la qual antigamente fo saselach dela ditta Villa de Tocionich, perocche la auemo dato alo primo dexten. E lo detto dexten octauo confina da ponente con Smochougliane mediante le croxe † cauade in piere uiue. E da tramontana confina con Thotagn e con Ternouça mediante le croxe † cauade in sassi. La prima na Utlon bardii, la segunda in Milatçi carst, la terça in Pascaceui. La quarta sopra Losni Dol, la quinta in Gurgeu Carst. E da ostro confina con Vissoçagne mediante le croxe † cauade in piere in quatro logi. La prima uerso la croxe de sancto Helia. La segunda in Jeguglie, la terça in Obale, la quarta in Sirbaba. E da leuante confina con Cotesi. Allo detto dexten çontamo la villa de Cotesi in Dobre la qua e con çonta con Thocionich da ponente. E ua uerso leuante a dretta linea per lo piano fina alo confin delo piano dato a Cepichuchie çoe a lo nouen dexteno, mediante le croxe cauade † in piere uiue. La prima in Semolna Gruda, la segunda in meço delo piano, la terça in la Gruda presso Mocri dol. E da tramontana confina con la cima delo monte detto Libobug mediante le croxe † sculpide.

Ancora çontamo alo soura detto dexten in Mrauingniça. Començando deli confini dati a Podimoç dale tre croxe † da leuante, e ua uerso l'oponente passi cento, in fina ale tre croxe † cauade in piera uiua. Una in meço e le dui dali ladi a pe deli monti colaterali con tutti li sui dretti fina ale cime deli detti monti.

Ser Andre de Binçola	parte una, quarta una
Ser Dobre de A. de Binçola	parte una, quarta O
Piero de A. de Binçola	parte una, quarta O
Martholica de A. de Binçola	parte una, quarta O
Nixa de Binçola	parte O, quarte tre

Ser Andre de Symon de Binçola	parte una, quarta una
Ser Climento de Bodaça	parte una, quarta una
Li fioli de Marculin de Goçe	parte O, quarta una
Ser Nichola de Çamagno	parte una, quarta una
Ser Jaxa de Çamagno	parte una, quarta O

fol. VIII Dexen de ser Çugno de Creua

Alo nouen dexe damo la Villa de Cepichuchie con le sue raxon. La qual villa confina da ponente con Thocionich mediante le croxe † cauade in la montagna in piera. E da tramontana confina con Ternouïça mediante le croxe cauade in piera nela montagna. E da Ostro confina con Cotesi fina ale croxe † cauade in la cima delo monte Libobug e non descende in lo piano. E da leuante confina con Podgora mediante le quatro croxe † cauade in piera uiue. La prima in custiera piu su de Neuestin Cami. La segunda a l'aqua detta Sacruscha. La terça e la quarta in Semolna Gruda a cauo delo piano. E poi se parte e ua uerso leuante per meço lo luogo detto Grabie, per la uia dele dette croxe † quatro fina al pe delo monte de sancto Helya. Dalo pe delo qual monte va uerso Ostro fina a la glexia de sancto Michiel a una croxe † cauada in piera uiua a pe de lo monte. Dela qualse parte e ua uerso ponente fina a li confini de Cotesi mediante le tre croxe † cauade in piera uiue. La prima in Gruda apresso Mocri dol, la segunda in meço del piano, la terça in Semolna Gruda.

Allo qual dexe contamo in Mraugniça començando deli confini dati a Thociolnich dale tre croxe † cauade in piera uiue da parte da leuante. E ua uersol ponente fina ala croxe † cauada in uia comuna presso la obala de Michol carst, con li sui dretti ale prime cime deli monti.

Ser Çugno de Creua	parte una, quarta una
Ser Martholo de Ç. de Creua	parte una, quarta O
Michiel de Ç. de Creua	parte una, quarta O
Nixa de Ç. de Creua	parte O, quarte dui
Ser Martholo de Creua	parte una, quarta una
Aluyz suo figlio	parte O, quarte dui
Ser Marin de Creua	parte una, quarta una
Giucho de M. de Creua	parte O, quarta una
Giugno de M. de Creua	parte O, quarta una
Piercho de M. de Creua	parte O, quarta una
Ser Giucho de ser Lampre de Creua	parte O, quarte tre
Jelcho suo fratello	parte O, quarta una
Andrucho suo fratello	parte O, quarta una
Çanin Saiben speciario	parte O, quarte dui
Stiepcho de Volcigna	parte O, quarte dui
Piercho de Chanus	parte O, quarta una

fol. X Dexen de magistro Çoane de Pauia

Alo decimo dexe damo la Villa de Podgora con tutte le sue raxon noue. Començando de ponente dale quatro croxe † cauade in piera infra Cepichuchie e Podgora. La prima piu su de Neuestin Cami. L'altra al aqua ditta Sacruscha, la terça e la quarta in Semolna Gruda, e dela se

parte e ua in uerso l'leuante fina a la Obala de Michol Carst, a una croxe † cauada in la uia comuna, e per lo monte ua fina a li confini de Ternoua mediante le croxe.

E da Ostro confina con le prime cime del monte de sancto Helya, e con le croxe † cauade in Grabie et in le Crasniçe. E da tramontana confina con Çigrina mediante le croxe † cauade.

Allo qual dexen çontamo in Mrauinçiça començando da leuante deli confini de Ternoua da una croxe † cauada in Prieuala in sasso e ua uerso l'ponente a dretta linea passi quatrocento trenta, a tre croxe † cauade in piere. Una in meço e dui a ladi. E ua con lo suo dretto fina ale prime cime deli monti.

Magistro Çoane de Pauia ciroico	quarta una
Pripçe Utolcich	parte meça
Martholo de Goçe con li fioli	parte meça
Maroie de Milce lebro	parte meça
Ançelo Chaçiçh	parte meça
Jaxa de Bragoie de Benuegnuta	quarta una
Giucho de Rinaldo con lo frar	parte meça
Matcho de Risa	quarta una
Dabixiu latinçiça	parte meça
Stiepaschin de Braiach	quarta una
Dobruscho de S. Perstaç con lo frar	quarta una
Li fioli de Miloslau Perstaç	quarta una
Giucho e Pripcho Radulinouichi	parte meça
Li fioli de Bogdan Ocrugli	quarta una
Bogauçe Ocrugli	quarta una
Symon Brathoieuch marinaro	quarta una
Sirgolo de Bogun	quarta una
Milatcho Neteg	quarta una
Thomcho de Grampa	quarta una
Li fioli de Radoie Orese Andrea e Pir	quarta una
Giucho de Dersa	parte meça
Loncho de Thomaxin	quarta una
Blaxio de Peruçe	parte meça
Dominçe de Saxon	quarta una
Pripçe de Pouicha	quarta una
Misglien de Martholo	quarta una
Nixa de Matcho Suiesda	quarta una
Magistro Çoan Balestriero	quarta una
Pribos Vesconte	quarta una
Paluscho e Vlachussa de Bratco	parte meça

fol. XI

Dexen de ser Marin Goçcho de Goçe

Alo Undecimo dexen damo la Villa detta Podimoç. La qual confina da ponente con Lissaç mediante le croxe † cauade a dretta linea da Ostro a mar. E da leuante confina con Ternoua fina a Budinglia mediante una croxe † cauada in piera. E da tramontana confina con le cime delo monte soura Mrauinçiça detto monte de sancto Helya. E con la Glexia de sancto Michiel. E con le croxe fatte in Gruda fina alo confin de Lissaç.

Allo qual dexten contamo in Mrauingniça. Començando dali confini segnadi a Podgora da leuante dale tre croxe † cauade da monte a monte con una in meço. Dale qual croxe † ua uerso l'ponente a drete linea passi cento e nouanta fina ale tre croxe † cauade a pe deli monti colaterali con una in meço. E ua con lo suo dretto ale prime cime deli monti che pende soura Mrauingniça.

Ser Marin Goçcho de Goçe	parte una, quarta una
Ser Lampre de Sorgo	parte una, quarta una
Ser Ruscho de Babalio	parte una, quarta una
Ser Piero de Babalio	parte una, quarta una
Ser Piero de Ragnina	parte una, quarta una
Bencho suo fratello	parte O, quarte dui
Ser Micho de Cathena	parte una, quarta una
Ser Çoan Biaxio de Lucha	parte una, quarta una
Anthoie e Porce de Golieba	parte O, quarte dui
Pale de Çauliego	parte O, quarta una

fol. XII

Dexen de ser Marin de Bodaça

Alo duodecimo dexten damo Ternoua. † la qual confina da parte leuante con Slano mediante le cinque croxe † cauade in sassi. La prima sopra le ripe delo monte, la seconda in la cima de Nenoieua Glauïça, la terça e la quarta in Biela Berda, la quinta in Crusciça a pe delo monte in una ualle apresso lo mar da parte de ponente. E confina da ponente con Mrauingniça mediante una croxe cauada † in una piera in Prieuala. E confina con Podimoç mediante una croxe † cauada in piera soura Budimglia uerso l'ponente a mar. E confina con Podgora mediante le croxe cauade in la montagna detta Corutauïça. E da tramontana confina con Çigrina e con Orachoui dol mediante le croxe † cauade in piera. E da parte de Ostro confina con le terre date a lo XVI° dexen in luogi detti Crusciça Jamscho e Stara mediante le tre croxe †, la prima cauada soura Jamscho in piera de parte delo monte a cauo de uno campixello. E la segunda in meço apresso la uia, la terça in Bielo Bardo sopra lo pian de Stara.

Ser Marin de Bodaça	parte una, quarta una
Ser Lorenço de Michiel de Bodaça	parte una, quarta una
Symon de Michiel de Bodaça	parte una, quarta O
Nixa de Michiel de Bodaça	parte una, quarta O
Thodoro de Michiel de Bodaça	parte una, quarta O
Ser Marin de Lampre de Mençe	parte una, quarta una

(In margine: addita quarta una vigore partis minoris consilii capte die 21 februarii 1437, — Odluka Malog vijeca glasi: (In margine: pro ser Petro de Mence filio ser Marini Lampre de Menze pro quarta). Captum fuit cum in libro decenorum terrarum novarum in deceno cuius caput est ser Marinus de Bodaza, scriptum sit quod Marino Lampre de Menze participant in ipso deceno, solummodo pars una, cui quia caput domus erat scripta esse et scribi debebat pars una et quarta una prout aliis capitibus scriptum est, quod quia quod id errore in scribendo successit,

cum quarta etiam una dicto deceno supersit propter dictum errorem de addendo dicto ser Marino Lampre de Menze quartam unam prout merito habere debet et ita scribendo in dicto libro decenorum. Sit quod ubi scriptum est: ser Marinus Lampre de Menze pars una, addi et scribi debeat Marinus Lampre de Menze pars una et quarta una. Cons. minus 7, fol. 126' 21. II 1437).

Ser Lampre de Marin de Mençe	parte una, quarta O
Piercho so frar	parte meça, quarta O
Piero de Jacussa	parte meça, quarta O
Giurcho de Jacussa	parte O, quarta una
Jaxa de Arnult	parte O, quarta una
Marin de Volcigno	parte meça, quarta O
Bencho de Slisco	parte O, quarta una

fol. XIII Dexen de miser Cheruoie Voieuada

Alo tredecimo dexten damo in Slano. Començando dele cinque croxe † cauede in piere. La prima in piano sotta lo Figaro ala muraglia. La seconda in meço de lo piano, la terça infra le case in uilla, la quarta in Podpriesiçe, la quinta sotta Priesicha, le qual croxe coresponde una al altra da mar a monte, lassando le terre date alo conte dela contrada per case e orti. E dele dette croxe † ua lo detto dexten uerso l'ponente con tutte le terre che sono nelo monte et in le custiere a nome Pod e Podgradie, Louça lucha e parte de Neriesi fina ale quatro croxe † cauede in sassi. La prima ale Misaç apresso la marina. La segunda apresso la Diuiça cerqua, la terça in Gruda, la quarta in Sciloua Gomilla. Le qual quatro croxe † coresponde una al altra a dretta linea da mar a monte.

Miser Cheruoie Voçich Voieuada	parte una, quarta una
Ser Raphael de Goça	parte una, quarta una
Marin de R. de Goçe	parte O, quarte dui
Federigo de R. de Goçe	parte O, quarta una
Francho de R. de Goçe	parte O, quarta una
Goçe de R. de Goçe	parte O, quarta una
Matcho de R. de Goçe	parte O, quarta una
Ser Coan de Goçe	parte una, quarta una
Marin de Ç. de Goçe	parte O, quarta una
Matcho de Ç. de Goçe	parte O, quarta una
Ser Nifcho de Bodaça	parte una, quarta una
Ser Nichola de Prodanello	parte una, quarta una
Soncho suo fratello de Prodanello	parte O, quarte dui
Maroie suo fratello de Prodanello	parte O, quarte dui
Biaxio de Maxi	parte O, quarte dui
Canin de Goçe	parte O, quarta una

fol. XIII Dexen de ser Cugno de Grede

Alo Quartodecimo dexten damo in Slano. Començando dale cinque † cauede in piere delo XIII° dexten. La prima muraglia nel piano sotta lo figaro, la segunda in meço delo piano, la terza infra le case in uilla,

la quarta in Pod Priscie, la quinta sotta Priesica. Le qual cinque croxe † corespode una altra da mar a monte a dretta linea. Dale qual croxe † ua uerso li confini de Maglicoue de çu la uia de leuante mediante le croxe. Et inuerso e l'pelago ua a mar fina ali confini de Maglicoue de çu mediante le croxe † lassando el terren dato alo Conte dela contrada per case e orti.

Allo qual dexen çontamo. Començando dale quatro croxe † cauede in piere uiue doue confina el XIII° decen. La prima comença in Sciloua Gomilla, la segunda in Gruda suora Neriesi, la terça in Diuica cerqua, la quarta in Lemisaç a mar. E delle dette croxe † ua uerso lo mar con tutti li terreni posti in la detta dretura fina a mar sotta Crusciça.

Le ditte terre confina da leuante con la marina. E da ponente confina con le croxe † cauede infra Ternoua e Slano. La prima in la ualle detta Sagon, la segunda e la terça in tramba Biela Barda, la quarta in Nenoieua Glauica.

Ser Çugno de Grede	parte una, quarta una
Ser Mathyo de Ç. de Grede	parte una, quarta O
Marin de Ç. de Grede	parte una, quarta O
Çiugno de Mathyo de Grede	parte O, quarta una
Ser Dobre de Chalichio	parte una, quarta una
Çiugno de Dobre de Chalichio	parte O, quarta una
Ser Pasche de Chaboga	parte una, quarta una
Ser Nicholo de Martinussio	parte una, quarta una
Ser Mathyo de Sime de Benessa	parte una, quarta una
Ser Marin de Biaxio de Grede	parte una, quarta una

fol. XV   Dexen de ser Biaxio de Sargo

Alo Quintodecimo dexen damo Maglicoue de çu. Le qua confina da leuante con le terre date alo XVI° dexen mediante le octo † cauade in piere stabele. La prima in custiera apresso le case infra la uilla in luogo detto Cosutiça, la seconda in piano presso la aqua dicta Verbiça passi XXXIX da ladi da ponente, la terça in Crusceuce alo figaro, la quarta in Crusceuce apresso la gomilla granda de parte de ponente, la quinta in Pristienie, la sexta sotta Pristienie in Dolina, la septima in cauo delo piano de çu, la octaua presso Dobilchi Dolaç uerso lo pian in Gerbiglaua. E de ponente confina con Slano e con lo mar mediante le croxe † cauade in piere ferme. La prima in Triestena Dubraua, la segunda in Priesicha, la terça in Starmica, la quarta e la quinta in Cella, la sexta soura Usicenich, la septima in Cusni Dolaç.

E de Tramontana confina con Orachouo mediante le croxe † cauade in sassi. E da Ostro confina con la marina.

Ser Biaxio de Sargo	parte una, quarta una
Ser Stephano de B. de Sargo	parte una, quarta O
Paschoie de B. de Sargo	parte una, quarta O
Lorenço de B. de Sargo	parte una, quarta O
Francho de B. de Sargo	parte una, quarta O
Piero de B. de Sargo	parte una, quarta O

Daniel de B. de Sorgo
 Thomado de B. de Sorgo
 Ser Tripe de Buchia
 Dobruscho de T. de Buchia
 Marin de T. de Buchia

parte meça, quarta O
 parte meça, quarta O
 parte una, quarta una
 parte una, quarta O
 parte meça, quarta O

fol. XVI

Dexen de Miltin de Priboie

Alo Sextodecimo dexen damo infra Maglicoue de su. Et infra Maglicoue de çu de piano e de custiere e valle in Rudina e de lo piano in Gergliaua. Le qual terre confina da ponente con Maglicoue de çu mediante VIII † la prima cauada presso le case in custiera infra la villa in luogo dicto Cosutiça, la seconda in lo piano presso l'aqua dicta Verbiça passi trenta noue de ladi de ponente, la terça in Crusceuiçe alo figaro, la quarta in Crusceuiçe presso la gomilla grande da ponente, la quinta in Pristienie, la sexta sotta Pristienie in dolina, la septima in cauo delo pian de ço, la octaua apresso Dobolchi Dolaç uerso l'piano de Gerbgliaua. E de parte de leuante confina con Maglicoue de su mediante le sette croxe † cauade in piere uiue. La prima in Uraxia pech, la segunda in Brisale, la terça in Malce sello, la quarta in Crusceuiçe in uia nelo patago, la quinta ala Graniça, la sexta in cauo de Gorgne poglie uerso la tramontana, la septima in Dolgne poglie in Gerbgliaua a pe delo monte in la piancha, le qua croxe coresponde una al altra a dretta linea da monte a a mar fina ala marina. E de tramontana confina con Orachouo mediante le croxe †.

Allo quel dexen çontamo dele terre de Ternoua tutta la raxon che auea la dicta villa de Ternoua in Crusciça e parte delle in Stara. Le qual terre de Crusciça e de Stara confina da ponente con la marina. E da leuante confina con Slano mediante le tre † cauade in sassi. Dele qual croxe † le dui sono in tramba Biella Berda, e la terça a mar in Crusciça in la ualle dicta Sagon a pe delo monte da parte de ponente. E da Ostro confina con lo mar. E da tramontana confina con le terre de Ternoua mediante le tre croxe † cauade in sassi. La prima soura Jamscho, la seconda in meça la uia, terça in Bielo Bardo sopra Stara le qual responde una al altra a dretto. E da ponente confina con la marina.

Miltin de Priboe
 Ylia de Priedoie
 Ruscho de Cotrul
 Mathyo de Biçia con lo nepote
 Jachomo de Vodopia con li frari
 Louro de Cotrul
 Anthoie de Butcho
 Maroie Radogostich
 Andruscho de Lauriça
 Mathulin Pripcich
 Giucho de Neuada con li fratelli
 Maroie Pasquich con lo fiol
 Chudelin Daboieulich con lo frar
 Thudro de Gisla

parte meça
 quarta una
 quarta una
 quarte dui
 parte meça
 quarta una
 quarta una
 quarta una
 quarta una
 parte meça
 parte meça
 parte meça
 quarta una
 parte meça

Dimcho de Vetrano	parte meça
Francho de Vician	quarta una
Pasche de Cherue	quarta una
Maroie de Glauath	quarta una
Corçi Radosalich çenero Polo de Zorzi	quarta una
Michoç e Francho de Pale de Zorzi	parte meça
Dominçe sartor (pişe sortor)	quarta una
Stiepcho Paulouich	quarta una
Radouaç e Pribil so frar stazoneri	quarta una
Vasil Paulouich con li nepoti	quarta una
Ivan Methiglauich	quarta una
Michoç e Illia de Bachco	parte meça
Fioli de Stiepcho de Ribiča	quarta una
Maistro Charlo dela scola	quarta una
Pribil Karanouich	quarta una
Nixa e Stiepcho Mazloieuichi	quarta una

fol. XVII   Dexen de ser Lucha de Bona

Alo dixisetauo dexen damo Maglicoue de sopra le qual confina da ponente con le terre date alo XVI° dexen mediante le sette † croxe cauade in piere uiue. La prima in Vraxia pech, la segunda in Brisale, la terça in Malce sello, la quarta in Crusceuiçe in uia nel patago, la quinta ala graniça, la sexta in cauo de Gorgne poglie uerso la tramontana, la septima in Dolgne poglie in Gerbgliaua a pe delo monte in la Piancha, le qual croxe coresponde una al altra de monte a mar. E da leuante confina con Dubraua mediante el patago nelo qual e una croxe. E confina con Mraugnaç mediante le sette croxe † la prima in Susnatoi Dolini, la segunda Na Gradini, la terça in Lietgni dolci, la quarta in cauo de Dolge, la quinta in meço dela Val de Dolge, la sexta sopra Dolge in Prisoie, la septima in Motoraçni dol. E da tramontana confina con Pouers mediante le croxe. E da Ostro confina con la marina.

Ser Lucha de Bona	parte una, quarta una
Biaxio de L. de Bona	parte una, quarta O
Giugno de L. de Bona	parte meça, quarta O
Iaxa de L. de Bona	parte meça, quarta O
Marin de L. de Bona	parte O, quarta una
Michiel de L. de Bona	parte O, quarta una
Giucho de L. de Bona	parte O, quarta una
Ser Marin de Bona	parte una, quarta una
Saraxin de M. de Bona	parte una, quarta O
Thomado de M. de Bona	parte una, quarta O
Lucha de M. de Bona	parte O, quarte dui
Aluis de M. de Bona	parte O, quarte dui
Giupan de M. de Bona	parte O, quarta una
Ser Marin de Çugno de Bona	parte una, quarta una
Petar Bastardo de Ç. de Bona	parte O, quarta una

Alo Decimo octauo dexen damo Mraugnaç. Lo qual confina da ponente con Maglicoue de sopra mediante le sette croxe cauede in sassi. La prima in Susnatoi Dolini, la seconda in Gradina, la terça in Litgni Dolzi, la quarta a cauo de Dolge, la quinta in meço de Dol de Dolge, la sexta in Prisoie sopra Dolge, la septima in Motoraçni dol. E da leuante confina con Merceuo mediante le diexe croxe † cauede in piere uiue. La prima in Crunsiça, la segunda in Seça glaua, la terça sopra le Chuchiste de Glumaç, la quarta in Plasi Criuo, la quinta in Dolge, la sexta in Cosmatoi Glauici, la septima e la octaua in le ripe, la nona sopra Raguea Cameniça, la decima in Vrsoino bardo. E da tramontana confina con chachium mediante dui croxe † la prima posta e cauada in piera uiua ferma sopra Ceroui dol in Sdrielo, e la segunda in lipa in una Cameniça. E da ostro confina con le cime deli monti soura Dubraua, e confina con le cime deli monti che pende soura Berseceuo.

Ser Nichola de Goçe	parte una, quarta una
Palcho de N. de Goçe	parte una, quarta O
Andruscho de N. de Goçe	parte O, quarta una
Çiuan de N. de Goçe	parte O, quarta una
Simcho de N. de Goçe	parte O, quarta una
Ser Clemento de Goçe	parte una, quarta una
Vitcho de C. de Goçe	parte O, quarte dui
Anthoni de C. de Goçe	parte O, quarte dui
Mençe de C. de Goçe	parte O, quarta una
Mençe de C. de Goçe	parte O, quarta una
Ser Symon de Goçe	parte una, quarta una
Maroie de S. de Goçe	parte O, quarte dui
Nixa de S. de Goçe	parte O, quarta una
Giucho de S. de Goçe	parte O, quarta una
Ser Marin de Bocignolo	parte una, quarta una
Martholo de M. de Bocignolo	parte O, quarte dui
Vlachussa de M. de Bocignolo	parte O, quarta una

Alo decimo nono dexen damo Barseceuo lo qual confina da ponente con le terre de Dubraua date alo XVIII° dexen de Curilla mediante le tre croxe cauede † in piere uiue in le ripe de sotta e de sopra apresso Stouato Dubie con una in meço dela detta Dubraua, a dretta linea de mar al monte. E da leuante confina con Tersteno mediante el patago, nelo qual sono quatro croxe † cauede in piere ferme. E da ostro confina con la marina. E da tramontana confina con la cima delo monte che pende soura el detto Berseceuo.

Ser Jacomo de Gondola	parte una, quarta una
Ser Çoane de J. de Gondola	parte una, quarta O
Ser Marin de J. de Gondola	parte una, quarta O

Paladin de J. de Gondola	parte O, quarta una
Jacheto de Çoan de Gondola	parte O, quarta una
Ser Polo de Gondola	parte una, quarta una
Ser Benedetto de Piero de Gondola	parte una, quarta una
Marin	parte una, quarta O
Çiouan fratelli	parte una, quarta O
Nichola	parte una, quarta O
Federigo	parte meça, quarta O
Voxa Didalich	parte O, quarta una

fol. XX

Dexen de ser Nichola de Gondola

Alto Vintin dexen damo Merceuo. Lo qual dexen confina da ponente con Mravignaç mediante le X croxe † cauade in pierre uiue. La prima in Crunsiça, la segunda in Seça Glauica, la terça sopra Glumça Selista, la quarta in Plasi Criuo, la quinta in Dolge, la sexta in Cosmata Glauica, la septima e la octaua in le ripe, la nona sopra Rageua Cameniça, la decima in Urisoinom bardu. E da leuante confina con Gromaça mediante le XII croxe † cauade in pierre ferme. La prima in Cistom Prieuoru, la seconda sopra Iabolcoui dol in la posta, la terça soura Uolcia loqua, la quarta soura murua in Biela Gliutha, la quinta in Vlascom toru, la sexta in murua sopra la cameniça, la septima in Saluxie sopra Sdrielo, la octaua sopra Sminaç na pogledu in Brieg, la nona sopra Gnatoua selista presso de uno dolaç, la decima al arboru soura la casa de Gnath, la undecima sopra Ostra Glauica, la XII^a in Sriedgne bardo sopra Thychagli.

E da tramontana confina con chashiun, e con Stieniça mediante le croxe. E da Ostro confina con Thichagli de Tersteno mediante quatro croxe † cauade in pierre ferme. La prima sopra Stol, la segunda in Selista sotta Litgni dolçi, la terça in Brieg in Dobrostin dolaç, la quarta in Sriedgne bardo.

Ser Nichola de Gondola	parte una, quarta una
Ser Marin de Gondola	parte una, quarta una
Nichulin de M. de Gondola	parte una, quarta O
Çugno de M. de Gondola	parte meça, quarta O
Ierolimo de M. de Gondola	parte O, quarta una
Nixa de M. de Gondola	parte O, quarta una
Benedetto de M. de Gondola	parte O, quarta una
Daniel de M. de Gondola	parte O, quarta una
Damyas de M. de Gondola	parte O, quarta una
Ser Michiel de Mençe (pişe Memçe)	parte una, quarta una
Giucho de Mi de Mençe	parte O, quarta una
Ser Martinus de Baraba	parte una, quarta una
Polo de Baraba suo figlio	parte O, quarta una
Ser Çiucho de Tripe de Giue de Buchia	parte O, quarte dui
Marin de Piero de Saraga	parte O, quarte tre
Nixa de Piero de Saraga	parte O, quarte dui

Alo Vigessimo primo dexen damo in Tersteno. Començando deli confini de Berseceuo mediante el patago nelo qual sono quatro croxe † cauada in piere uiue. E ua uerso leuante in fina ale tre croxe † cauada in piere ferme. La prima presso la glexia soura mar a cauo delo piano a lato da ponente, la segunda in meço delo piano in uigna, la terza sotta Stol a pe delo monte, le qua croxe ua a dretta linea de mar al monte. Le qual terre da Ostro ua fina a mar. E de tramontana ua fina ale prime cime deli monti che pende soura Tersteno.

Allo qual dexen çontamo sopra el monte in Tersteno in luogo detto Thychagli, començando deli confini de Mraaignac, da una croxe † cauada in piera uiua sotta Bratosceui dol. E ua in uerso leuante ale tre croxe † le qual parten Thychagli per meço, dele qua la prima e cauada in Dobrostien Brieg, la segunda in Omasalça Glauïça, la terza soura Posrich le qual croxe coresponde una al altra da ostro a tramontana.

E confina le ditte terre da tramontana con Merceuo mediante le tre croxe † cauada in sassi. La prima sopra Stol, la segunda in Selista sotta Lietgni dolci, la terza in Dobrostien Brieg. E da Ostro confina con le cime deli monti che pende sopra Tersteno uerso 1 mar.

Ser Marin de Crosi	parte una, quarta una
Ser Jacomo de Crosi de M. de Crosi	parte una, quarta O
Çiugno de M. de Crosi	parte una, quarta O
Matheo de M. de Crosi	parte una, quarta O
Stephano de M. de Crosi	parte una, quarta O
Symon de M. de Crosi	parte meça, quarta O
Ser Gauçe de Poça	parte una, quarta una
Çorçi de Poça so fratello	parte una, quarta O
Ser Andrea de Bonda	parte una, quarta una
Bogoie Rupien e Milçe suo figlio	parte O, quarta una
Míchiel de Marin de Crosi	parte meça, quarta O

Alo Vigessimo secondo dexen damo in Tersteno. Començando dale tre croxe † da ponente cauada in sassi. La prima apresso la glexia sopra la marina a cauo delo piano da ladi de ponente, la segunda in meço delo piano in la Vigna, la terza sotta Stol a pe delo monte, le qual croxe † uano a dretta linea da mar al monte. E ua uerso leuante fina a Orasaç ali confini mediante el patago nelo qual sono tre croxe cauada in sassi da mar a lo monte †. E da parte da Ostro confina con la marina. E da parte de Tramontana confina con le prime cime che pende deli monti soura lo piano de Tersteno.

Allo qual dexen çontamo in Tersteno in luogo ditto Thychagli. Començando dale tre croxe da ponente le qual sono cauada in piere uiue. La prima in Dobrostien Brieg, la segunda in Omasalça Glauïça, la terza soura Poxriech in Custiera. E ua uerso leuante fina ali confini de Gromaça mediante le tre croxe † cauada in sassi. La prima in Custiera in Sriedgne bardo, la segunda in Priuoraç, la terza sopra Prieuoraç in custiera sotta

Uraçeuo bardo. E da tramontana confina con Merceuo mediante le dui croxe † la prima cauada in Brieg Dobrostina Dolça, la segunda a pe delo monte detto Sredgne bardo. E da Ostro confina con le cime deli monti che pende sopra Tersteno.

Ser Dimitrio de Benessa	parte una, quarta una
Ser Simon de Benessa so fiol	parte una, quarta O
Dimitri de S. de Benessa	parte O, quarta una
Ser Marin de Benessa	parte una, quarta una
Giouane de M. de Benessa	parte una, quarta O
Simcho de M. de Benessa	parte una, quarta O
Ser Mathyo de Vita de Benessa	parte una, quarta una
Ser Margo de Benessa	parte una, quarta una
Ser Volço de Biaxio de Babalio	parte una, quarta una
Biaxio de V. de Babalio	parte O, quarta una
Andruscho de V. de Babalio	parte O, quarta una

fol. XXIII

Dexen de ser Giue de Poça

Alo Vigessimo terço dexen damo Gromaça. La qual confina da ponente con Merceuo mediante le XI croxe † cauade in sassi. La prima in cistom Priuoru, la segunda sopra Iabolcoui dol a la punta, la terça sopra Uolcia loquiça in Glaiuça, la quarta soura murua in Biela Gliuth, la quinta in Vlaschom toru, la sexta in murua sopra la Cameniça, la septima in Saluxie sopra Sdrielo, la VIII sopra Sminaç in Brieg na Pogledu, la nona sopra Gnatoua Selista, la decima al arboro soura la casa de Gnath, la undecima sopra la Ostra Glaiuça.

E da leuante confina con Osalnich mediante le VII croxe † cauade in sassi. La prima sopra Gliubaç, la segunda sopra Suignin dol e la terça la quarta uerso Sochoglie Corito la quinta uerso Sochoglie Coritto, la sexta in uia sopra Charanoua Selista ouer dol, la septima in Coln a la antiga graniça. E confina simelmente con Gliubaç, mediante una croxe † cauade in Vrato. E confina con le cime deli monti che pende sopra Gliubaç.

E da tramontana confina con Stieniça mediante le croxa cauade. E da Ostro confina con le terre date a Orasaç mediante le cinque croxe † cauade in piere uiue. La prima in Vrato, la segunda appresso la glesia de sancta Tecla da ladi delo monte, la terça in Charanoua Uinogradista a cauo dela Dubraua, la quarta in Uinogradista, la quinta in Ratça dolina.

Ser Giue de Poça	parte una, quarta una
Ser Nixa de G. de Poça	parte una, quarta O
Symon de G. de Poça	parte una, quarta O
Ser Stephano de Luchari	parte una, quarta una
Ser Michiel de Luchari	parte una, quarta una
Ser Nichola de Mi. de Luchari	parte una, quarta O
Piero de Mi. de Luchari	parte una, quarta O
Marin de M. de Luchari	parte meça, quarta O
Ser Blaxio de Mençe	parte una, quarta una
Marin e	parte O, quarta una
Nixa suoi fioli	parte O, quarta una

Alo Vigesimo quarto dexen damo Orasaç confina con Tersteno da ponente mediante el patago nelo qual sono tre croxe † cauade in sassi. E confina con Thychagli mediante le tre croxe † cauade in piere ferme. La prima in custiera sotta Uraceuo bardo, la segunda in Priuoraç, la terça sotta Sriedgne bardo. E confina con Merceuo mediante le dui croxe † cauade in piere ferme. La prima soura Sriedgne bardo, la segunda in Ratça dolina.

E da leuante confina con Gliubaç mediante dui croxe † cauade in piere ferme. La prima in Vrato, la segunda sopra Torçi soura Uolcodoli. E confina simelmente con Obrou mediante le croxe cauade auanti.

E simelmente confina con Paglice mediante le croxe con Gromaça mediante cinque croxe † cauade in pierre stabele. La prima in Vrato, la segunda sopra la glexia de sancta Tecla da parte del monte, la terça in Charanoua selista a chao dela Dubraua, la quarta in Uinogradista, la quinta in Ratça dolina.

E da Ostro confina con la marina.

Milsa de Cepichuchia	quarta una
Paul Lesseuich	quarta una
Ivan Pastuscina con lo fiol	quarte dui
Sriedan Lau staçoner	quarta una
Radouan Clapcich	quarta una
Obrad dela Arsana	quarte dui
Anthoni peliçaro	quarta una
Vladoie e Bogoie Lesseuichi	quarta una
Thomo de Griuna	quarta una
Maro Liser	quarta una
Brathoslau Priedoieuich	quarta una
Thoncho Cidilouich con dui fra	quarta una
Nixa Siletich	quarta una
Anthoni de Marota	quarta una
Sur Stehouich	quarta una
Millan Mergich	quarta una
Ratcho Chamarich	quarta una
Ruscho marangon	quarta una
Pripcho de Gracian	quarta una
Bosiccho de Dragos	quarta una
Colenda Ciclinouich	quarta una
Ruscho de maistro Christofalo	quarte dui
Ratcho Tiquicich	quarta una
Vitcho e Vlatcho Oresi e fratelli	quarta una
Nichola de Ratcho con lo fra	quarta una
Ivan Çugneuich	quarta una
Giucho piliçaro	quarta una
Ratcho Peruanouich	quarta una
Giucho de Michiel	quarta una
Tripo Miçon	quarta una
Pribislau Gurenouich	quarta una

Jachobaç Obartich	quarta una
Tuerticho Buresich	quarta una
Nouach Gliubsalich	quarta una
Naliescho sartor (piše sortor)	quarta una
Stoycho Grisilça	quarta una
Pripcho protomaistro	quarta una

fol. XXV Dexen de Çiugno de Mathe de Çorçi

Alo vigessimo quinto dexen damo Gliubaç. Lo qual confina da ponente con Gromaça mediante le cime deli monti soura una dele qual si e posta ouer cauada una croxe † in piera uiua in luogo detto (piše dette) Vrato.

E da leuante confina con Malfo mediante le croxe †.

E da tramontana confina con le prime cime deli monti.

E da Ostro confina con Orasaç mediante una croxe † cauada in luogo ditto Torçi.

Ser Çiugno de Mathe de Çorçi	parte una, quarta una
Ser Giucho suo figlio	parte una, quarta O
Ser Çiugno de Tripe de Çorçi	parte dui, quarta una
Giucho de Ç. de Çorçi	parte O, quarta una
Maroie de Ç. de Çorçi	parte O, quarta una
Sigismundo de Ç. de Çorçi	parte O, quarta una
Ser Nichola de Çorçi	parte una, quarta una
Martholiça de N. de Çorçi	parte meça, quarta O
Micho de N. de Çorçi	parte O, quarta una
Lunardo de N. de Çorçi	parte O, quarta una
Ser Orso de Çamagno	parte una, quarta una
Stiepcho suo figlio	parte O, quarta una
Martholo de Çamagno	parte una, quarta O

fol. XXVI Dexen de ser Helya de Saraga

Alo Vigessimo sexto dexen damo in Osalnich. Començando deli confini de Gromaça. Da ponente mediante le sette croxe † cauade in piere ferme. La prima soura Gliubaç, la segunda e la terça in Suignin dol, la quarta uerso Sochoglie corito, la quinta in Sochoglie corito, la sexta in uia sopra Charanou dol, la septima in Coln al antiga graniça. E ua uerso leuante in fina a li confini delo XXVII° dexen in Osalnich mediante le quatordexi croxe † cauade in piere uiue infra li ditti dexeni. La prima in Dobra Gomilla in la ponta, la segunda per meço de Dobra Gomilla in Sdrilo, la terça piu ço de Sdrilo in li Sasadi, la quarta sotta Sasadi, la quinta in uia soura la uilla, la sexta in uia sopra la oballa de sancto Heliã, la septima in Miedeno bardo, la octaua sotto Louorno in la magiera, la nona in Brieg Dobilcoga dola, la decima in Plandista apresso Dobilchi dol, la undecima soura Berstaniça in Sdrillo apresso la Cameniça, la XII^a sopra Berstaniça in Rudina in uia, la quarta decima in Iassen. (U originalu je preskočen položaj 13. križa.)

E da tramontana confina con Sliuniça e Constieniça mediante le croxe † cauade in piere uiue.

E da (piše u tekstu de) Ostro confina con le Cime deli monti che pende soura Gliubaç.

Ser Helya de Saraga	parte una, quarta una
Giucho de He de Saraga	parte O, quarta una
Nixa de He. de Saraga	parte O, quarta una
Vlachussa de He. de Saraga	parte O, quarta una
Ser Mathyo de Saraga	parte una, quarta una
Nixa de Ma de Saraga	parte O, quarta una
Helya de Ma de Saraga	parte O, quarta una
Ser Thodoro de Prodanello	parte una, quarta una
Maroie de T. de Prodanello	parte O, quarta una
Piercho de T. de Prodanello	parte O, quarta una
Nixa de T. de Prodanello	parte O, quarta una
Stiepcho de T. Prodanello	parte O, quarta una
Ser Nichola de Ragnina	parte una, quarta una
Maroie de N. de Ragnina	parte O, quarta una
Dimcho de N. de Ragnina	parte O, quarta una
Matcho de N. de Ragnina	parte O, quarta una
Grube de Ragnina	parte una, quarta O
Giucho de Ragnina	parte una, quarta O

fol. XXVII

Dexen de ser Michiel de Babalio

Alo Vigessimo septimo dexen damo in Osalnich. Començando dali confini delo XXVI° dexen da ponente mediante le XIII° † cauade in piere uiue infra li ditti dexeni. La prima in Dobra Gomilla in la punta, la segunda per meço de Dobra Gomilla in Sdrielo in li Sasadi, la quarta sotta Sasadi, la quinta in uia sopra Sasadi (a)la uilla, la sexta in uia apresso la Oballa da sancto Helia, la septima in Mideno Bardo, la octaua sotto Louorno in la magiera, la nona in Brieg Dolgoga dola, la decima in Plandista presso Dobilchi dol, la undecima sopra Berstaniça in Sdriello apresso la Cameniça, la duodecima sopra Berstanniça in Rudina in uia, la tredesima in Sdrielo da ladi dela Berstanniça, la quarta decima in Iassen. E ua uerso leuante fina a Golubinaç e de Jasseniça mediante le croxe † cauade in sassi. E da tramontana confina con Grebçi e con Jasseniça e con Golubinaç mediante le croxe cauade.

E da Ostro confina con Curilla mediante le otto croxe † cauade in piere uiue. La prima in Strasiste soura Uerbiça, la segunda sopra Neuagi dolci, la terça a cauo de Criui dol, la quarta sopra Bosiliça, la quinta sopra Uelli dol, la sexta sopra Bossiliça apresso, la septima a cauo de Popou dolaç, la octaua in Lupoglauiè. Fora dele qual croxe † resta Sluxin dol a Curilla.

Ser Michiel de Babalio	parte una, quarta una
Radiç voieuoda	parte una, quarta una
Ser Volço de Michiel de Babalio	parte una, quarta O
Marin de Mi. de Babalio	parte una, quarta O
Blaxio de Mi. de Babalio	parte una, quarta O

Sauin de Mi. de Babalio	parte una, quarta O
Ser Sauin de Blaxio de Babalio	parte una, quarta una
Dymcho de Bl. de Babalio	parte una, quarta O
Blaxio de Sauin de Babalio	parte O, quarta una
Stiepcho de Sa de Bonda	parte O, quarta una
Ser Thomaso de Luchari	parte O, quarte dui
Giucho de ser Michiel de Babalio	parte O, quarta una

fol. XXVIII

Dexen de ser Michiel de Resti

Alo vigessimo octauo dexen damo Curilla. Començando de ponente dali confini de Malfo mediante le croxe † e ua uerso leuante fina ale sette croxe † cauade in piere uiue, infra el detto dexen e lo XXVIII° dele qual croxe †. La prima comença in Segneuica, la segunda in Slivno Bardo, la terça soura Gubauaç puç, la quarta soura Podbriexie, la quinta in Cernça Glauica, la sexta in Tifin dol, la septima in Tolsti rat. E ua con lo suo dretto fina ali confini de Losiça mediante le croxe da parte de Ostro. E la uia de tramontana ua fina ali confini de Osalnich mediante le croxe †. E simelmente confina con Gliubaç.

Allo qual dexen çontamo in Dubraua la qual fo raxon de Mraaignac, començando da ponente dalo patago lo qual parte Maglicoue de su con la detta Dubraua, nelo qual patago si e cauada una croxe †. E della detta croxe † ua passi trecentosettanta fina ale tre croxe cauade in piere uiue appresso Stolouato Dubie. Una in le ripe de çu 1 altra in le ripe de su con una in meço, le qual corespode una al altra da mar al monte.

Li qual tereni confina da tramontana con la cima delo primo monte che pende soura la detta Dubraua. E ua con la sua dretura fina a mar la uia de Ostro.

Ser Michiel de Resti	parte dui, quarta una
Symon de Mi. de Resti	parte una, quarta O
Marin de Mi. de Resti	parte O, quarta una
Nichola de Mi. de Resti	parte O, quarta una
Giouane de Mi. de Resti	parte O, quarta una
Ser Marin de Resti	parte una, quarta O
Symon de Ma. de Resti	parte una, quarta O
Mathyo de Ma de Resti	parte O, quarte dui
Polo de Ma. de Resti	parte O, quarte dui
Michiel de Ma de Resti	parte O, quarte dui
Ser Pasche de Resti	parte una, quarta una
Michiel de Pa. de Resti	parte O, quarte dui
Dimitri de Pa. de Resti	parte O, quarta una
Michoie Miçoilo con lo fratello	parte O, quarta una
Giucho del Gallo	parte O, quarta una

fol. XXVIII

Dexen del Re de Bosna

Alo Vigessimo nono dexen damo terreni in Curilla. Començando da ponente dali confini dele terre date in Curilla alo XXVIII° dexen mediante le VII croce cauade † in piere uiue. La prima in Segneuica, la segunda in Sliebno bardo, la terça sopra Gubanaç puç, quarta sopra Podbriexie,

la quinta in Cernça Glauiča, la sexta in Tiphyn dol, la septima in Tolsti rat. E dele dette croxe † ua uerso leuante fin ali confini d Ombla.

E da Ostro confina con le cime deli monti che pende sopra Losiça. E da tramontana confina con Osalnich mediante le otto croxe †. La prima posta in Straxiste sopra Verbiça, la segunda sopra Neuagi Dolci, la terça a cauo de Criui dol la quarta sopra Bosiliça, la quinta soura Veli dol, la sexta sopra Bosiliça apresso, la septima a cauo de Popou Dolaç, la octaua in Lupoglauię. Fora dele qua croce † resta a Curilla Sluxin Dol.

Miser Hostoia Re di Bosna	parte una, quarta una
Ser Aluis de Goçe	parte una, quarta una
Maroie de Al. de Goçe	parte O, quarta una
Vitcho de Al. de Goçe	parte O, quarta una
Nixa de Al. de Goçe	parte O, quarta una
Jacheta de Al. de Goçe	parte O, quarta una
Ser Michiel de Martinusio	parte una, quarta una
Maroie de Mi. de Martinusio	parte O, quarta una
Ser Nichola de Goçe	parte dui, quarta una
Maroie de Ni de Goçe	parte O, quarta una
Luxa de N. de Goçe	parte O, quarta una
Ser Marin de Dragoie de Goçe	parte una, quarta una
Ciucho de Dr. de Goçe	parte O, quarta una
Aluis de Dr. de Goçe	parte O, quarta una
Buboie de Nicho de Buba	parte O, quarte dui

fol. XXX

Tereni assegnadi in Dobre et in Slano a la habitacion del conte.

Assegnamo in Dobre sulo terren dela Villa de Podimoç in luogo detto Mocri dol apresso 1 aqua detta Sterpochouo soldi cinque de terra segnada atorno con croxe † cauade in piere uiue, per habitacion delo conte dela contrada per casa e orti in semble con uno monticello che 1 e soura el detto Mocri dol a parte de leuante.

Ancora assegnamo in Slano simelmente per habitacion delo detto per casa e orti de terren in dui luogi nelo pian de Slano. In (piše im) prima ali Fraxani a mar soldi tre de terren començando dala uia sotta 1 monte ditto Osalnich da dui croxe † cauade in piere uiue a pe delo monte ditto nelo detto pian trando fora la uia comuna.

E ua uerso ponente passi cinquanta e da mar uerso monte passi XXV.

Ancora assegnamo alo detto per lo soura detto mistiero in meço dela villa de Slano in lo dicto piano de terreno passi XXV per canton circumdato de croxe † quatro cauade in piere.

Queste sono le glesie dela contrada le qual deno auer atorno de terren spaciozo a soldo uno per glesia.

In Curilla Sanctorum Nerei	
Archilei et Pancraccio	soldi uno
In Osalnich Sancto Saluador	soldi uno
In Merceuo Sancto Georgio	soldi uno
In Orasaç Sancto Georgio	soldi uno

In Tersteno Sanctorum Cosme et Damiani	soldi uno
In Maglicoue de zu Sancto Martino	soldi uno
In Maglicoue de su Sancto Stephano	soldi uno
In Slano Sancta Maria	soldi uno
In Dobre Sancto Michiel	soldi uno
In Dobre Sancto Martin	soldi uno
In Smocougliane Sancto Vito	soldi uno
In Osglie Sancto Piero	soldi uno
In Thopola Sancto Stephano	soldi uno
In Gromaça Sancta Tecla	soldi uno
In Saton Sancto Michiel	soldi uno

14) 8. IX 1399. *Odredba Malog vijeća o selu Lisacu i o zabrani rušenja kuća.*

8. IX 1399. *Deliberatio Consilii minoris de terris de Lisac et domibus non destruendis.*

Die VIII septembris 1399.

In Minori consilio more solito cogregato captum fuit de concendendo habitantibus villam de Lisac comunis Ragusii qui voluerint laborare de terris dicte ville quod possint laborare et seminare et de toto eo quod seminabunt et colligerent teneantur dare quartam partem comunis pro anno proxime futuro.

Item in dicto consilio captum fuit de scribendo comitti terrarum de Churille versus Stagnum et Punctam quod aliquis de dictis terris non possit modo aliquo vel ratione aliqua destruere domum quam habuisset in ipsis terris nec domum in aliquo vastare. Quicque tamen de dictis terris qui inde de voluntate sua rexedere voluerit vel per patronos fuerit expulsus possit absportare animalia sua, massaicias, introitus suos et omnia eius bona mobilia non vastando domos nec vineas aut terras in aliqua parte.

Reformationes 31, 67.

15) 8. X 1399. *Odredbe Velikog vijeća o knezovima Primorja.*

8. X 1399. *Ordines Maioris consilii super comitibus Terrarum Norvarum.*

Die VIII octubris 1399. In Maiori consilio. Ball. LX.

(Sa strane: super comitibus terrarum.)

Prima pars est de deliberando super ordinibus comitum ponendorum ad regimen terrarum de Churilla versus Punctam Stagni acuisitarum per comune. C. p. XXXVIII.

Secunda pars est de induciando super predictis. (Prectano.)

Prima pars est de mittendo personas de populo pro comitte ad regimen dictarum terrarum. (Prectano.)

Secunda pars est de mittendo nobiles de Ragusio ad dictum regimen. C. p. XXXV.

Prima pars est de mittendo unum nobilem pro comite ad regimen dictarum terrarum et de mittendo cum predicto unum popularem pro capitaneo ad custodiam terrarum qui stet et sit salariatus per se et stet ad hoberdientiam dicti comitis. C. p. XXXIII.

Secunda pars est de mittendo solumodo unum nobilem pro comite. (Preertano.)

Prima pars est quod hii omnes isti ordines super regimine terrarum durent usque ad unum annum proxime futurum. (Preertano.)

Secunda pars est quod durent usque ad sex menses proxime futuros. C. p. XXXVII.

Prima pars est de dando dicto comiti pro sex mensibus de salario yperperos centum quinquaginta et de dando ei per dictum tempus duos ex equis comunis et dictus comes teneatur tenere secum ad dictum regimen tres famulos eius expensis et salario, et similiter facere de suo expensis dictis equis. C. p. XLV.

Secunda pars est de dando dicto comiti pro dictis VI mensibus yperperos centum viginti quinque de sallario et dictos duos equos comunis et quod teneatur tenere secum ad regimen duos famulos eius expensis et salario et facere expensas de suo dictis equis. (Preertano.)

Prima pars est de dando populari mittendo ad custodiam terrarum pro sex mensibus de salario yperperos septuagintaquinque et unum ex equis comunis et quod dictus teneatur tenere secum unum famulum eius expensis et salario et facere expensas dicto equo. C. p. XLII.

Secunda pars est de dando ei de salario pro dictis VI mensibus ut supra yperperos sexagintaquinque. (Preertano.)

Prima pars quod dictus comes habeat illud arbitrium in regendo et iudicando in dictis contratis prout captum fuit quando ser Laurencius de Bodaça ellectus fuit comes ad dictas contratas. C. p. LVIII.

Secunda pars est de dando ei aliud arbitrium. (Preertano.)

Reformationes 31, 196—97.

16) 10. X 1399. *Plača knezu Primorja.*

10. X 1399. *Salarium comiti Terrarum Novarum.*

Die ultrascripto X octubris in ultrascripto Consilio (maioris).

Prima pars quod ubi captum prius de dando comitti terrarum pro sex mensibus yperperos CL de addendo dicto sallario perperos quinquaginta. Itaque habeat pro sex mensibus yperperos ducentos cum modis et ordinibus prius captis. C. p. LXXIII.

Secunda pars est de non addendo dictos yperperos quinquaginta. (Preertano.)

Reformationes 31, 197,

17) 20. X 1399. *U Malom vijeću izbor službenika koji će posjeći lozu u Primorju.*

20. X 1399. *In Consilio minori electio officialium ad incidendas vineas in Terris Novis.*

Die vigesimo octubris.

Ser Ziucho de Benessa, ser Johanes de Georgio, (ser Ziugnus de Croxi precrtan), electi et facti fuerunt officiales ad eundum ad nostras terras novas ad factum incidi vineas secundum partem captam in Maiori consilio et de dando sibi de salario yperperos decem pro quolibet eorum cum duobus famulis pro quolibet et de dando eis equos ex equis nostri comunis. Et de dando eis pro expensis suis, famulorum et equorum grossos decem octo singulo die. Et quod comes ipsarum terrarum vadat cum ipsis officialibus in societate ad ipsum officium. Et faciant precipi villanis quod villani unius ville vadant ad aliam villam et sic successint de villa in villam ad incidendum et radicandum ipsas vineas ut predictum est.

Die secundo novembris 1399.

In ipso Minori consilio captum fuit de mittendo quindecim guastatores (cum) officialibus nostris ad incidendum vites in terris novis dando sibi grossos duos pro quolibet singulo die.

Reformationes 31, 70'—71'.

18) 28. X — 13. XI 1399. *Senat i Veliko vijeće o baštićima i Vlasi.*

28. X — 13. XI 1399. *Consilium rogatorum et Consilium maius de gentilotis et Vlachis.*

In Consilio rogatorum die XXVIII 1399. Ball. XXVIII.
(Sa strane: pro Vlachis.)

Prima pars de excusando nos cum bonis verbis domino regi Bossine et voyvode Radiz super hiis qui nobis petunt pro Vlachis quod possint pasthulare pro ista hyeme in terris nobis noviter datis. C. p. XXVII.

Secunda pars est de acceptando. (Precrtano.)

Reformationes 31, 137'.

Eodem anno (1399) die ultimo octobris in Maiori consilio congregato ut moris est in quo interfuerunt consiliarij LXXXI captum et firmatum fuit per LXXVII dictorum consiliariorum quod per regimen nostrum Ragusii precipiatur omnibus çintilotis qui reperti fuerunt esse et habitare in terris nostris de Curilla versus Punctam Stagni comuni nostro donatis per regem et proceres Bossine quod debeant recedere ex dictis terris nostris usque ad medietatem mensis novembris et amplius non habitare in dictis terris salvo si ex eis aliqui vel aliquis contentatur remanere in dictis terris pro vilano et se condemnare esse hominem alicuius nostrorum civium habencium partem in ipsis terris et reperiat volentem ipsum çintilotum recipere pro homine suo super parte sua hoc casu remanere possit: alias aliquo modo vel ingenio stare non possit in dictis contratis ultra terminum predictum. Et quod quilibet qui habent in dictis terris partem super parte sua teneret aliquem ex dictis çintilotis contra dictum ordi-

nem cadat ad penam yperperorum quiquaginta solvendorum comuni et nichilominus teneatur dictum cıntilotum quem haberet super parte sua inde expellere. Et quilibet possit accusare contrafacientem et habeat medietatem dicte pene si per eius accusam veritas reperietur.

Die vero XIII novembris anni predicti (1399) in Consilio magno more solito congregato in quo interfuerunt consiliarii LXXI captum et firmatum fuit per LVII dictorum consiliariorum de non recipiendo in terris nostris predictis aliquos Vlachos qui vellent venire ad habitandum et pascendum ibi et de licenciando et expellendo ex dictis terris omnes Vlachos qui venissent ad habitandum et pascendum in ipsis terris et etiam expellendi illos Vlachos qui ad presens sunt in eis.

Item captum fuit per LVI dictorum consiliariorum quod quicumque habet in dictis terris Vlachos aliquos uel eorum animalia debeat illos licenciare et expulsisse de dictis partibus et terris predictis usque per totum presentem mensem novembris sub pena ducatorum centum auri et nichilominus teneatur illos expellere. Et quod nullus audeat de cetero recipere aliquos Vlachos nec eorum animalia in terris predictis sub dicta pena pro quolibet contrafaciente et qualibet vice. Et quilibet possit accusare contrafacientes et teneatur de credentia et habeat medietatem dicte pene si per eius accusam veritas reperietur et altera medietas pene sit comunis.

Liber viridis fol. 105', cap. 96.

19) 10. VI 1403. *Iz instrukcije poklisaru Pavlu Gonduli za Bosnu.*

10. VI 1403. *Ex instructione Paolo Gondolae, ambassatori in Bosnam.*

In Christi nomine. Amen. 1403- die X junii. Nuy Aluis de Goçe rector de Ragusa cum lo nostro minor conseyo et cum lo conseyo de pregadi per arbitrio et auctorita del maior et general conseyo de Ragusa a nuy et a li deti conselgli data et concessa a vuy Pollo de Gondolla ambassator nostro electo a misier lo re de Bossina cometemo che al nome de Dio e del beato misier sancto Blaxio confallonier et protector de quista nostra cita debiati partir et andare ala ditta vostra ambassata et far seguir et complir a vostra possa come sieghe et dixe de sotta.

Et prima partendo vi de Ragusa debiati andar la via ve parera plu presta et plu segura per la prima vostra infino dove sentir sia lo dito misier lo re de Bossina. Et se andando la via de la dita vostra ambassata ve acadesse in destro voltar ve in algun luogo dapresso dove fosse lo voyvoda Radic.

Et vui ve fatigatigate a luy et metandove cum lo dito Radiz debiati sallutarlo per parte del regimento nostro et de tuti li zentilhomini de Ragusa et presentarge la litera vostra de credencia et recitarge la amista, antigue qual havessemo cum li soi antixi et cum luy.

Et po dirge de 1 ambassata che ne ha mandato lo Re de Bossine et de le parolle che ne mando digando de le qual molto ne meraviliemo et non pensanemo che may ne mandasse a dir tal parolle et che Bossina pensasse alguna consa contrariosa Ragusa. Et questo ne parabia manda digando per alguna informacion. Impero preghemo el detto Radiz come quello in qui habiamo bona speranza chel se debia adourar come uno

de nuy in quello che sia per conservamento de la cita de Ragusa caxa soa et chel ge plaça nostro esserne favorevole a consevamento dela dita casa cum quelle parolle ala discrecion vostra parera aço convignir.

Item se vignir a sentir che alguna novità ne voia esse fatta in le terre nuove, indurlo che ne sia favorevole che alguna novita non se sia fata. Et chel non se muova per quella infino chel re per la vostra andata ala sua mayesta non determina ultimamente el suo voler conzosia chel dito Radix fo principio a farne cercar le dite terre et confermonele in privilegio per soe litere. Et monstrandoge che de quello ne pora vignir picol dano ma pluy ne sera duro lo dano dela vergogna chel se possa dir che dove sempre fo bon amor et paxe tra Bossina et Ragusa, mo Bossina se muove a discordia cum quelle parole che ala discrecion vostra parera indur lo dito Radix che non se moura contra le dite terre et siane favorevole ad andarnele sontignir come speremo in la discrezion vestra che sapete dir quanto cerca zo sera de bisogno.

Et habiando parla cum lo dito Radix quello ve parera de bisogno sopra li ditti servixii debiati partir da luy et non stare perdendo tempo et de presente ne avixate per vostra litera de la risposta soa et de tuto altro come trovar et seguir lo vostro viagio...

(Slijedi dalje uputa, ali ne u vezi Primorja. Instructio sequitur sed non de re tractata. Instrukcije su nečitko pisane, nisu stoga potpuno razumljive. Instrucciones male scriptae, propterea nimis clarae sunt).

Lettere e Commissioni di Levante IV
(1403—1410) fol. 20.

- 20) 12. VI 1403. *Instrukcija poklisaru Pasku Resti za Radiča.*
12. VI 1403. *Instructio Pasquae Resti, ambassatori ad Radicium.*

Die XII junii 1403.

Nuy Aluise de Goze rectore de Ragusa cum lo nostro Minore consiglio et cum lo consiglio de pregadi cometemo a vuy Pasquale de Resti dilecto ambassadore nostro che in lo nome de Dio et de misser sancto Blasio confalone et protetore de questa nostra citade portandoue de Ragusa debiati andare ala presencia de voivoda Radize et presentada la ley de credenza la qual portati cum vui salutatio per parte del regimento et zintili homini de Ragusa cum quello saludo che parera ala vostra discrecione convernerse. Et facto el saludo habando audientia da lui ditiglo la vostra ambasada como seguira de sotto.

Imprimo havemo ricevudo vostra letera el tenor de la quale havemo vivo inteso soura el facto dele ville nostre che sono in le terre a nuy donade per misser lo re de Bosna. Et per vui et per tuta Bosina dela quale letera vostra molto ne meravigliamo. Cum zo sia che per vostra requerta. Et per vostro consiglio digando a nui che dovessimo mandar ambasada a misser lo re de Bosna che lui nevolera dar le dicte terre et ville.

Et cosy per vostro consiglio mandassimo nostri ambasaduri li quali cum laudo de Dio et vostro impetrono le dicte terre et ville da misser lo re et da tuta Bosna. Et per so prevelegio ne le de. Et vui per vostro sagramento et privelegio le confirmastidi sciando qui in Ragusa per la

quale cosa fossimo grati cum honori et cum presenti. Et per plu altre fiade non fossimo scarsi a presentarve et honorarve a vostra requerta. Et cosy intendemo de fare per lo tempo che de vignier sperando in vui che sempre seraridi bona casone di ogne bene et honore de Ragusa et in preço plu ve sia in nuy che in lo dicte terre.

Item ditigle come per lampetracione dele dicte terre et ville per la proferta che misser lo re et Chervoye fo a vui per darvo cambio nui non resparnuassimo i nostri ambasaduri ne spexe plu fiade unde lo dicto misser lo re vedesse lo dicto scambio. Et questo vui sauiti manifestamente per che vui vestrovasidi in corte quando li nostri ambasaduri parlava instantemente a misser lo re per lo dicto vostro scambio et in vostra presencia et questo per che ogno honore et bene vostro reputamo nostro et ancora non resparmaremo le nostre persone et havere et dogne vostro servizio.

Item redusitili a memoria rectandoli 1 antiga et bona amistade et fraternidade la quale have teso ano. Et lo so padre et lo so fradello zupane Beliache. Et como igli reputavano questa terra casa loro. Et finalmente vui siando im prisone, et la vostra dompna Chaçada et monada de Bosna non trovo altra casa che la nostra et quella che gle nostri antise tegnea per sua zoye Ragusa. Et la dicta dompna Vostra siando qui in Ragusa recevette grande honor, tanto da la comonitadi como in specialitadi como vui lo saveti perche del beneficio che ella recevea in Ragusi a vui ne feva la parte in proxene.

Et nui cum i nostri ambasaduri et cum molte spexe cum lo re di Ungaria cum Bosna et cum altri baruni cerchando et tractando la vostra liberacione la quale per la gratia di Dio fo cum molte fatige. E per quella liberacione vui sidi in bono stado del quale molto sono contenti et alegri, ma nui veredusimo a memoria chel none cosa che dispiaça plu a Dio, et agl omni del mondo chel vicio del amgiatudine.

Et mai non neverissimo crezudi avessimo sagramento che ne fosse facto per alcuni i quali nedesesse (?) che vui sidi lo primo che ze turbadi in quisti facti per la quale cosa pregemo la vostra amistade chel ve piaçala la farçe possidere questo bone del quale vui fustidi bona cascun che nui habiamo et cosy ve piaça a perseverare de bone in meglio, et che li vostri et nostri malivoli non possino intrare intro de nui et guastare l'antiga et presente nostra bona amistadi.

Ancora vedemo una letera de credenza la quale presentadi a la dompna del dicti Radize. Et salutarlo como sequente pregandola che apresso di Radize lasa doveri et sia bona casone. Unde lo dicto non ze turbi quisti fati cum quelle altre belle parole a la vostra discretione.

Et soura de questo v adoverati tanto cum Radize come apresso la dompna cum quelle humele et belle parole che parera a la vostra discretion dela ne confidimo per trare el dicto Radize de la sua opinione.

Et sello stesse pur forte nel so volere pregatilo che a lui piaça a indusciar per alquanti zurni avanti chel faça alcuna novitadi in fino chel nui la intencione de misser lo re di Bosna circha quisti servizii. Et acetar de el dicto Radize a le nostre parole o nui acetando ve partidi de la. Et per vostra letera dative a sapere tuto quello supra seguito circha la presente vostra comissione.

Lettere e Commissioni di Levante 1403—10, 25—26.

- 21) 13. VI 1403. *Instrukcija poklisaru Pasku Resti.*
13. VI 1403. *Instructio Pasquae Resti, ambassatori.*

(Sa strane: copia unius litere misser dicto Pasquale).

Rector di Ragusa cum lo so consiglio et cum lo consiglio di pregadi. Al nobile et savio ser Pasquale de Resti ambasadore nostro salute cum amore. In questa hora recevessimo letera da ser Polo de Gondola. El quale et stado cum Radize. Et la risposta sua vederiti perche la copia di la dicta letera ve mandimo, salto questa per vostra informacione per la qual cosa vedeximo che recevuda questa sequiti la vostra commissione. Et in lo nome de Dio partiteve, et andati a li viaço vostro.

Et tanto ve acomentemo ultra lo vostra commissione a vui dada che per podere meglo obtignere la nostra intencione parlati cum alcuni de i consiglieri del dicto Radiz i quali a vui parera cum belle parole dando loro sia favoravili apresso el dicto Radize proferando a quigli cum chi ve pranderiti a parlare ultra l'antiga amistade che le saremo grati. Et tegnuti ad ogne cose che sia de loro honore ne non saremo ingrati a loro a fadigandose in quisti fati per nui cum quelle altre parole ve parera convognerse. Et tuto zo che vui averiti per vostra letera ve dan a savere non ve partendo de la cosy como vui aviti in commissione.

Let. e Comm. di Levante 1403—10, 26.

22) 26. VI 1403. *Iz instrukcije poklisaru Stjepanu Luccari za hercega Hrvoja.*

26. VI 1403. *Ex instructione Stephano Luccari, ambassatori ad ducem Chervoye.*

Rectore di Ragusa cum lo consiglio al nobele Stephano di Lucari ambasadore nostro al voyvoda Chervoye salute cum amore. Damove a savere che de poy la vostra partida Radize in contenente intro in le terre nove a nui donade per Bosna. Et stazo lo conte nostro de le dicte contrade. Et altra novita non y facto fin adesso. Ma fa aparechumento di ostro non saperemo dove noya andare di minazo sono asay degne parte. Mo ve deximo Stephano vui havisadi la comession a parlar cum lo voyvoda. Et pensimo habiati la risposta la quale ei nui in posibele a indiurirare. In pero volemo che stimo possati havere cunzo li facti nostri cum lo dicto voyvoda cum lo modo de la dicta commissione in bona hora sia. In caso che non volimo che sian ancora cum lo dicto per discreption vostra lassimo secum questo ve pare posse et cunzare li fati nostri posan prometero et dire voyvoda la terra nostra non conosse persona che habia porta plu cordial amore a quella nostra cita caxa vostra de quello che porta la vostra magnificencia et noy et signore in qui habiamo maior speranza et fede in li bisogni nostri che in vui. Et cognosimo che vui sidi quello che mo in queste novitadi nevien facte poseti cunçar li facti nostri. Et di la terra di Ragusa caxa vostra, per che quello che vui vori, vora tuta Bosna. In primo ve pregamo come semper in fummo haveti sustignudo. Et combatudo per honor et bon stado di la terra nostra le qual possion mo acquistar et fermar per caxa vostra plu ferma che habian che ve piaça a intrometerve a recuncarli li facti nostri cum Bosna. Et

damo nui volimo che in recognecimento del vostro voi portamento in verso quella terra per lo pasato et per lo prexente, habiati per provixian in vi vostra da la terra nostra ogne anno ducati cinquecento l'anno, metandono vui in hona paxe cum Bosna. Et conservandone in quella et mantignandove in tuto quello havemo possedudo. Et che noy ne sia facto alcuna novitadi per Bosna. Et causandone cum lo re Lançislavo chel naiba pro amigi et servituri et non tracti nefaça fare alcuna novità contra di nui che quello che sara Signore et Re di Hungaria nui al dicto responderemo el censo che siano tegnudi cum li pacti che habiamo cum Hungaria salvando le franchiçie che habiamo cum Bosna. Et cum altri cum qui parizadi. Et questa prouixion volemo che li sia ferma siando re di Hungaria o lo re Lacislavo o lo re Sigismondo o altro che sia. ... (etc)

Let. e Comm. di Levante 1403—10, 30.

23) 4. VII 1403. *Iz instrukcije poklisaru Ivanu Menze za Radiča.*

4. VII 1403. *Ex instructione Johanni Menze, ambassatori ad Radicum.*

Die IIII julii 1403.

Nui Zugno Tripe de Georgio rectore de Ragusa cum lo consiglio cometemo a ti Zohane de Menze ambassadore nostro che in lo nome de Dio et del beado misser sancto Blasio confaloner et protetor de questa nostra citade che partandove de Ragusa debiati andare a Slano, et siando ziunto li dari assavere per uno vostro messo a Radize voyvoda la vostra vignuda pero dire che lui vol dire.

Et sello venandosse a dire che vui andasidi suxo a dello scusative non podere andare per quello meglor modo ve pare.

Et sel dicto Radize vegnesse zoxo a Slano per essere cum vui o mandasse alcuno de glesoy a parlar cum vui fatigle el saludo per parte del regimento et zentili homeni di Ragusa como meglio parera e la vostra discreptione presentada la letera reducirle gledefiti (?) lo regimento nostro mandando qui ado dire quello che ve piaxe de voler dire.

Sello scoffirera de amistade et essere favorevole ai facti nostri rig-rantiantile digandogle che cosi de fare de bona raxone per l'antigo et bona amistade che e stada. Et e infra de nui pregandolo che lui sia bona caxone in ogne luogo donde lui se trovava per la bone et honore di Ragusa chaxa sua.

Item se lui vetocasse alcuna cosa de le terre nove zoye de quietarle o fare scripta o alcuna cosa di novo responditigle: »Voyvoda, benche misser lo re di Bosna faça novitade contra di nuy senza nostra colpa mente di mancho spermo che lui et tuta Bosna finalmente non fara salvo el dovere. Et ha hora ha veramo tempo dessere cum vui et parlar supra di questo et daltro sicche al prestente none tempo di parlar sopra dizo.« Et tanto responderi a questa parte.

Item se lui vesestusasse de quello che la factofesse per lo tempo che de vignen che nove di sua voluntadi responditigle che de zo simo certi ma ben sapienti che lui po fare plu et mancho de quello gle fosse acomesso.

Item sello ve tocasse sel podesse vigner francho in Ragusa a caxa sua dati che sy como a possudo faro per lo passado. Et sello domandasse alcuna scripta sopra de zo ditiglo non esser di bixogno perche si la prima non valse ne una non voleria.

Et habando odidi da luy tutto quello vol dire o porsy o mandasse a dire per altri et fosse tal cosa che prechedesse o darla a nui a savere avanti che ve partisidi de la, oneramente non fosse cosa per la quale ve presa restare di la di tuto lasimo in vostra discreptione la sportare o viagner Ragusa o andar a Stagno stivando a nui quello supra seguito.

Let. e Comm. di Lev. 31.

24) 6. VII 1403. *Veliko vijeće zabranjuje Dubrovčanima primati dio prinosa sa zemlje koju je zauzeo Radič.*

6. VII 1403. *Consilium maius vetat Ragusinos introitus de terris occupatis de Radicio recipere.*

Anno domini a Nativitate millesimo quatragesimo tertio die VI mensis iulii. In consilio maiori more solito congregato in que interfuerunt consiliarii LXIII captum et firmatum fuit per LVIII dictorum consiliariorum quod aliquis ex nostris Raguseis cui data fuerit pars in terris novis Slani et Riperie non audeat vel presumat per se vel alium mittere ad impetrandum a Radicio Semchovich vel aliquo alio pro sua specialitate partem suam introitus bladorum collectorum in terra quam habent in dictis terris sub pena perdendi partem que sibi data et assignata fuisset. Item quod quilibet habens partem in ipsis terris qui habuisset vel recepisset aut in posterum ipsi portabitur vel mittetur aliquod pro introitibus dictarum terrarum debeat denunciare domino rectori et eius Minori consilio id quod habuisset et recepisset de dictis terris seu haberet vel mitteretur in posterum et ipsos introitus consignare in comune nostrum usque ad octo dies proxime futuros a die quo recipiet sub dicta pena perdendi in perpetuum partem suam dictarum terrarum. Et quilibet possit accusare contra facientes et teneatur de credentia et habeat medietatem partis contrafacientis si per eius acusam veritas reperietur et altera medietas sit comunis.

Liber viridis, fol. 106', cap. 112.

25) 19. IX 1403. *Senat zabranjuje svaku trgovinu s Bosnom.*

19. IX 1403. *Consilium rogatorum omme commercium cum Bosna interdicat.*

(Sa strane: ordo pro sale non portando ad partem regni Bosne.)

Die XVIII septembris 1403. In Consilio rogatorum. Ball. XXVIII.

Cum propter gueram et dampna nobis facta et ilata per Hostoiam regem Bosne et suos barones et subditos contra pacta et promissiones quibus eramus invicem confederati per privilegia firmata inter dictum regem, barones Bosne et comune Ragusii legimptis sacramentis nulla nostra causa vel culpa precedente cogimur providere et ordinare quod nullus civis Ragusii nec qui pro Raguseo se appellat non audeat nec presumat modo aliquo vel ingenio emere vel vendere sal in regno Bosne, nec per se vel per alium portare vel mittere sal ad aliquod locum incipi-

endo a Spaletto usque ad Bistranam sub pena perdendi sal et solvendi ducatos auri centum pro quolibet centenario salis et ad rationem centenarii salis quod portaretur vel meteretur contra presentem ordinem. Et qui portaret vel miteret per alios sal ad aliquod locum regni Bosne incipiendo a Bistrina et veniendo versus levantem perdat sal quod portaretur contra hanc ordinem. Et quilibet possit acusare contrafacientem et possit intromittere dictum sal. Et habet medietatem pene in quolibet supradictorum chasuum si per eius acusacionem veritas poterit inveniri.

(Sa strane: pro mercantiis.)

Item quod aliquis noster Raguseus non audeat vel presumat modo vel ingenio portare vel per alium miteri aliquas mercancias, denarios vel alias res ad aliquam partem regni Bosne sub pena perdendi dictas mercancias, denarios et res quod et que portarentur vel mitterentur contra presentem ordinem. Et quilibet possit acusare contrafacientem. et possit intromittere et capere dictas mercancias, res et denarios. Et habeat medietatem si per eius accusationem poterit veritas inveniri.

(Sa strane: pro mercatoribus.)

Item quod aliquis noster Raguseus non audeat vel presumat ire ad aliquam partem regni Bosne aliqua ratione vel causa absque licencia nostri regiminis vel nostrorum capitaneorum generalium sub pena yperperorum quingentorum. Et quilibet possit acuxare contrafacientem. Et habeat medietatem pene si per eius acusacionem veritas poterit inveniri. Et alia medietas sit comunis Ragusii. Et quilibet civis noster habens licenciam eundi ad dictas partes possit portare secum tot denarios quot sunt ei necessarii pro expenso viagii in eundo et redeundo. Et non plus sub pena perdendi totum id quod reperiretur portasse ultra eius expensas necessarias. Et si aliquis ex civibus et subditis nostris iret Chanal, Tribigne, Versegne, Draçiviza aut Papavam aut circha dictas partes et contrafecerit in aliquo ex dictis casibus presentis ordinis sit pena in arbitrio et voluntate nostrorum capitaneorum generalium, exceptatis mercatoribus existentibus in Hungaria vel Sclavonia qui possint ire et transire pro suis opportunitatibus per dicta regna Hungarie et Slavonie non faciendo aliquas mercancias, sed possit cum suis mercantiis venire Ragusium. Et si in eundo vel redeundo faceret mercancias vel alliquod traffigum in Bosna vel in aliqua parte regni Bosne cadat ad penam supradictam.

Qui ordines supradicti durare debeant donec presens guerra quam habemus cum Bossina durabit.

Publicati fuerunt per Millas preconem comunis Ragusii in logia magna platee comunis die XXI septembris 1403.

Reformationes 32, 169'.

26) 4. VIII 1404. *Iz instrukcije poklisarima Pasku Resti i Marinu Bona u Bosni.*

4. VIII 1404. *Ex instructione Pasquae Resti et Marino Bona, ambassatoribus in Bosnam.*

Rector de Ragusa cum lo conseyo ali nobili et savii Pasqual de Resti et Marin Zugno de Bona ambassatori nostri in Bossina salute cum amor. Façemovi a saver che ali tre de avosto proxente per li baly del voyvoda

Sanday in Papava, ne fo mandata una litera del deto voyvoda, per la qual in efferto lo dito ne scrive sopra la villa de Lisseç come per forza contra sua voluntate, la dita villa perche e soa ne uno palmo del so teren non lassera ad algun et che quello che vora far de essa vole che sia havuto el grato a luy. Impero nuy sopra de zo per nostra litera habiamo scritto al ditto voyvoda, la qual ve mandemo ligatam cum questa che la debiate prexentar. Ancora volemo che siando vuy cum lo dito debiati dir voyvoda el nostro regimento di Ragusa ne ha scritto come vuy li havete scritto sopra el fatto dela villa di Lisseç per una vostra litera la qual ge mando li vostri bayly in la contrada di Papava, et come lo dito nostro regimento per una la litera a nuy mandata che ve la debiamo presentar zoe per questa ve rescrivo sopra la ditta villa. Et ancora voyvoda nuy ve dighemo che non sollamente la ditta villa de Lisseç habiandola cum vostra bona volunta ne recognosceremo havere per vuy ma tuto lo altro çoche havemo et ancora speremo havere meio che la dita villa per vuy impero açoche may per algun tempo non ne sia movesto questione per la dita villa pregemo lamista vostra che ve plaçe esser graciozo ala terra nostra concedernela nonne la impaçando et cadourarvi de vostra bona volunta apresso lo re et baroni de Bossina che per Bossina ne sia confirmando con soy le altre ne fa dare per Bossina dando vi a saver che la dita villa e le altre ne recognosceremo da vuy et la terra nostra e disposta havervene bon grato apresso quista aconzando al ditto voyvoda quella bone parole et sperança le qual ala vostra discrecion parera convignir per le qual el dito voyvoda voya attender a farne confermar la ditta villa per lo re et baroni de Bossina come son le atri et de tute le novelle havete de la ne avixade.

Lett. e Comm. di Levante 1403—10, 68'—69.

27) *Rujan 1404. Iz instrukcije poklisaru Ivanu Mence za Sandalja. September 1404. Ex instructione Johanni Mence ambassatori ad Sandalium.*

Nuy Natal de Procullo de Ragusio cum lo nostro menor conseyo et cum lo conseyo de pregadi pro arbitrio et auctorita a nuy et ali diti consegi data dal maior et general conseyo di Ragusio, a vuy Zuan de Mence ambassator nostro ellecto al voyvoda Sanday. Cometemo che al nome de Dio et del beato misier sancto Blaxio protector et confallonier di questa nostra cita, debiati partir de Ragusio et andar ala dita vostra ambassata et far seguir come dixede sotta . . .

Item sel ditto voyvoda Sanday ve mouve parole dela villa de Lisseç et vui intrando cum luy sopride ço, cum quelle belle parole ala discrecion vostra parera. Conclude voyvoda nuy speremo in la grandea et benevolencia vestra, che in quisto et cascun altro nostro fatto aconzarreti che in vuy sta et possetello fari, come ditto de sopra. Primo ve plaça a non voler mollestarne per lo fatto de la ditta villa che vuy vedette in la poveya che Bossina ne de le terre de Curila fina Stagno se include intra le ville, xasselci et confini et driture et aque et pasture, legni et selve et boschi et cum tutte le soe pertinencie come in la ditta poveya vedera. Et questa villa di Lisseç et e quaxi nel meço dii ditti confini. Et sel di-

xisse perche non e scritto nominamente la ditta poveya, potrete responder che la incluxa ne le ditte terre date et molti altri xaselci habiti che e molte valle nominatamente non sono scritte per nome in la dita poveya. Tamen perche li sono in li ditti confini zoe da Curilla a Stagno sono nostri et chosi e Lissez pero li plaça non volerve mollestar per volerla a si, che chese luy ne donasse dixentando nonne farave tanto plazer questo displaxerave in questo et pero haveremo asay per pluy se ne la lassa de bon amor çerça mollestar che se ello ne donasseny tanto. Et tutte queste raxon v xerai cum bello modo et çerça prompteça sel ve tochera parolle de essa.

ibidem 70'—71.

28) 6. IX 1404. *Iz instrukcije poklisaru Ivanu Menze za Sandalja.*
6. IX 1404. *Ex instructione Johanni Menze, ambassatori ad Sandalium.*

Die VI septembris, indictione XII 1404.

Rector de Ragusio cum lo conseyo al nobile et savio ser Zuano de Mence ambassator nostro ad voyvoda Sanday, salute cum amore. Recevessemo ieri vostra littera la qual intexa ve respondemo che debiati metervi cum lo dito voyvoda et dire voyvoda la amista et benivolencio la qual e tra la magnificencia vostra et nuy commence damo, ma ab antiquo cum lo vostro barba Vlatcho voyvoda et cossi semo dasposti perserverar in quella cum vuy et cum li vostri fratelli pluy che may et per lo simelle ne rendemo certi che vuy siati disposto. In verso nuy et de prendervi per li fatti nostri et che ne attenderete come prometete. Et voyvoda açoche cognoscate che la terra nostra ha fermato grandissimo amor et plena speranza in verso de vuy et che vuy possate drittamento in lo cuor vostro fermar la cita de Ragusa per chaxa vostra ferma, damo quanto a vuy plaçanuy semo atti a vollerve retenerere per citatino de la nostra cita et come uno de nuy et deli nostri nobili homini nativi et del conseyo de Ragusa, et che habiate in Ragusio la chaxa laqual have Bie-liach et Radiz seu Chovich et habiate là parte che have Radiz in le terre nove. Et de Lissez ve plaça a non contradirne, ma farnelo confermar in la poveya de Bossina, che de raxon se die fare con zo sia nel meço dela contrada et tra li confini nostri. ...

ibidem 71'

29) 10. IX 1404. *Iz instrukcije poklisaru Ivanu Mence za Sandalja.*
10. IX 1404. *Ex instructione Johanni Mence, ambassatori ad Sandalium.*

Die X septembris 1404.

Rector de Ragusa cum lo conseyo al nobile et savio ser Zuane de Mence, ambassator nostro al voyvoda Xanday, salute cum amore, heri recevessemo vostra litera per la qual ne scrivete come al voyvoda Sanday haveate fatto la offerta come ve scrivessemo zoe de la citadinança et nobelta del conseyo nostro et la chaxa fo data a Radiz et la parte in le terre nove fo data a Radiz et la risposta del modo cum qual accepta in quello domanda et cerca da nuy de pluy altre condicione etc. La qual

vostra litera intexa ve responedemo che debiate seguirla vostra commision come in la ditta nostra litera de la offerta ve fo accomesso. Et cum lo ditto voyvoda siando debiate al dito responder digando, come avanti ve o dito lo regimento nostro siando disposto a dretta e cordial amista cum esso vuy, quisti di passati ve mando primo monstrando la bona volonta la qual haveva in verso de vyi in volerve complacer in quello che fosse honor vostro e nostro offerandovi citadinança et che siate come uno de nuy et de li nobili nativi del conseyo de Ragusa, et habiate la chaxa la qual have Radiç in Ragusa et la parte la qual fo data a Radiç in le terre nostre nove pensando che de questo la magnificentia vostra dovesse contentar in recognicione de bon amor et de la bona volonta, la qual habiamo in verso de vuy perche ago fon disposti la prima quando per li ambassatori nostri ve mando digando che quando vignerete ale parte de la marina seriamo cum vuy et fariamo conse che serave honor de una parte et de l'altra. Et mo intendendo per nui quello ve havete reposto et cercato da nuove respondere.

.....
Item ala parte che dixè de Lissez vole lo recognoscamo da luy pare so et a luy e dato per Bossina contentemo recognoserlo da lui, ma lo pregemo in nostro plaser tiegna modo che ne sia confermato in poveya per Bossna, per donacion a nuy fatta per lo ditto voyvoda a çonche per algunsi altro tempo. ....

ibidem 72—73.

30) 15. IX 1404. *Iz instrukcije poklisaru Ivanu Menze za Sandalja.*
15. IX 1404. *Ex instructione Johanni Menze, ambassatori ad Sandalium.*

Die XV septembris 1404.

Rector de Ragusa cum lo conseyo al nobile et savio ser Zuane de Menze ambassator nostro al voyvoda Sanday, salute cum amor. Recevessimo una vostra litera scritta ali XII del presente alo qual ve responedemo. Prima ala parte che voyvoda Sanday ve dixè che nuy havevamo fato privilegio a Radiç per Lisseç da darge perperi mille a raxon del anno che per necessita ello fugisse et stesse in Ragusa et vuy li negasti cum instancia et fecisti ben et cossi negate per Lissez non li promettessemo mai niente. Perche cosse e la verita che per Lissez non have alguna promission da nuy. Et sel ve monstrasse algun nostro privilegio che nuy havevamo promesso al dicto Radiz li ditti perperi M et vuy vedendo lo privilegio dicete che nuy non li promettessemo per Lissez ma li promettessemo per Chanal come se contien in lo privilegio, perche lo dito Radiz ne haveva proferto farnelo confermar da Bossina, come sapete che anche da Vuq et da conte Paulo le cercassemo. Et sel non te monstra privilegio non li dicete del privilegio ne de Canal.

Al facto de Lissez se puor stare duro appresso dele altre raxon le qual uxasti a nostra defexa la porete dire: »Voyvoda, zaschauno nobel homo ha privilegii de Bosina et vuy ne havete plena la chaxa de essa, per li quali in diversi tempi ve son date et concessa molte contrade et zuppe, in li quali privilegii a singulo non son nominate tutte le ville, ma in genero se intende in lo soi confini. Pero, voyvoda, conze li vostri

privilegii voresse che sian fermi cossi dove resti favorigar lo nostro». Et se puro lo ditto voyvoda cum tutte le ditte et altre vostre raxon uxade non volesse contentar al fatto de Lissez, et vui cum la plu belle parolle et bon muodo ala discrecion vostra por concludete che nuy seremo davanti lo re et ducha et vuy et Bossina et li speremo che determinarete quello che sia iusto et de raxon.

Item sel ditto voyvoda non accepta al don li faceamo de la chasa et del conseyo cum le condicion se contion in la vostra commission, per caxon de la promessa domanda deli perperi mille o per altro et vorasene partire, acompagnitello fina in Papava quanto vora stare, over l'altra via fina in Biliechia, et al so partir toyando cambiando li porai dire come dixè in la vostra commission: »Voyvoda, Idio sa che sempre ve habiamo plaxesto et honorato ad oni vostro bixogno. Et ancora havemo la volunta et lo avemo disposto per lo avinire a far mieyo. Impero vuy bene pensarete et trovarete nel animo nostro che ne potete haver per vostri veri et fermi amixi et trovaretene plu largi.« In attender che in proferte et recomandandoge li fatti nostri et li ambassatori in Bossina et li nostri mercandanti in cashuna parte tollette licencia et tornate a Ragusa.

ibidem, 73'

31) 27. IX 1404. *Iz instrukcije poklisarima Pasku Resti i Marinu Bona za Hrvoja.*

27. IX 1404. *Ex instructione Pasquae Resti et Marino Bona, ambassatoribus ad ducem Chervoe.*

Die XXVII septembris 1404.

Rector de Ragusa cum lo conseyo ali nobili et savii Pasqual de Resti et Marin de S. de Bona, ambassatori nostri in Bossina, sallute cum amor. Recevessemo vostra litera scritta ali XV de septembris et intendessemo a la qual ve respondemo.

.....
Et lamentandovi de Sanday et diy modi chel tene dicete: »Ducha, tu volesti che li rendiamo pace et che vuy aconçarete ogni differencia che havessimo insiemo, et cosi fessimo et fossemo cum vuy in tutto al chazar Ostoya et li soi seguazi come vuy volesti. Et poi per vostro conseyo mo per honorar lo ditto Sanday, lo facemo de nostro conseyo, dandoge la chaxa, che have Radiz in Ragusa. Et de lui romagnivamo a sperar amor et benivolencia et renumeracion ala tera nostra come vuy dicesti. Et se echo che luy voleva tuor da nuy la villa de Lissez, pensandose forse quelle donar a nuy, pero ducha pensa che cum lo tuor el nostro et volendolo donar, sel e raxon che dovessamo romagnir per contenti. Et se questo e lo premio et la parte che non facete de quello che tollisti al re Ostoya scazato contra lo qual fossemo sempre ad oni vostro commando. Et pero, ducha, desiremo a esser chaxa vostra et anche de Sandal et honorarlo per nostra parte a tutta nostra possa. Ma vuy vedete come lo dito Sanday se descosta de la raxon, pero ve plaça a munirlo et sostignir li nostri fatti cum raxon che altro non cherciamo.«

Et de la villa de Lisseç chel dito Sanday ne move question per non esser scripta nominatamente in la poveya, defendete cum le raxon havete

in le commission, Et de pluy che in tutti li privilegii che Bossina uxa a far a soi zentilomini de terreni, ville et homini, che alo da basta a nominar la zuppa cum li soi confini et non ogni villa per nome mancho xaselci o valle siche a questo modo nissun privilegio a zentilomini de Bossina non seria fermo. Et da pluy porete dir: »Ducha, echo la copia de la litera vostra cum vostro sigillo et cum sigillo de Sandal et Jurech Radivoevich, in la qual ne scrivesti che intriamo in tutto quello che ne fo tolto per la verra come pluy plenamente vederete contignir in la ditta copia. Et la ditta principal litera fo mandata al dito Sandal et monstratage licen. Pero, ducha, vedete intesso cum que honesta se move lo ditto villa, unde plaçave de avinir questo fatto et conçarlo come dovete de raxon.«

Item ve avixemo chel dito Sanday uxo a dir a Zuan de Menze nostro ambassator fo a huy che haveramo proferto per poveya a Radiz per Lissez perperi milli oni anno chel stasse in Ragusa schazado del so pero sel detto Sandal ve vignisse a tochar intesso over cum lo ducha, respondete de questo fatto non saver niente, mache a vostro parer questo non posseva esser per nessun modo che Lissez e una piçolla consa et questa proferta serave una grande fatto siche non po esser come ditto.

ibidem, 74'

.....
32) 20. IX 1404. *Iz instrukcije poklisaru Ivanu Menze za Sandalja.*
20. IX 1404. *Ex instructione Johanni Menze, ambassatori ad Sandalium.*

Die XX septembris 1404.

(Sa strane: copia unius littere misse ser Johani de Menciis ambassatori ad Sandalium.)

.... Ne per amaricia non recuxemo de li perperi M domandati. Salvo perche nui havemo multi amixi vixini nostri li quali zercano di simile cose. Et in pero per neguno modo non poriamo konzertir a zo.

ibidem, 70.

33) 2. XI 1404. *Iz instrukcije poklisarima Pasku Resti i Marinu Bona u Bosni.*

2. XI 1404. *Ex instructione Pasquae Resti et Marino Bona, ambassatoribus in Bosna.*

(Sa strane: litera missa ser Pasquali de Rasti, ser Marino de Bona ambassatori in Bossina.)

... Et prima al fatto de le copie de le poveye, laudemo quello che vuy fecisti cum lo ducha et pluy infra et pluy raxonevolle, neientemen se quella non podete ottignir, vollemo che conzientiate et fermate al modo de l'altra copia che ne mandasti et fecisti cum Sanday. Severamente non volemo che alguna exceptacion se faça di Lissaç, Ternoviça et Imotiça, ne de altro terren o consa la qual havessemo habuito et posseduto. Et questo est di raxon che nuy a loro non exceptemo ne aminuimo de loro

tributti liberta et franchixie che hanno in patto cum nuy, fina al presente posseduto.

Et del fatto di le raxon de le terre, che vuy uxasti a dir che fo el defecto o disimentigança del scrivàn, non la uxate che non e vera defexa, che la poveya nostra e a plen plu che alguna altra poveya di Bossina. Et che zo sia vero, signori di Bossina, vardate çascun di vuy ha poveye di castelli, zupe et contrade alor date per Bossina. Et qui ve cercasse tal cavilacion in quelle non una, ma cento, poria trovar, pero signori, voyate viver cum nuy peramente come vivessimo per lo passato, et che romagnamo in quello fossimo avanti la verra.

.....
Item se cum Sanday raxonando lo dito uxasse algune aspre parolle respondete: »Voyvoda, vuy save che la tera di Ragusa nesun pote havere servixio per forza o per menaçe. Et vuy a vostri bixonì domando per bona volunta havesti servixi de galee, et de altro non piccoli, a vostri plaxeri et cossi.« Et per questo modo porete haver per lo avignir et queste medeme parolle porete uxar cum çascun altro, cum lo qual achadesso di simelle parolle.

ibidem, 77.

34) 4. XII 1404. *Iz instrukcije Pasku Resti i Marinu Bona, poklisarima u Bosni.*

4. XII 1404. *Ex instructione Pasquae Resti et Marino Bona, ambassatoribus in Bosna.*

... Apresso nefaxe petitione per parte di Volcheçe et di Sandali digando piaceve areceverne ala vostra gratia et de quelle tre ville che sono in questione zoe: Lissez, Ternoviza et Imotiza che velefaçamo declarare et confirmare. Nomenadamente per Bosna che le sono nostre et nel nostro confino.

ibidem, 80'.

35) 18. III 1405. *Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce za Sandalja.*

18. III 1405. *Ex instructione Nicolae Goce, ambassatori ad Sandalium.*

... Et quando ve dara audiençia debiati dir: »Voyvoda, lo regimento nostro reçevede una vostra litera in la qual se contigniva che nuy havavamo cortezato Bossina per algune vostre ville. Ala qual parte ve responde che nuy non habiamo cortizato in Bossina per alguna vostra villa, nec per alguna altra consa, salvo secondo bona uxança mandassemo per requerta del ducha et vostra per confirmar li patti poveye et bone uxançe che havessimo cum la signoria de Bossina, come fossimo uxadi a mandar confirmar sempre ala creacion di li signori de Bossina, perche se havessimo bixogno de le conse vestre nuy manderiamo a domandar da la vostra gracia, sperando da la amista vostra posse havere de quello ve fosse possibile et cum vostro honor che Idio sa che nuy siamo el simile disposti a complaxer a vuy de conse possibile.«

... Item fatto la ambassata come dito de sopra et el donando quello ve respondera lo dito voyvoda quando ve apparera vignir in destra po-

rete dir: »Voyvoda, per lo amor et benevolencia che li nostri antixi et vuy per la gracia vostra havesti ala cita de Ragusa, nuy speremo che per la gracia de signoria et conse a say la Idio gracia va concesso di maior conse che le de le ditte ville, la gracia vestra debia complaser la terra chaxa vestra e de li vestri antixi e che plu tosto la voiате acreser che nu vinir. Impero preghemo la gracia vostra chel ve plaça passar vene ben de quiste vile inverso a nuy et de non ne molestar per esse e de fermar mola dita cita di Ragusa per caxa vostra. Et de vollerne prender per vostri cum tuti cuori e mente nostre. Che cosi façando vuy ne troverete sempre apariati a tuto quello che la terra nostra possa in vostro plazer et honor e pluy de quelle che may fossimo per lo passato. Et sapete voyvoda che la amista vostra et diy vostri antixi fo bona a nuy. Et per lo simelle la amista nostra fo bona a vuy et ali vostri. Et sapete che la terra nostra mai non mancho ad algun qui fo conzonta de amista cerca di zo parlando cum le plu belle et amòrarevolle parolle ala discrecion vostra parera convignir et indurlo ad amor et benivolencia ala cita nostra, et chel voya arestar di non ne molestar plu per le ville et voya far complir le poveye havemo a fermar cum Bossina.«

..... Item se el ditto voyvoda ve dicesse: »Ben, se io ve lasso et consento le ditte ville, volle my darne la chaxa in Raguxa et citatianza de conseyo per mi et per Vochez mo frar?« Et vuy respondete: »Ma Dio fo si.« Et se di questo noy ve dixè consa ne vuy a luy.

Item se el voyvoda ve dixè: »Io domandavo ali signori di Ragusa che in chaxo di necessita et redugandome a star in Ragusa elli me dovesse dar perperi mille al anno in subvencion mia et io li fosse tignir a conçar li lor servixii in Bossina. Et elli non me ha voluto consentir a questo. Che speranza posso io haver in lor?« — Et vuy respondete: »Voyvoda, io me ricordo che el ve fo promesso per li nostri plu de quello vuy demandar che li prometevano a partir lo pan cum vuy lor fede et vuy volem per scritte. Et nuy habiamo la fede plu ferma, che alguna scriptura se possa far.« Et se di questo non ve dixè niente, ne vuy a luy.

ibidem, 85'.

36) 31. III 1405. *Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce za Sandalja.*
31. III 1405. *Ex instructione Nicolao Goce, ambassatori ad Sandalium.*

(Sa strane: Copia litere misse ser Nicolao di Goze ambassatori ad voyvodam Sandalium firmata in Consilio rogorum die XXX marcii per ball. XXXVI.)

.... Et aviegna che in la commission a vuy dato sia scritto: Questo fo de bixogno per quella. Niente de men ancora per questa vo dighemo et avixemo che siando vuy cum lo voyvoda sei ve dicesse chel et contento a complir fatti nostri come parlo cum luy li nostri ambassatori. Et vuy a zo li consentite per simelle da nuovo zoe: chel habia la chaxa fo de Radiç in Ragusa et la citatianza di conseyo nostro de Ragusa per luy et per Vochez so fratello. In privilegio. Et di pluy promesso a bocha per fede nostra che vignando luy a necessita et redugnandose in Ragusa, la terra provedera, far parte a luy per soa sovegna de quello haveremo.

Et che lui sia a nuy tignudo far complir la poveya che habiamo a far cum Bossina. In la forma che ve mandemo cum questa. Et in la ditta poveya façando azontar et fermar Lissez, Ternoviça et Imotiça et tutti li confini de la contrada posseduta per nuy. Et aço acceptando et contentando debiate andar et esser in Bossina cum lo re et Cherzech et cum lo voyvoda et presentar le litere nostre di credença le qual ve mandemo al re et Cherzech, che in caxo di bisogna le possate apprexentar et cum quelle parlar et uxar, le parolle ve parera di bixogno et convignir.

ibidem, 89'.

- 37) 7. IV 1405. *Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce u Bosni.*
7. IV 1405. *Ex instructione Nicolao Goce, ambassatori in Bosna.*

(Sa strane: copia unius litere misse ser Nicolao de Goze ambassatori in Bosna.)

Et quando pare meterte cum lo re de Bossina cum la litera di credenze che te mandemo salutandolo cum quello honorevolle saluto se ge convien. Quando ve dara audienzia, direte che sette mandato per confirmacion di le poveye le qual per non esser insemblo avanti non se potte complir. Et nostri messi per infirmitta non poteno aspetar. Et che nuy non domandemo niente da Bosina, ne volemo de nuovo alguna consa, salvo segodno uxanza a creation de re, confirmar quello che havessimo cum li altri, cum le plu belle parole a la discrecion vostra parera convignir.

Et se al favelar di le poveye ve volessen far alguna exceptacion de ville, recusa digando che nuy non demandemo di plu niente, ne di men sollamente quello che havessimo avanti. Scrivasi le poveye de verbo ad verbum.

Et se cum Sanday non porai complir come se contien in la commission, zoe chel ve faça nominar le tre ville et vuy che li offerati la chaxa et la zentillion et 1 altra promessa. Et vollesse ve lo re et Bossina confirmar le poveye di verbo ad verbum come in la copia ve mandassemo per Hostoya se contien. Aceptati et complir non promentado nuy niente a Sanday.

ibidem, 90'.

- 38) 30. IV 1405. *Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce za Sandalja.*
30. IV 1405. *Ex instructione Nicolao Goce, ambassatori ad Sandalium.*

Die ultimo aprilis 1405.

(Sa strane: copia unius litere misse ser Nicolao Gocys ambassador nostro al voyvoda Sandali.)

... questa siati cum Sandali. Et diti li: »Voyvoda, vui diti che Lissez et Ternoviza et Imotiza che sono saselci de le ville scripte di esse vostre et che Ragusa ve le tiene. Dio lo sa che non credemo atignere del vostro niente et del vostro non voriamo contrar el vostro piaxer niente di meno sopra questo facto plu ipso che avemo litigando...«

ibidem 93'.

39) 10. V 1405. *Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce za Sandalja.*
10. V 1405. *Ex instructione Nicolao Goce, ambassatori ad Sandalium.*

Die X mensis may 1405.

(Sa strane: copia unius littere misse Nicolao de Gocys.)

... Et façando a nui questo li faremo privilegio de lui perperi mille, va le condicion de su voye: stagando a Ragusii in tempo di neccessitadi et queste ville e terreno che nui domandemo pro dono stazendo ultra Lissez, Ternoviza et Ymotiza.

ibidem, 95'.

40) 21. V 1405. *Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce za Sandalja.*
21. V 1405. *Ex instructione Nicolao Goce, ambassatori ad Sandalium.*

Die XXI mai 1405.

(Sa strane: littera commissionis et responsionis facte ser Nicolao de Gocys ambassatori in Bossina.)

... Et in segno de amor et amista dia a vuy el il vostro frar Vochez et vostri fiolli la zitadinanza di conseyo de Ragusa et la chaxa che fo di Radiz Semchovich in Ragusa et la parte havevamo data al ditto Radiz in le terre nouve et promette et a vuy, et al ditto vostro fratello che se per caxo di neccessita, che Idio vardi, vuy o lo ditto vostro frar Vochez, o le done o fiolli vien se reduxesse a salvar in Ragusa che la ditta nostra terra fara la spexa a quilli di vuy predicti che se reduxesse per XII persone di quanto stesse in Ragusa intendando che se pluy di uno di vuy se reduxesse non debiamo far la spexa a cascum da person per XII persone, salvo tra tutti che vignisse per XII persone et a tutto questo el conseyo nostro. Al dito vostro messo debia zurar et servar per sacramento. Et che li ditti voyvoda et Vochez zuri a vuy per nome di la tera vostra di mantignire bona amista et vardar li nostri come in la litera avanti ve mandassemo se contien.

Et questo acceptando et ditto voyvoda Sanday cum lo modo chel ve dara debiate andar al re et Cherzech a fermar la paxe et poveye come dito di sopra et in le forme che da nuy havete el modo et façendo zurar come e ditto.

Et fatto et complir questo habiando vuy le poveye et bolle, debiate tuor licenzia da quilli signori et tornar a Ragusa. Et dal voyvoda Sanday et Vochez rezevete li sacramenti di amista. Et requirete ve dia el so messo che viegna cum vuy a Ragusa a tuor el privilegio de la promessa nostra ali ditti daremo far et a rezerver el sacramento da nuy.

Et sel ditto voyvoda al modo dito di sopra non contena et discorda in alguna consa et vuy al deto monstrate cum quelle raxon che a la discrecion vestra par chel non die discordar di prexente ne serviete la differencia et aspetta nostra risposta.

Item ala parte chel ditto voyvoda Sanday ve tocha parolle di le saline di Sotorina, alo dito respondete saviamente et quanto fo bastevolle. Impero sel ve non tocha pluy alguna consa de le ditte saline, ne vuy a luy salvo taçete sopra di zo. Et sel vene recorda pluy alguna consa di le ditte

salline, et vuy al ditto in breuita dicete: «Voyvoda, come avanti ve disse sopra le ditte salline avanti, et cossi vi digemo che vuy sapete che le dite saline non die esser di raxon. Et nuy semo certi et speremo in la vostra vertu, che vuy non vori cum nuy consa che non sia di raxon. Anche speremo che vuy farete quello che sera di honor vostro et in plaser di quella terra di tutto perche la terra nostra e molto disposta a conse ve siega in plaser et honor, che cum la gracia di Dio quisti principi di amor et amista sera boni tra de nuy per li qual seguire bona fin a intrambe le parte mediante la gracia divina.»

Item ve demo a saver che secondo ne scrivesi che ve dovessamo mandar una persona che sapia leger et scriver in sclavonesco acoche se vignirete a concluder et far far le poveye, habiate qui ve sapia scriver et leger quello sera di bisogno. Nuy havemo mandato Franco di Zorzi el sa ben legere e scrivere. Siche cum lo ditto metite a far le conse et scripture che sian bene. Et secondo havete in le commission da nuy.

Et per dito Franco ve mandassemo per spexe perperi sexanta, perperi LX.

ibidem, 97'.

41) 30. V 1405. *Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce u Bosni.*

30. V 1405. *Ex instructione Nicolao Goce, ambassatori in Bosna.*

Die XXX mensis may 1405.

(Sa strane: copia unius litere scripte ser Nicolao di Gociis, ambassatori in Bossina.)

... Prima nuy ve mandemo in forma la copia de la promessa che volem far a voyvoda Sanday et Vochez so frar. Parve cum la gracia de Dio le plaxera che ge la facemo a soa intencion graciosa et larga che cossi da prima fo la nostra intencion.

Item ve mandemo in forma la copia de la poveya che vuy havete che ne debia esser fata per lo re de Bossina, ala qual habiamo posta la zonta del tre ville al luogo dove die far come vederete.

Siche cum lo nome de Dio adoperate a trar a bon fine quisti fatti et a complirli a nostra intencion. Va in Bossina a Cherzech over al re come cum Sanday per lo mieye de questi fatti deliberarete.

Et per questo prima va comettemo se di alcuni vocabulli o parolle ne le dite poveye fosse de le qual non se contentasse che se faça e vollesselle extrar, over mudar in altra forma, le qual a nuy paresse chiaramente che non muda sentenza, lasemo in vuy lo façate.

Item se li se agravasse zoche non credemo di quello che dixte di Zenochio masculin assignar la raxon che fa per loro che romagnando di lor masculli e femine vorave le dite la lor parte del beneficio et torian de le raxon di masculli et cum altre raxon che ve parera a zo convignirze come speremo in la discrecion vostra saperete far.

Item a quello ne scrivete chel voyvoda vole che la poveya sindove fata per lo re di Bossina sia deponuta in man del diedo, finche faciamo li sacramenti al dito voyvoda, plasene. Et da po la habiamo de man del dito diedo cum lo modo che nuy scrivesti. Et in questo mezo vuy aspetate li al diedo o altrove dove a vuy parera per lo meo.

Item a quello chel voyvoda vole che nuy prima zuriamo a luy, et po luy a nuy, sia cum Dio contentate a zo salvo de le done nostre, non fo may uxanche che le zuremo perche non son baronesse, et le lor son baronesse. Impero se potete otignir che le zuri in bona hora. Et se non possi ottignir et tu passa çença el far zurar le dette done.

Item a quello dite se andando vuy in Bossina sel re ve domandasse di le soe chaxe di Ragusa et del tributo, respondete che le chaxe et lo tributo son de Dio et soe siando complide et fermade le nostre poveye. Et se li te domandasse di qual tributo et tu respondi dal di de la creacion tua, zoe di sancto Dymitrio passado et li altri termini che vignira uxadi.

Item ve mandemo carte tre di pergamena et di cera verde et seta et per spexe perperi.

ibidem, 98.

42) 7. VI 1405. *Iz instrukcije poklisaru Nikoli Goce u Bosni.*

7. VI 1405. *Ex instructione Nicolao Goce, ambassatori in Bosna.*

Die VII zugno 1405.

... Et prima donde dicete che Sanday habiando viduta la copia de la pouelia ge volemo fare voleva se mudasse alcuni ponti di li quali se tolse zoso el dando le vostre raxonevole resposte salvo volse che la franchexia che ge demo se declari. Et pero sopra quello ponto che voyvoda Sanday demanta che in poveya che se li die fare sia declarado che vignando a Ragusa possa star francho et seguro et li soi da zascuna di Ragusa. Respondete al ditto voyvoda che cossi era et fo nostra intencion come vuy Nicola ne haveste scritto sopra di questo. Et contentemo chel sia declarado come el domanda.

Et se sopra el dito ponto non ve dixe ne ricorda plu alguna consa ne parlate a luy pluy sopra di so. Et segnando vostre commission compliri quisti fati come mieyo Idio prometera.

Item a quella parte de la promessa dovete far al re del tributo sin dove fermata la poveya per Bossina. Vuy molto bon havete intexo: zoe di prometere el tributto per uno anno passado, el qual dovemo dare ala di sancto Dymitri che fo siando lui creato re. Et per li tempi che vignira per lo simile ali termini.

ibidem, 98'.